

Remissutgåva

Försvarmaktens Handbok Samverkan

FM HSam

Version 2012-10-15

Handboken kommer att tryckas i bokformat med storlek cirka A5.

Den kommer att tillföras bilder och illustrationer dels för att underlätta läsning och dels för att pedagogiskt förklara/belysa viktiga delar.

Läsanvisning och begreppsbilaga uppdateras efter genomförd remiss-hantering.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	4
1.1 Syfte och målgrupp	4
1.2 Avgränsningar	5
1.3 Läsanvisning	5
1.4 Definitioner och begrepp	6
2. BAKGRUND	7
2.1 Det svenska förvaltningssystemet	7
2.2 Säkerhetspolitisk utveckling.....	10
2.3 Risker och sårbarheter	11
2.4 Totalförsvaret och samhällets krisberedskap	13
2.5 Försvarsmakten i förändring	15
3. GRUNDER FÖR KRISHANTERING.....	16
3.1 Grundläggande begrepp	16
3.2 Lagar och förordningar under kriser och krig	18
3.3 Räddningstjänst	20
4. KRISHANTERINGSSYSTEMET OCH DESS AKTÖRER.....	22
4.1 Ett nationellt krishanteringsystem	22
4.2 Ansvar och roller	25
4.3 Kommuner	25
4.4 Landsting och regioner	27
4.5 Länsstyrelsen	28
4.6 Andra regionala myndigheter och aktörer	29
4.7 Centrala myndigheter.....	32
4.8 Regeringen	33
4.9 Nationella förstärkningsresurser	34
4.10 Utbildning och övning	35
5. FÖRSVARSMAKTEN	36
5.1 Uppgifter och verksamhet	36
5.2 Organisation	36
5.3 Ledning.....	39
5.4 Beredskap.....	40
5.5 Förmågor och resurser	41
6. GRUNDER FÖR SAMVERKAN.....	42
6.1 Grunder	42
6.2 Förutsättningar för effektiv samverkan.....	46
6.3 Samverkansofficer och civil samverkansperson	48
6.4 Säkerhet och sekretess	49
6.5 Dokumentation av samverkan	49

6.6 Stödsystem för att underlätta samverkan	53
7. GENOMFÖRANDE AV SAMVERKAN	55
7.1 Grunder	55
7.2 Samverkan för planering	57
7.3 Samverkan för stöd till samhället	65
7.4 Stöd till polisen vid terrorismbekämpning	71
7.5 Samverkan för och vid höjd beredskap och krig	72
7.6 Samverkan avseende säkerhetstjänst	74
8. LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH ANDRA STYRANDE DOKUMENT	75
8.1 Grunder	75
8.2 Försvarsmaktens stöd till samhället	76
8.3 Övriga lagrum avseende krishantering	80
8.4 Övriga lagrum med påverkan på Försvarsmakten	84
8.5 Fullmaktslagarna	85
Bilagor	87
Bilaga 1 - Checklista samverkan före, under och efter	87
Bilaga 2 - Åtgärdsexempel vid olika händelseutvecklingar	90
Bilaga 3 - Försvarsmaktens nationella samverkansmatrix	97
Bilaga 4 - Övergripande myndighetsbeskrivning	102
Bilaga 5 - Förteckning över hemvärnsförband	103
Bilaga 6 - Exempel på förmågor och resurser för stöd till samhället	105
Bilaga 7 - Förstärkningsresurser	108
Bilaga 8 - De frivilliga försvarsorganisationerna	112
Bilaga 9 - Exempel på samverkansprotokoll	116
Bilaga 10 - Exempel på Insatsorder till förband	117
Bilaga 11 - Förkortningar och begrepp	117
Bilaga 12 - Källförteckning och hänvisningar	123

1. INLEDNING

Denna handbok beskriver bakgrund, förutsättningar och den miljö i vilken Försvarsmaktens samverkan med andra myndigheter och aktörer genomförs. Den beskriver vidare var, när, hur och varför samverkan genomförs. Handboken ska också utgöra ett stöd till Försvarsmaktens personal som genomför samverkan i praktiken.

Sverige har ett system där riksdag och regering har fördelat ansvaret för olika samhällsområden mellan myndigheter och andra aktörer. Varje myndighet är specialiserad på att hantera sitt sakområde och är självständiga i den bemärkelsen att ingen myndighet har befälsrätt över någon annan. En del myndigheter har ett visst samordningsansvar och kan ge styrningar åt andra.

I den värld vi lever i idag finns det hot och risker som med sina konsekvenser på olika sätt påverkar samhället. Dessa hot kan utgöras av allt från allvarligare olyckor, naturhändelser, terrorism till väpnade konflikter. Vid en allvarligare kris har ingen myndighet kapacitet att hantera konsekvenserna själv. Samhällets olika resurser måste därför kunna sättas in snabbt och effektivt för att hantera konsekvenserna.

En av de viktigaste metoderna för att kunna uppnå ovanstående är att *samverka*. Samverkan är *en metod* för att uppnå *målet* – en effektiv *samordning* av resurser och kompetenser för att förebygga och hantera samhällsallvarliga situationer och kriser.

Samverkan är inget självändamål utan genomförs för att uppnå speciella syften. Samverkan genomförs för att förbereda och/ eller förebygga innan en kris inträffar (*före*). Den genomförs *under* en pågående kris för att hantera den akuta situationen. Samverkan genomförs också *efter* en kris för att återställa och tillvarata erfarenheter för att effektivare kunna hantera kommande kriser.

Försvarsmakten har en viktig roll i att stödja samhällets krishantering. Men har också behov av stöd från samhället, inte minst i höjd beredskap. Försvarsmaktens personal måste därför kunna genomföra samverkan med civila myndigheter och aktörer för att effektivt kunna förbereda och hantera olika situationer. Kunskap och förståelse för andra myndigheter och aktörers uppgifter, verksamheter och arbetssätt är grundläggande för att kunna genomföra en effektiv samverkan och hantera krisen.

1.1 Syfte och målgrupp

Försvarsmaktens Handbok Samverkan syftar till att utgöra stöd och vägledning för Försvarsmaktens personal som arbetar i olika roller och som har gränssytor mot civila myndigheter och andra aktörer. Den riktar sig till Försvarsmaktens personal på alla nivåer men i synnerhet till de som ska planera och genomföra samverkan med civila myndigheter och aktörer i ett nationellt perspektiv på regional nivå.

Den är fokuserad mot den regionala nivån men beskriver till del såväl den lokala nivån som den centrala nivån för att ge en helhetsbild.

Den ska också utgöra ett praktiskt stöd till Försvarsmaktens personal för att planera, förbereda, genomföra och utvärdera Försvarsmaktens del i samverkan. Samverkansofficera- re hamnar ofta i situationer där han eller hon ska presentera Försvarsmaktens verksamhet och arbetssätt och handboken kunna ge ett stöd i detta avseende.

Handboken riktar sig även till lärare/instruktörer vid Försvarsmaktens utbildningar och kurser med inriktning mot samverkan med civila myndigheter.

Även civila aktörer i krishanteringssystemet kan ha nytta av handboken.

Denna version är en provisorisk utgåva för att främst stödja införande av militärregion- staberna.

Efter erfarenhetsinsamling är inriktningen att nästa version ska vid behov skall juste- ras/kompletteras samt breddas avseende samverkan på lokal och central nivå och utgöra en handbok för samverkan på alla nivåer.

1.2 Avgränsningar

Handboken beskriver endast samverkan i ett nationellt perspektiv och inte den civil- militära samverkan som genomförs i internationella insatser eller samverkan med ut- ländska aktörer i Sverige.

Denna utgåva av handboken behandlar inte situationer där Sverige tar emot eller lämnar stöd från/till utlandet och/eller agerar i rollen som HNS¹ (Host Nation Support, värd- landsstöd). Planering för detta pågår inom Försvarsmakten och tillförs nästa utgåva.

1.3 Läsanvisning

Handboken består av två huvuddelar där den första utgör en kunskapsförmedlande del. Den andra delen syftar till att beskriva och ge stöd till Försvarsmaktens personal som i praktiken planerar, förbereder och genomför samverkan. Använda begrepp beskrivs med fotnot och/eller i bilaga.

Vad som sägs i handboken avseende samverkansofficer gäller även om det är en civilan- ställd vid Försvarsmakten som genomför samverkan med civila aktörer.

Organisation, benämningar och arbetssätt inom och mellan olika myndigheter och aktörer skiljer sig åt. Handboken² beskriver därför principer för att kunna användas av Försvars- maktens personal, oberoende var i landet de verkar.

¹ Host Nation Support (HNS) eller värdlandsstöd. EU:s riktlinjer för att lämna eller ta emot internationellt stöd. Antogs 19 januari 2012. EU:s riktlinjer är inte bindande utan ska ses som ett stödjande verktyg för EU:s medlemsländer i händelse av att de behöver ta emot internationellt stöd vid en kris eller allvarlig händelse.

² Handbok utges för visst verksamhetsområde. I den kan föreskrifter, allmänna råd, riktlinjer, rekommendationer, förklarande text, bilder m.m. samlas för aktuellt verksamhetsområde" (För Led 2001).

1.4 Definitioner och begrepp

Det finns en mängd olika innebörd av ordet samverkan. Olika myndigheter och aktörer har sina tolkningar. Det finns ingen heltäckande definition och det är väsentligt att vara medveten om att man kan mena olika saker när man använder ordet samverkan.

Begreppen samverkan och samordning blandas ibland ihop i arbetet med krisberedskap och hanteringen av kriser. I en proposition om samhällets säkerhet och beredskap³ definierar emellertid regeringen samverkan i krishanteringssammanhang enligt följande:

"Samverkan avser den dialog som sker mellan självständiga och sidoordnade samhällsaktörer för att samordnat uppnå gemensamma mål".

I samma proposition finns också en definition på samordning enligt följande:

"Samordning avser aktiviteter som innebär att se till att den verksamhet som bedrivs av olika samhällsorgan genomförs med utgångspunkt i gemensamma planeringsförutsättningar och att själva genomförandet inte präglas av divergerande mål mellan olika samhällsorgan."

Försvarsmakten använder i Militärstrategisk doktrin⁴ en definition på samverkan

"Samverkan är verksamhet som bedrivs tillsammans med andra i ett visst syfte och/eller för att uppnå eftersträvarade mål. Den omfattar bland annat utbyte av information, tydliggörande av ansvar och identifiering av samsamarbetsområden".

Inom Försvarsmakten sker samordning antingen genom befäl eller genom samverkan. Samordning genom befäl innebär att överordnad ger order och direktiv till underställda chefer och förband. Samordning med sidoordnade chefer, stridande parter, andra myndigheter och civila organisationer sker genom samverkan.

I Militärstrategisk doktrin framgår även:

När man samarbetar med andra organisationer och aktörer, vilka formellt inte ingår i den egna organisationen, behöver samordningsbehoven ofta lösas genom samverkan och förhandling. Det är den form som krävs när ledningsauktoriteten är låg. Syftet med samverkan genom förhandling är att få harmoni mellan olika organisationer/aktörer och acceptera att de arbetar på olika sätt⁵.

³ Proposition 2001/02.158 Samhällets säkerhet och beredskap

⁴ Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12) 2012, sida 153.

⁵ Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12) 2012, sid 121.

Inom Försvarsmakten används begreppen⁶:

- Ordinarie myndighetssamverkan
- Totalförsvarssamverkan
- Samverkan med internationella organisationer och aktörer

Totalförsvarssamverkan utgörs av den samverkan som krävs för att planera och genomföra förberedelser för att hantera situationer under höjd beredskap och krig.

Ordinarie myndighetssamverkan är övrig samverkan mellan olika myndigheter som kan krävas för olika syften exempelvis för planering och hantering av kriser (motsvarande). I dagligt tal benämns denna ibland som "vardagssamverkan".

Ibland används även begreppet *Funktionssamverkan*. Med detta menas en samverkan som omfattar ett avgränsat område som exempelvis kommunikationstjänst, säkerhetstjänst eller logistik. Funktionssamverkan täcks in under ordinarie myndighetssamverkan.

2. BAKGRUND

2.1 Det svenska förvaltningssystemet

Det svenska statsskicket är grunden för den samverkan som beskrivs i denna handbok. Våra grundlagar är fundamentet för de lagrum som styr upp verksamheten och som beskrivs längre fram. I regeringsformen, en av grundlagarna, är det uttryckt:

1 kap. Statsskicket
1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. Den offentliga makten utövas under lagarna.

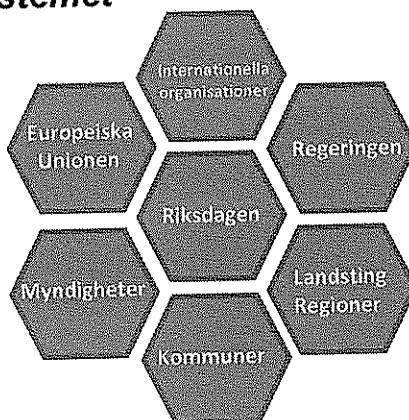

Bild. Den Svenska nationen består av primär- och landstingskommuner. Den folkvalda riksdagen stiftar lagar och utser regering som har att styra riket. Till sin hjälp har regeringen ett antal förvaltningsmyndigheter. Landet är uppdelat i län som leds av länsstyrelser. Sverige är också medlem och delaktiga i olika internationella konstellationer och organisationer.

⁶ Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12) 2012, sida 151

Den andra paragrafen i regeringsformen pekar på vikten av att makten utövas med respekt för människan och att man säkerställer tryggheten.

2 § Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. ...

Riksdagen

Riksdagen är Sveriges högsta beslutande organ och den viktigaste demokratiska församlingen i landet. Det är riksdagen som stiftar lagarna i Sverige. Besluten som riksdagen fattar gäller i hela Sverige. Ett av riksdagens viktigaste beslut är att anta statens budget som lämnas som en proposition av regeringen till riksdagen två gånger per år. Det är riksdagen som utser statsminister. Under riksdagen finns också några myndigheter.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att underlätta riksdagens arbete och hjälper ledamöterna med sakkunskap och beslutsunderlag. **Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen** är två myndigheter som hjälper riksdagen att kontrollera hur regeringen och myndigheterna sköter sitt arbete. Riksdagens ombudsmän, (JO, Justitieombudsmännen), finns till för att skydda varje människas rätt att bli behandlad enligt lagen av myndigheterna. Riksrevisionen ska för medborgarnas räkning granska vart de statliga pengarna går och hur de används. Riksrevisionens övergripande mål är att bidra till att statens resurser används på ett bra sätt och att den statliga förvaltningen sköts effektivt. **Riksbanken** är rikets centralbank och har ansvaret för penningpolitiken. Ingen annan myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i frågor som rör penningpolitik.

Regeringen

Efter att riksdagen utsett statsminister väljer denne vilka ministrar som ska ingå i regeringen. Regeringen måste stödjas eller i alla fall accepteras av riksdagen, annars kan den tvingas att avgå. Det är regeringens uppgift att genomföra och precisera riksdagens politiska mål för olika verksamheter och uttrycka dem i olika uppdrag till myndigheterna.

Regeringen styr riket och utövar vissa myndighetsfunktioner. Det innebär bland annat att regeringen lägger fram lagförslag till riksdagen, verkställer riksdagsbeslut, förfogar över de medel som riksdagen anslår i budgeten för olika ändamål, företräder Sverige i EU, träffar avtal med andra stater, styr den statliga verksamheten och beslutar i vissa förvaltningsärenden som inte någon annan myndighet ansvarar för.

De förändringar som regeringen vill genomföra formuleras i propositioner som lämnas till riksdagen att besluta om. Det är också regeringen som arbetar fram ett förslag till statsbudget.

En stor del av regeringens arbete går ut på att styra de statliga myndigheterna vilket görs med regleringsbrev som upprättas årligen. Alla regeringsbeslut fattas gemensamt av regeringen först när frågan är väl genomarbetad och regeringen enig. Statsministern har det yttersta ansvaret för att regeringens politik samordnas och följer en gemensam linje.

Myndigheter

En myndighet är i Sverige varje offentligt organ som inte är en beslutande politisk församling. Myndigheterna är direkt underställda regeringen och har att genomföra den nationella politiken inom sitt ansvarsområde. Myndigheterna svarar tillsammans med kommuner och landsting för det offentliga åtagandet gentemot medborgarna. De svenska myndigheterna är regeringen, domstolarna och förvaltningsmyndigheterna. För varje myndighet finns en myndighetsinstruktion som beskriver myndighetens uppgift, ansvar och roll i förvaltningssystemet.

Det är myndigheterna som svarar för den löpande verksamheten inom statsförvaltningen. Utöver myndigheternas befogenheter och skyldigheter samt styrning som sker i samband med budgetprocessen, beslutar regeringen om förutsättningarna för de enskilda myndigheternas verksamhet. Regeringen kan fatta särskilda beslut för att styra myndigheterna. Regeringen bestämmer inte hur myndigheterna ska tillämpa en lag eller hur de ska besluta i olika ärenden. I Sverige är myndigheterna självständiga.

Regionala myndigheter

Sverige är indelat i 21 län och inom varje län finns en länsstyrelse som är en regional myndighet och som har att förvalta och verkställa regeringens beslut inom sitt län. Förutom den myndighetsroll som beskrivs i myndighetens instruktion har länsstyrelsen också ett geografiskt områdesansvar, vilket innebär att samordna arbetet med krisberedskap inom länet. Under höjd beredskap är länsstyrelsen högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet.

Kommuner och landsting

Sverige har 290 kommuner som är egna demokratiska församlingar. I varje kommun finns en kommunfullmäktige. Där fattar kommunalpolitikerna beslut som gäller för just den kommunen. Landstingens verksamheter domineras av hälso- och sjukvård. En viktig uppgift för landstingen är också regionala utvecklingsfrågor. Det finns 20 landsting inklusive regionerna Halland, Skåne och Västra Götaland. De politiska besluten för landstingen fattar landstingsfullmäktige. Fler landsting ansöker f.n. hos regeringen om att bli regioner för att överta frågor som rör utvecklingen i samhället.

De mest omfattande verksamheterna i kommunerna är social omsorg och skolverksamhet. Även den kommunaltekniska verksamheten utgör en väsentlig del av kommunernas verksamhet. Denna och räddningstjänst handhas ofta i s.k. kommunförbund vilket innebär att två eller flera kommuner kan samsas om dessa verksamheter. I vissa fall kan dessa förbund även överskrida länsgränser. Kommunerna har ett geografiskt områdesansvar och ett särskilt ansvar för krisberedskapen inom kommunen.

EU och andra internationella organisationer

Sedan 1995 är Sverige medlem i Europeiska unionen, EU. Besluten som EU fattar påverkar alla i Sverige. En hel del av de förslag som riksdagen beslutar om kommer ursprungligen från EU. Sverige är en av FN:s 192 medlemmar. FN är en viktig hörnsten i den

svenska utrikespolitiken. Många utrikespolitiska beslut som riksdagen fattar grundar sig på beslut i FN.

2.2 Säkerhetspolitisk utveckling

2.2.1 Hotbild

Regeringen bedömer att det för närvarande saknas ett militärt angreppshot riktat mot Sverige, men att sådana kan uppstå på längre sikt, vid en betydligt försämrad säkerhetspolitisk situation. ”Utmaningar och hot mot målen för vår säkerhet är föränderliga, gränslösa och komplexa”, bedömer regeringen i propositionen *Ett användbart försvar*⁷ och delar därmed Försvarsberedningens tidigare bedömning.⁸ I budgetpropositionen för 2012⁹ sägs att skalan sträcker sig från ”de hot som är av tydlig försvarspolitisk karaktär, till hot eller händelser som främst hanteras inom samhällets krisberedskap”. Öppenhet och samverkan mellan myndigheter – civila och militära, nationellt och internationellt – är en enligt regeringen en förutsättning för att kunna hantera osäkerheten i hotbilden.

2.2.2 Ett vidgat säkerhetsbegrepp

Riksdagen har slagit fast att målen för arbetet med att successivt utveckla samhällets säkerhet syftar till att värna befolkningens liv och hälsa samt samhällets grundläggande värden och funktionalitet.

Ett vidgat säkerhetsbegrepp som omfattar mer än skydd av det egna fysiska territoriet ligger till grund för de mål som regering och riksdag satt upp för samhällets säkerhet. EU:s solidaritetsförklaring omfattar allt från civila till militära hot. Såväl civila myndigheter som Försvarsmakten måste bidra till Sveriges förmåga till kris- och konflikthantering och till att ge och ta emot stöd. Genom samarbete med Nato, inom ramen för EAPR/PFF (Euroatlantiska partnerskapsrådet/Partnerskap för fred), och det nordiska samarbetet blir också samarbetet kring samhällets krisberedskap allt viktigare¹⁰.

2.2.3 Närområdet och EU

Regeringen lyfter fram närområdesperspektivet som centralt för försvarspolitiken. Kriser eller incidenter som även inbegriper militära maktmedel kan uppstå i vår region i det kortare tidsperspektivet.¹¹ Detta kan komma att påverka Sverige. Riksdagen har ratificerat Lissabonfördraget, inklusive solidaritetsklausulen (artikel 42:7 i Fördraget om Europeiska unionen) som innebär att medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet.

Inom EU har flera initiativ tagits för att åstadkomma en mer effektiv civil-militär samverkan under planering och genomförande av insatser. En utvecklad samordning mellan civila och militära krishanteringsinsatser och internationellt utvecklingsamarbete är ock-

⁷ Prop. 2008/09:140, Ett användbart försvar

⁸ Ds 2007:46 Säkerhet i samverkan

⁹ Prop. 2011/12:1 Utgiftsområde 6 (s19)

¹⁰ Skr. 2009/10:124, s 11

¹¹ Prop. 2011/12:1 Utgiftsområde 6 (s19)

så av betydelse för att EU ska kunna agera effektivt i förebyggande syfte samt under och efter en konflikt.

När det gäller våra nordiska grannländer deltar Sverige i ett samarbete mellan de olika nordiska försvarsmakterna. Syftet är att skapa effektivare resursanvändning inom olika områden som exempelvis internationella insatser, civil-militär samverkan liksom operativa samarbeten och sjöövervakning. Östersjöområdet samt Barents hav och Arktis har fått en ökad strategisk betydelse. Handel och resande i regionen har ökat markant och växer tillsammans med det ökade strategiska intresset¹². Betydelsen av naturresurser och energi-förekomster gör att militär kan komma att användas för att skydda dessa, vilket innebär ytterligare ökad militär verksamhet och därmed ökad risk för incidenter mellan aktörer i området.

Utanför Sveriges omedelbara närområde finns utvecklingar vars riktning bedöms som osäker och som kan generera effekter på andra nationer. Exempel på sådana är Ukraina, Vitryssland och södra Kaukasus.

2.2.4 FN och Nato

Förenta Nationernas säkerhetsråd har av medlemsstaterna fått huvudansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. FN har därför en central roll och ger en unik internationell legitimitet för hanteringen av konflikter i världen. Regeringen anser att ett starkt FN-system i ett nära samarbete med regionala och andra organisationer är centralt. Sverige har därmed ett stort intresse av att FN har en väl fungerande krishanteringsförmåga. Nato kommer sannolikt fortsatt vara en central aktör för europeisk säkerhet och ett viktigt forum för transatlantisk dialog och samarbete. Sverige har ett utvecklat ett samarbete med Nato och har medverkat i flera NATO-ledda internationella insatser.

2.3 Risker och sårbarheter

När det gäller att hantera risker och sårbarheter i samhället måste vi utgå från samhällsviktiga verksamheter och deras beroenden av kritisk infrastruktur. Några exempel kan vara: elektroniska informations- och kommunikationstjänster, energiförsörjning, transport och logistik eller hälso- och sjukvård.

Regeringen och riksdagen har fastställt målen för vår säkerhet som är att värna;

- befolkningens liv och hälsa,
- samhällets funktionalitet samt
- förmågan att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet samt mänskliga fri- och rättigheter.

Hoten mot samhällsviktig verksamhet utgörs av ett antal omständigheter och/eller händelser som krishanteringssystemet har att beakta i sin verksamhet, t.ex.: tekniska kollapsar, naturolyckor, smittor, antagonistiska hot som terrorism och angrepp via informationssystem. Det väpnade angreppet är också en möjlig händelse att se som ett hot.

¹² Prop. 2008/09:140, Ett användbart försvar

Olika typer av händelser kan få negativa och problematiska konsekvenser och beröra flera olika samhällssektorer. Ett större elavbrott kan innebära stora problem inom teknisk infrastruktur som t.ex. telekommunikationer, vård och omsorg, transportsektorn och våra betalningssystem. Ett utbrott av allvarlig smitta i andra delar av världen kan också drabba Sverige inom ett par timmar. Händelser som innebär hot och allvarliga risker kan vara svåra att förutse och kan uppstå plötsligt.

Olika typer av händelser kan drabba landet och är föremål för planering och arbete med att minska konsekvenserna om de skulle inträffa. Nedan listas några exempel på risker.

Naturolyckor

Till naturolyckor i Sverige räknas översvämningar, ras och skred, stormar, orkaner, snöoväder och häftig åska.

Smittsamma sjukdomar

Smittsamma sjukdomar kan spridas mellan människor, men också överförs mellan djur och människor. När många människor drabbas kan det få negativa konsekvenser för samhället, t.ex. med bemanningen i samhällsviktig verksamhet på grund av stor sjukfrånvaro.

Störningar i energiförsörjningen

De största energikällorna i landet är vattenkraft, kärnkraft och biobränslen. Dessutom importeras elenergi och råvaror för energiproduktion. Störningar i energiförsörjningen kan få stora konsekvenser för samhällsviktig verksamhet.

Elstörningar

Vid stora störningar i stam- eller regionnätet riskerar många användare och samhällsviktig verksamhet att påverkas. Det svenska elsystemet är driftsäkert, men ändå sårbart för olyckor, sabotage, tekniska fel och extremt väder. Elavbrott påverkar samhällsviktig verksamhet som vård och omsorg, kommunalteknisk försörjning, flöden av varor och tjänster, kommunikationssystem samt transportsektorns möjligheter att fungera.

Drivmedelsförsörjning

Transportbranschen är helt beroende av tillgången på drivmedel för att kunna säkerställa leveranser av livsmedel, industriförnödenheter och genomföra persontransporter.

Säkerhetshotande verksamhet

Hit räknas främst antagonistiska handlingar som sabotage och terrorhandlingar. Dessa kan riktas mot människor eller teknisk infrastruktur och skapa oro, rädsla och stora problem i samhällets funktionalitet. Cyberattacker är också antagonistiska handlingar som kan skapa oreda i våra informationssystem med stora konsekvenser i samhället som följd.

Väpnade konflikter

Risken för en väpnad konflikt i Sverige eller i närområdet är i dagens omvärldsläge mindre sannolik. Försvarsplaneringen är dock till för att öka förmågan att hantera ett väpnat angrepp.

Dammbrott

De stora kraftverksdammarna inom svensk vattenburen elproduktion utgör potentiella hot längs några av Norrlandsälvarnas och längs Dalälvens lopp. Inom de olika älvgrupperna görs dock riskbedömningar och dammsäkerheten kontrolleras.

Olyckor med utsläpp av radioaktiva ämnen

Utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnkraftverk kan trots omfattande säkerhetsåtgärder aldrig helt uteslutas. Konsekvenser av ett utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnkraftverk påverkar hela samhället och effekterna kvarstår under olika lång tid. Radioaktiva ämnen förekommer också i en rad andra verksamheter i samhället, bl.a. i hälso- och sjukvården, inom industrin, forskning och undervisning.

Störningar i elektroniska kommunikationer

Elektroniska kommunikationer omfattas övergripande av kommunikationsnät och kommunikationstjänster med tillhörande installationer. Tjänsterna omfattar tele- och radio-kommunikationer, internet samt rundradio och televisionssändningar.

Störningar i betalningssystemen

Den finansiella sektorn tillhandahåller tjänster som betalningsförmedling, tillgång till kontanter, privata försäkringstjänster och värdepappershandel vilka är beroende av elektroniska kommunikationer. Med störningar i dessa system får näringslivet och befolkningen problem med handel och betalningar.

2.4 Totalförsvaret och samhällets krisberedskap

Totalförsvaret som begrepp har under slutet av 1900-talet reducerats. Lagen om totalförsvaret¹³ definierar totalförsvaret som "verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig". Totalförsvaret består av två delar: "militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar)". Lagen är från 1992 men har korrigerats i olika omgångar, senast 1999. Totalförsvaret och dess resurser har använts för krishantering och internationella insatser men från början av 2000-talet och framåt arbetar vi i fredstid med ett krishanteringssystem och ett insatsförsvaret.

Slutet av 1900-talet

Under 1980- och 1990-talen förändrades förutsättningarna för totalförsvaret i många stycken väldigt radikalt. Författningsmässiga förändringar, helhetssyn och en radikalt förändrad hotbild skapade förutsättningar för att omforma de civila delarna av totalförsvaret och skapa det som idag kallas civilt försvar.

¹³ Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

Kommunerna hade före det andra världskriget mycket litet ansvar vad gäller totalförsvarsfrågor. Först i början av 1980-talet fick kommunerna huvudansvaret för planering och ledning av civilförsvarsverksamhet på lokal nivå. Även på nationell nivå förändrades ledningsförhållandena och statsmakten beslöt att varje myndighet i sin verksamhet skulle beakta totalförsvarets krav. Detta pekade på ansvarsprincipens stora betydelse i det civila försvaret vilket innebar att den som hade ansvar för en verksamhet i fred även skulle ha ansvaret för verksamheten i krig om den skulle bedrivas.

1990-talets totalförsvarsbeslut innebar att totalförsvarsmyndigheterna hade att hantera ett vidgat säkerhetsbegrepp vilket också innebar att myndigheterna fick vidgade arbetsuppgifter. Utöver en planering för att hantera kriget skulle man även kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt stärka samhällets samlade förmåga att möta svåra påfrestningar på samhället i fred¹⁴.

De senaste årens samhällsutveckling handlar inte bara om teknikutveckling utan kan även ses som politiska, ekonomiska, sociala och kulturella moderniseringsprocesser där även avregleringen och privatiseringen av samhällsviktig verksamhet spelar stor roll. Den civila delen av totalförsvaret hade att hantera denna samhällsutveckling med ökad sårbarhet i bl.a. teknisk infrastruktur och i annan samhällsviktig verksamhet. Emellertid var inte det civila försvaret anpassat för den förändrade och komplexa hotbilden. Detta gjorde att man i början av 2000-talet påbörjade utvecklingen av ett fredstida krishanteringssystem.

Samhällets krisberedskap – övergripande mål

Målet för samhällets krisberedskap är att förebygga och hantera konsekvenserna av kriser och allvarliga olyckor. Tittar vi på hot- och riskbilder är det andra faror än krig som dominerar i den svenska krisberedskapen. Dessa är gränsöverskridande, inte bara geografiskt utan även socialt, ekonomiskt, kulturellt och administrativt. Risker och hot skapas i olika utvecklingsprocesser, där globalisering och öppna gränser bidrar till en spridning av hot och risker av global karaktär och också öppnar upp för en ökad biologisk smittspridning. Teknikutvecklingen inom elförsörjning, telekommunikationer och informationshantering är komplex och sammanflätad. Dessa system nyttjas för att reglera och styra viktiga verksamheter och den kritiska infrastrukturen. Den sociala, ekonomiska och den kulturella utvecklingen kan leda till sociala spänningar med våldsanvändning som följd. Till detta kommer de naturhändelser som kan drabba oss. Tidigare använde vi totalförsvarets resurser för att hantera krissituationer i samhället. Nu använder vi samhällets samlade resurser där Försvarsmaktens olika förmågor är en viktig del.

Krisberedskapen bygger på olika typer av ansvar och tre grundläggande principer för organisation och ledning. Principerna är *ansvarsprincipen*, *likhetsprincipen* och *närhetsprincipen*. Därtill kommer olika typer av ansvar. Geografiskt områdesansvar i tre nivåer, lokalt, regionalt och nationellt. Verksamhetsansvar för sektorsmyndigheterna inom respektive sektor. Samverkansansvaret syftar till att tillgodose de krav som finns på samordning. Bevakningsansvaret innebär att utpekade aktörer ska upprätthålla kompetens

¹⁴ Begreppet "svåra påfrestningar på samhället i fred" har i senare lagstiftningar ersatts av begreppet "extraordinär händelse".

som krävs för att tillgodose de krav som ställs på verksamheten i höjd beredskap. De här begreppen förklaras mer ingående längre fram i boken.

Ett framtida totalförsvaret kommer i sina civila delar att bygga på de strukturer som utvecklats i samhällets krishanteringssystem.

2.5 Försvarmakten i förändring

Den säkerhetspolitiska utvecklingen har resulterat i att Försvarmaktens roll och position i samhället har förändrats. Det gamla totalförsvaret som utgick från ett krig som påverkade hela samhället och där Försvarmakten hade en central roll har ersatts med en ny inriktning för krishantering. Det nya insatsförsvarets numerär är cirka en tiondel av det tidigare invasionsförsvaret. Försvarmakten har dock inom ramen för krishanteringen en fortsatt viktig stödjande roll i samhället.

Förmågan till väpnad strid utgör grunden för att upprätthålla och utveckla ett militärt försvaret. För att kunna möta och hantera kriser och konflikter som kan uppstå med kort varsel krävs att försvaret är operativt tillgängligt och flexibelt.

Återupptagen försvarsplanering

Sedan slutet av 1900-talet har Försvarmakten fokus varit på internationella insatser och i princip har ingen planering för försvaret av Sverige genomförts. Denna är nu återupptagen men mot bakgrund av de stora förändringar Försvarmakten och samhället genomgått måste en helt ny försvarsplanering genomföras. Försvarsplaneringen måste genomföras i samverkan med civila myndigheter och andra aktörer och kommer att beröra både lokal-, regional- och central nivå.

Nya militärregionstaber upprättas

För ledning av territoriell verksamhet upprättas fyra militärregioner med en stab i varje. Dessa ska också leda och Försvarmaktens samverkan med civila myndigheter inom militärregionen.

Ett effektivare Hemvärn med de nationella skyddsstyrkorna

En viktig del i reformeringen av Försvarmakten utgörs av ett effektivare Hemvärn med de nationella skyddsstyrkorna. Hemvärnsförbanden ges kvalificerad materiel och uppgifter. Hemvärnsförbanden är en viktig länk i folkförankringen av Försvarmakten och personalen i förbanden har stor kännedom om lokala förhållanden där de ska verka. Hemvärnsförbanden utgör en viktig resurs när det gäller Försvarmaktens möjligheter att lämna stöd till samhället och för att genomföra samverkan på lokal nivå.

Ett nytt personalförsörjningssystem

Värnplikssystemet har ersatts med ett personalförsörjningssystem som bygger på frivillighet. Huvuddelen av soldaterna i insatsorganisationen ska vara kontraktsanställda. Det innebär att personalen i dessa förband kallas in för att genomföra insatser och krigsförbandsövningar men däremellan är de utanför Försvarmakten.

Lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt bibehålls men tjänstgöringsskyldigheten tillämpas endast när det krävs för försvarsberedskapen.

Internationellt samarbete

Europeiska unionens nya fördrag innebär att medlemsländerna tar ett solidariskt ansvar för Europas säkerhet. Likaså innebär Regeringens solidaritetsförklaring att Sverige ska kunna ta emot och lämna militärt stöd på ett annat sätt än tidigare. Försvarsmakten måste därför planera för dessa möjligheter också i samverkan med samhället.

Förmåga till samverkan med civila myndigheter och aktörer

Försvarsmakten måste inför och under en kris agera i ett sammanhang med olika civila aktörer. Förmågan till samverkan mellan civila och militära aktörer ska utvecklas och utgör ett av ÖB:s strategiska förändringsmål.

3. GRUNDER FÖR KRISHANTERING

3.1 Grundläggande begrepp

Samhällets krishanteringsförmåga bygger på samverkan mellan aktörer på lokal, regional och nationell nivå samt inom och mellan enskilda sektorer. Aktörerna i krishanteringsssystemet är kommuner, myndigheter, näringsliv, organisationer och enskilda individer.

Ett antal lagrum och grundläggande principer styr hur samhällets krisberedskap och krishanteringen ska fungera. Aktörerna i systemet har att rätta sig efter de lagar, förordningar och föreskrifter som styr den ordinarie verksamheten samt de lagar och förordningar som är kopplade till stora olyckor, extraordinära händelser, kriser och höjd beredskap.

Tre styrande principer

Ansvarsprincipen – Likhetsprincipen - Närhetsprincipen

Ansvarsprincipen innebär att den som har ett ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar även under krissituationer. Ansvaret inkluderar att vidta de åtgärder som krävs för att både skapa robusthet och krishanteringsförmåga. Ansvarsprincipen innebär också ett ansvar för varje aktör att samverka med andra, ofta sektorsövergripande.

Likhetsprincipen innebär att en verksamhets organisation, lokalisering och metodiken i arbetet så långt det är möjligt ska överensstämma i fred, kris och krig.

Närhetsprincipen innebär att kriser ska hanteras på lägsta möjliga nivå i samhället.

Vidare innebär ansvarsprincipen också att den som har ansvar för en verksamhet i fred även ska ha det i krig om verksamheten ska upprätthållas under dessa förhållanden. Med detta följer att principen också är styrande för planeringen inom det civila försvaret.

För likhetsprincipen kan vissa avvikelser dock vara nödvändiga. Som exempel förutsätter en myndighets krigsorganisation ofta att vissa funktioner tillförs mer personal eller att andra förstärkningar genomförs. Detta kan eventuellt ställa krav på organisatoriska förändringar. Innebörden av likhetsprincipen är att sådana förändringar inte ska göras större än vad som krävs med hänsyn till krisens eller krigets karaktär.

Innebörden i närhetsprincipen är att den ledningsnivå eller instans som närmast berörs av det akuta krisförloppet ska svara för ledningen av de åtgärder som krävs för att man ska kunna hantera krisen på ett effektivt sätt. Krishanteringen bör endast lyftas till högre nivåer om detta krävs för en rationell prioritering av olika åtgärder eller om samordningen av insatserna av andra skäl blir lidande.

Sektors- och verksamhetsansvar

I krisberedskapsförordningen anges ett antal myndigheter som på regional och nationell nivå som har ett utpekat ansvar i krisberedskapen. De regionala myndigheterna är länsstyrelserna. De centrala myndigheterna som är utpekade i krisberedskapsförordningen har ett verksamhetsansvar inom olika sektorer vilka är grupperade i samverkansområden. Myndigheterna har ett samordningsansvar inom sitt speciella ansvarsområde. För att få effekt i krisberedskapsarbetet ska myndigheterna i enlighet med ansvarsprincipen samverka med andra myndigheter, inte bara inom samma samverkansområde utan även sektorsövergripande.

Endast ett fåtal sektorsmyndigheter har representation på regional och lokal nivå. Ett exempel på en sådan sektor är polisen. Sektorerna ser olika ut och har olika uppbyggnad med företrädare på olika nivåer i samhället. Sektorsansvariga aktörer kan således på de olika nivåerna bestå av statlig, kommunal, landstings- och/eller näringslivsverksamhet.

Geografiskt områdesansvar

Grunden för det geografiska områdesansvaret är den samhällsviktiga verksamhet inom det geografiska området som måste bedrivas för att säkerställa samhällets förmåga att hantera krissituationer. Med områdesansvar avses att det inom ett geografiskt område finns ett organ som verkar för inriktning, prioritering och samordning av tvärspektoriella åtgärder som behöver vidtas i en krissituation. Det är regeringen på central nivå, länsstyrelsen på regional nivå och kommunstyrelsen på lokal nivå som har det geografiska områdesansvaret. Enligt lagen om extraordinära händelser¹⁵ ska det i kommunen finnas en krisledningsnämnd för att fullgöra uppgifter under extraordinära händelser. För att snabba på beslutsprocessen i samband med en kris får krisledningsnämnden överta andra nämnders verksamheter och fatta beslut om dessa.

¹⁵ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Det är viktigt att samordningen fungerar mellan aktörer inom det geografiska området såväl i det förberedande skedet som under och efter en kris. De områdesansvariga ska även samordna informationen till allmänheten och media för att på så sätt skapa en samlad och ensad bild av det som har inträffat.

Samhällsviktig verksamhet

En samhällsviktig verksamhet definieras som en samhällsfunktion av sådan betydelse att ett bortfall av eller en svår störning i funktionen skulle innebära stor risk eller fara för befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet eller samhällets grundläggande värden.

Kritisk infrastruktur

Kritisk infrastruktur definieras som fysisk struktur vars funktionalitet bidrar till att säkerställa upprätthållandet av viktiga samhällsfunktioner. T.ex. järnvägar, vägar och elnät.

Risk- och sårbarhetsanalyser, RSA

Kommuner och myndigheter är enligt lag och förordning¹⁶ skyldiga att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser, RSA. Kommuner och landsting ska analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa och hur dessa kan påverka den egna verksamheten. RSA ligger sedan till grund för en plan som beskriver hur man ska hantera uppkomna extraordinära händelser. En sådan plan ska fastställas för varje ny mandatperiod. Varje myndighet ska årligen göra en analys av sitt ansvarsområde för att se om det finns hot och risker som negativt påverkar förmågan till verksamhet inom området.

Syftet med risk- och sårbarhetsanalyserarbetet är att öka medvetenheten och om hot, risker och sårbarheter inom det egna verksamhetsområdet samt att skapa ett underlag för den egna planeringen. De kommunala analyserna är också en viktig källa för information till kommuninvånarna. Myndigheters och kommuners risk- och sårbarhetsanalyser sammantaget ger dessutom en lägesbild över de risker och sårbarheter som finns i samhället. Analyserna ska vara ett beslutsunderlag för inriktningen av arbetet inom krisberedskapsområdet och används bl.a. för inriktningen av övningar, utbildning och medelstilldelning. Risk- och sårbarhetsanalyserna bidrar till att minska samhällets sårbarhet och ökar förmågan att hantera kriser och extraordinära händelser.

3.2 Lagar och förordningar under kriser och krig

De grundläggande lagar och förordningar som används i vardagen gäller även i hela hotskalan från stora olyckor över extraordinära händelser till krig. Verksamheten inför och under krig och krigsliknande tillstånd regleras i lagen om totalförsvaret¹⁷. Här beskrivs vad totalförsvaret består av samt regleringen av höjd beredskap. I samband med höjd beredskap kan regeringen föreskriva att de så kallade fullmaktslagarna ska träda i kraft. Dessa är under fredstid vilande.

¹⁶ LEH och krisberedskapsförordningen

¹⁷ Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

För att hantera olyckor i samhället finns lag och förordning om skydd mot olyckor (LSO)¹⁸. Dessa reglerar verksamheten inom kommunal och statlig räddningstjänst.

Två lagrum¹⁹ reglerar specifikt krishanteringen i Sverige. Men det finns även relevanta avsnitt i ordinarie lagar och förordningar t.ex. kommunallagen och instruktionen för länsstyrelserna²⁰ för hur kommuner och länsstyrelser ska agera i kriser och i krig.

För kommuner och landstingen gäller den så kallade lagen om extraordinära händelser, LEH²¹. Här regleras även verksamheten inför och i samband med höjd beredskap. Enligt lagen är kommuner och landsting skyldiga att förbereda sig och ha en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Lagen säger också att alla kommuner och landsting ska ha en särskild krisledningsnämnd som kan ta över de vanliga kommunala nämndernas och styrelsernas uppgifter under en extraordinär händelse vilket också definieras i lagen.

Den så kallade krisberedskapsförordningen²² reglerar verksamheten i samband med fredstida krissituationer och höjd beredskap för ett antal utpekade centrala myndigheter och landets länsstyrelser. Denna förordning styr myndigheternas arbete med förberedelser och krishantering. Här regleras verksamheterna i samband med krissituationer och för beredskapsplanering och höjd beredskap. I bilagan till förordningen finns också listat de myndigheter som ingår i de sex samverkansområdena.

Administrativ beredskap

Under höjd beredskap och i krigssituationer krävs att beslut kan fattas och verkställas snabbare inom den offentliga verksamheten. Beslutsprocesser måste förenklas och vissa beslutsbefogenheter måste centraliseras medan andra måste decentraliseras. Vi måste kunna ianspråkta resurser i samhället vilket även kräver hushållning och överväganden om fördelning mellan aktörer och verksamheter.

För att kunna genomföra detta måste vi kunna förändra vårt fredstida rätts- och regelsystem. Detta görs redan i fredstid genom att stifta lagar för specifika situationer och krav på resurser när landet är i krig eller krigsfara. Denna lagstiftning kan sammanfattas i begreppet ”Administrativ beredskap”.

Den administrativa beredskapen omfattar två delar:

- Organisationsberedskapen omfattar bestämmelser om myndigheters uppgifter organisation i krig och krigsfara samt vilken planering som ska ske i fred.
- Författningsberedskapen omfattar de lagar, förordningar och bestämmelser behövs för att planlägga och reglera samhällets omställning från fred till krig.

¹⁸ Lag (2003:778) om skydd mot olyckor och Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor.

¹⁹ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

²⁰ Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.

²¹ Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

²² Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

En del beredskapsförfattningar är så kallade fullmaktslagar. Dessa är redan utfärdade och i kraft men de är inte satta i tillämpning. Riksdagen har delegerat till regeringen att under givna förutsättningar besluta om tillämpningen av fullmaktslagarna. De lagar och författningar som gäller samhällets krisberedskap och som ska kunna tillämpas i krig eller krigsfara finns samlade i författningshandboken "Samhällets beredskap och försvar"²³ som i regel revideras varje år.

I kapitel 8 beskrivs mer ingående lagrummen och dess betydelse för verksamheten.

3.3 Räddningstjänst

Det finns olika typer av räddningstjänst. Ansvar för räddningstjänst kan antingen ligga hos en kommun eller hos en statlig myndighet.

Det finns i lagen om skydd mot olyckor fyra kriterier²⁴ som ska uppfyllas för att staten en insats ska definieras som räddningstjänst:

- *Behovet av ett snabbt ingripande*
- *Det hotade intressets vikt*
- *Kostnaderna för insatsen*
- *Omständigheterna i övrigt*

Räddningsinsats leds av en *Räddningsledare*. Beroende på typ av insats kan räddningsledare befinna sig på platsen för insats eller leda från annan plats. Denne har mandat med stöd av lagen att beordra personer mellan 18-65 år att delta i räddningsinsatser utifrån individens förmåga. Räddningsledaren beslutar när en räddningsinsats är avslutad. Detta beslut ska dokumenteras.

3.3.1 Statlig Räddningstjänst

Statlig räddningstjänst är reglerad i Lagen om skydd mot olyckor och omfattar:

Typ av räddningstjänst	Ansvar
Utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning	Länsstyrelsen
Miljöräddningstjänst till sjöss	Kustbevakningen
Sjöräddning	Sjöfartsverket
Flygräddning	Sjöfartsverket
Fjällräddning	Polisen
Efterforskning av försvunna personer	Polisen

Försvarmakten kan bli engagerad i samtliga typer av räddningstjänst.

²³ Samhällets beredskap och försvar, 2011/12, ISBN 978-91-38-32585-8

²⁴ Lag (2003:778) om skydd mot olyckor, 1 kap, 2§

Utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning

Länsstyrelsen i det aktuella länet är ansvarig för att vidta åtgärder som krävs för att skydda allmänheten vid utsläpp eller överhängande fara för utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning²⁵. Ansvaret omfattar även sanering efter ett utsläpp. Länsstyrelsen utser lämplig räddningsledare. Länsstyrelserna är också skyldiga²⁶ att genomföra en beredskapsplanering och för kärnkraftsläna ska denna också omfatta alarmering, utrymning och utdelning av jodtabletter.

Miljöräddningstjänst till sjöss

Ansvarig är Kustbevakningen. Ansvaret omfattar svenskt territorialvatten, ekonomisk zon och i Vänern, Vättern och Mälaren. Kustbevakningen ansvarar för räddningstjänsten när olja eller andra skadliga ämnen kommit ut i vattnet eller när det föreligger en överhängande fara att detta kan ske. Inom Kustbevakningens egionledning Nordost respektive Sydväst finns ledningscentraler som är bemannade dygnet runt. Chef för aktuell kustbevaknings-region²⁷ utser räddningsledare. En jourhavande räddningsledare finns i beredskap. Räddningsledaren kan utse en skadeområdeschef (OSC-On Scene Commander) som under räddningsledaren samordnar och leder en insats inom ett avgränsat område.

Sjöräddning

Ansvarig för sjöräddning är Sjöfartsverket. Det omfattar efterforskning och räddning av personer som hamnat i sjönöd inom svenskt territorialvatten och ekonomisk zon och i Vänern, Vättern och Mälaren svarar Sjöfartsverket för räddningstjänsten. Ansvaret omfattar även sjuktransporter från fartyg. Räddningsledare utses av Sjöfartsverket.

Ledning av sjöräddningsinsats sker från Sjö- och flygräddningscentral (JRCC- Joint Rescue Coordination Centre) som finns i Göteborg.

Flygräddning

Ansvarig för flygräddning är Sjöfartsverket. Ledning av flygräddningsinsats sker från sjö- och flygräddningscentral (JRCC- Joint Rescue Coordination Centre) som finns i Göteborg. JRCC är bemannad dygnet runt enligt internationella krav, för att omedelbart kunna ta emot larm, besluta om och leda flygräddningsinsatser. När flygande enheter deltar i eftersök utses en ACO (Aircraft Co-ordinator) som samordnar insatser med fokus på flygsäkerheten.

Om den saknade luftfarkosten däremot hittas på marken eller i övriga insjöar, vattendrag, kanaler och hamnar så tar den kommunala räddningsledaren över ansvaret.

Inom landet finns helikoptrar på sex olika platser²⁸ med 15 minuters beredskap för flyg- och sjöräddning.

²⁵ Kärnteknisk anläggning är definierad i 2 paragrafen (1984:3) lagen om kärnteknisk verksamhet.

²⁶ Kapitlet, 21 § Förordningen om skydd mot olyckor

²⁷ KBV är organiserat i Region nordost (Stockholm) och Region sydväst (Karlskrona).

²⁸ Umeå, Skellefteå, Norrtälje, Visby, Göteborg, Ronneby

Vid händelser av större omfattning så kallade MRO- Mass Rescue Operation, behövs ledningskapaciteten i JRCC förstärkas. Det kan ske i två steg. I denna förstärkning ingår även personal från Försvarsmakten.

Fjällräddning

Ansvar för fjällräddning ligger vid polismyndigheterna i Dalarna, Norrbotten, Västerbotten och Jämtland och där fjällräddargrupper med insatsledare finns organiserade. I Jämtland, Västerbotten och Norrbotten finns specialutbildade alpin- och grotrräddningsgrupper. Polisen utser räddningsledare vid fjällräddningsinsats. Samordningsansvaret för fjällräddningen åvilar Rikskriminalpolisen. Polisen har i samverkan med respektive kommunal räddningstjänst definierat var gränserna ska gå för ansvaret om det är statlig eller kommunal räddningstjänst.

Fjällräddning omfattar efterforskning och räddning om det kan befaras att det föreligger fara för dennes liv eller allvarligt risk för någons hälsa. Det omfattar även att rädda den som råkat ut för en olycka, drabbats av en sjukdom och som snabbt behöver komma under vård.

Efterforskning av försvunna personer

Efterforskning av försvunna personer bortsett från flyg- och sjöräddning är polisens ansvar. Räddningsledare ur Polismyndigheten utses och på fältet leds verksamheten av polisinsatschef (PIC) och särskilt utbildade MSO-ledare.

På fältet utförs eftersök på ett systematiskt sätt enligt en internationellt beprövad metod benämnd Management Search Operation (MSO). MSO innebär rutiner att leda och samordna sökresurser där initiala åtgärder är av stor vikt som informationsinhämtning, genomsök av närområde samt genomsök av ledstänger (INL).

3.3.2 Kommunal räddningstjänst

Kommuner har enligt LSO skyldighet att ansvara för räddningsinsatser som inte är statlig räddningstjänst inom kommunens område. Räddningstjänsten i en kommun kan i olika former vara samordnad med andra kommuner vilket är vanligt förekommande. Varje kommun ska ha en räddningschef. Räddningschefen eller den/de han/hon utser är räddningsledare.

4. KRISHANTERINGSSYSTEMET OCH DESS AKTÖRER

4.1 Ett nationellt krishanteringssystem

Det svenska krishanteringssystemet består av ett antal aktörer som är inblandade i olika processer med syfte att förbättra samhällets krishanteringsförmåga och minska dess sårbarhet. Det handlar om samhällets förmåga och sårbarhet, inte statsförvaltningens eller enskilda aktörers i form av någon myndighet, kommunförvaltning eller organisation. Aktörerna i krishanteringssystemet har en ordinarie verksamhet, som inte handlar om krisbe-

redskap. Dock är inriktningen att man i den ordinarie verksamheten även måste ta hänsyn till krisberedskapsaspekter av olika slag.

Det nationella krishanteringssystemets aktörer kan beskrivas som att de ingår i fem olika grupperingar vilka återfinns på alla nivåer i samhället.

Centrala myndigheter

Regeringen har i krisberedskapsförordningen²⁹ listat ett antal myndigheter på central nivå som kan betecknas som den första gruppen. En av dess myndigheter är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, som av regeringen fått en särskild roll i systemet. MSB ska vara drivande i krisberedskapsfrågor och stödja samordningen i systemet.

Länsstyrelser

Denna grupp utgörs av de på regional nivå områdesansvariga länsstyrelserna som samordnar verksamhet och utövar tillsyn inom sina respektive geografiska områden.

Kommuner

Inom den kommunala sektorn hittar vi den tredje gruppen av aktörer - primärkommuner och landstingskommuner. Dessa har i den svenska förvaltningstraditionen ett uttalat självstyre med egna beslutande fullmäktigeförsamlingar, men har även uppgifter som regleras i lagstiftning utöver verksamhet med anknytning till krisberedskap.

Näringslivet

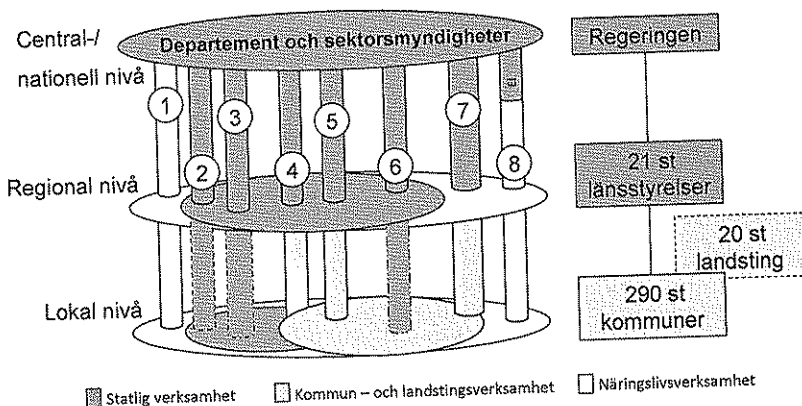
Näringslivet är en fjärde grupp av aktörer och omfattar såväl enskilda företag som branschorganisationer. De har både intresse av och en viktig roll att spela i krisberedskapen genom uppbyggnad och vidmakthållande av infrastruktur och samhällsviktig verksamhet.

Övriga

I en femte gruppering består aktörerna av en mer heterogen samling. Det rör sig om sådana myndigheter som inte lyder under regeringen, t.ex. Riksbanken vars roll är viktig för den finansiella säkerheten. Till denna grupp räknas Försvarsmakten som för närvarande har en stödjande roll i det fredstida krishanteringssystemet men som vid höjd beredskap får en ändrad roll och andra uppgifter. Även de frivilliga försvarsorganisationerna räknas till denna kategori av aktörer.

²⁹ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

Samordning och samverkan vid kriser i fred.

Bilden visar ansvarsförhållanden
spektive nivå inom olika områden

1. IT och telekommunikationer
2. Polisen
3. Försvarsmakten
4. Vägar
5. Räddningstjänst
6. Skola
7. Sjukvård
8. Elmarknaden

Processer

För att utveckla samhällets krishanteringsförmåga krävs viss verksamhet, ett antal processer som syftar till att förebygga, motverka och begränsa sårbarhet och risker.

Myndigheter och kommuner är skyldiga att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser avseende den egna verksamheten vilket är ett led i att minska sårbarheten och öka förmågan till krishantering. Dessa analyser ger också ett underlag för övergripande regional analyser och nationellt vilka leder till fördjupade genomgångar, utvärderingar och uppföljningar av åtgärder och projekt för att minska sårbarheter och förbättra krishanteringsförmågan.

Särskilda medel till gemensamma satsningar för att öka förmågan att hantera kriser förmedlas av MSB i en årlig process. De aktörer som får medel ur det s.k. krisberedskapsanslaget (benämns 2:4 anslaget) är de som är utpekade i krisberedskapsförordningen. Även kommuner och landsting kan få ersättning för viss verksamhet i enlighet med lagen om extraordinära händelser, LEH³⁰.

Det finns även olika stödprocesser i form av information, övningar och utbildningar där MSB svarar för inriktning och finansiering. Nationellt finns också olika samverkansprocesser i vilka MSB, i rollen som krishanteringssystemets motor, på ett eller annat sätt ska vara drivande. Dessa processer kan handla om näringslivssamverkan, frågor som rör informationssäkerhet eller frågor om CBRNE eller terrorism.

Ytterligare processer är interaktionen mellan aktörerna i krishanteringssystemet som handlar informationsutbyte. Det kan handla om förebyggande åtgärder och verksamheter eller om tänkbara operativa åtgärder eller att dra lärdom och erfarenheter av inträffade

³⁰ Det förekommer att lagen ibland förkortas LXO.

händelser. Interaktionen syftar till att hitta och förbättra samverkans- och samarbetsformer i det fortsatta arbetet.

4.2 Ansvar och roller

Kunskap om ansvar och roller utgör villkor för samverkan mellan olika aktörer. Myndigheter, kommuner och landsting har ett särskilt ansvar för samhällets säkerhet och skydd av viktiga samhällsfunktioner – det offentliga åtagandet men också privata aktörer och den enskilde har ett ansvar för att skydda sig och sin egendom.

Hur samhället ska hantera stora olyckor och extraordinära händelser regleras bl.a. i lagen om skydd mot olyckor, LSO, lagen om extraordinära händelser, LEH, och krisberedskapsförordningen. Grundläggande i krishanteringssystemet är den utvidgade ansvarsprincipen, vilket innebär att den som har ansvar för en verksamhet i normala situationer har motsvarande ansvar under krissituationer men också att initiera och bedriva samverkan med andra aktörer.

Den enskilda individen

Enligt LSO har enskilda individer en skyldighet att varna och tillkalla hjälp i samband med olyckor. Innebörden i lagen är att den enskilde har det primära ansvaret för att förhindra olyckor och begränsa konsekvenserna av dessa.

Företag och organisationer

Också för företag och organisationer finns ett särskilt ansvar. I samband med olyckor och kriser finns dock inte något direkt utpekat ansvarstagande utöver det självklara att säkra sin egen verksamhet och egendom efter bästa förmåga. Ansvaret är med andra ord kopplat till) den verksamhet man bedriver t.ex. verksamhet med farliga ämnen.

4.3 Kommuner

Grunden för samhällets krisberedskap finns i kommunerna och ju bättre de är på att hantera en kris, desto bättre blir hela samhället på att klara kriser.

Kommunen ansvarar för att dess verksamhet i de delar som inte tål avbrott alltid kan upprätthållas. För att detta ska vara möjligt ska kommunen dels förebygga störningar i den egna verksamheten genom att minska sårbarheten i denna, dels förbereda sig så att man kan hantera en extraordinär händelse när den inträffar.

Kommunernas ansvarsområden regleras av kommunallagen och flera speciallagar inom områdena:

- Socialtjänst.
- Vård och omsorg av äldre och funktionshindrade.
- Barnomsorg och förskoleverksamhet.
- Det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.
- Plan- och byggfrågor.
- Hälsa- och miljöskydd.
- Renhållning och avfallshantering.

- Räddningstjänst.
- Vatten och avlopp.
- Krisberedskap.

Det kommunala ansvaret i samband med stora olyckor handlar om räddningstjänst i enlighet med LSO. Stor praktisk betydelse har räddningsledarens möjlighet att anmoda en statlig myndighet eller en annan kommun att delta i en räddningsinsats med personal och egendom. Skyldigheten föreligger dock endast om myndigheten eller kommunen har lämpliga resurser och ett deltagande inte allvarligt hindrar dess vanliga verksamhet. Bestämmelsen tillämpas t.ex. när räddningstjänsten i en kommun behöver förstärkning från en annan kommun eller från Försvarsmakten i samband med en insats som kräver mycket resurser. Kommunens krisledningsnämnd har inte i samband med extraordinära händelser samma möjligheter som räddningsledaren i räddningstjänst att anmoda statliga myndigheter att bistå med resurser.

Krisledningsnämnder

Vid en extraordinär händelse³¹ kan verksamheten i kommunens nämnder tas över av en krisledningsnämnd. Nämnden tar över verksamhet och fattar beslut om det som är kopplat till den extraordinära händelsen. Kommunfullmäktige avgör när krisledningsnämndens verksamhet ska upphöra.

Alla kommuner är skyldiga att ha en krisledningsnämnd. Varje enskild kommun avgör vilka befogenheter krisledningsnämnden ska ha. Syftet med nämnden är att skapa möjligheter till snabba politiska beslut vid en extraordinär händelse.

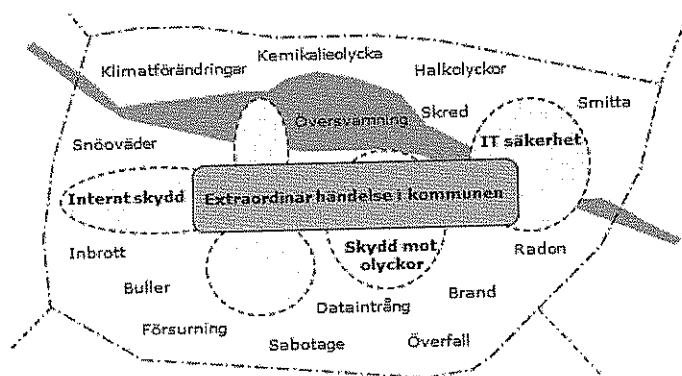
Kommunen samordnar

Inom kommunen finns många aktörer som är viktiga för krishantering: myndigheter, företag, frivilligorganisationer, trossamfund och föreningar. Det geografiska områdesansvaret innebär att kommunen ska verka för att dessa aktörer uppnår ett fungerande samarbete genom att bland annat bygga nätverk så att man tillsammans kan hantera krisen.

Vidare ska kommunen samordna informationen om händelser till allmänhet och media.

³¹ Med allvarlig eller extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser. (Se lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap)

Helhetssyn - Samordning

4.4 Landsting och regioner

Landets 17 landsting och tre regioner (Västra Götaland, Skåne och Halland) har främst ansvar för hälso- och sjukvård, smittskydd samt kollektivtrafik. Men även regional utveckling och kultur engagerar landstingen och regionerna. Landstingen och kommunerna ansvarar tillsammans för länets kollektivtrafik. I de flesta län har de valt att bilda ett gemensamt länstrafikbolag som driver trafiken.

Landstingets organisation för kris- och katastrofmedicinsk beredskap

Landstingen styrs bl. a. av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om fredstida katastrofmedicinsk beredskap och planläggning inför höjd beredskap (SOSFS 2005:13). Föreskrifterna beskriver övergripande vad den katastrofmedicinska beredskapsplanen ska innehålla. Dessa föreskrifter ska tillämpas enligt 7 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Landstingets krishanteringsplaner ska baseras på risk- och sårbarhetsanalyser. Med utgångspunkt från dessa analyser ska landstinget göra en bedömning av vilka resurser som är nödvändiga för att upprätthålla en katastrofmedicinsk beredskap.

Varje landsting ska upprätta en kris- och katastrofmedicinsk beredskap för att kunna hantera en "Allvarlig händelse". Många landsting/regioner har tre beredskapsnivåer, stabsläge, förstärkningsläge och därefter katastrofläge.

Allvarlig händelse³² används som ett samlingsbegrepp inom hälso- och sjukvård, hälso- skydd, smittskydd och socialtjänst för olika typer av händelser inklusive risk för eller hot om sådana. Som exempel på allvarliga händelser kan nämnas transportolyckor, explosioner, bränder, utbrott av allvarlig smitta, spridning av farliga ämnen, infrastrukturstörning

³² En allvarlig händelse är en händelse som är så omfattande eller allvarlig att landstingets resurser måste organiseras, ledas och användas på särskilt sätt.

samt psykosocial påverkan på samhället som en följd av traumatiska händelser. Allvarliga händelser kan i vissa fall få konsekvenser som innebär att lagen (2006:544) om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting kan behöva tillämpas.

Tjänsteman i beredskap

I varje landsting ska det ständigt finnas personal i beredskap för att kunna ta emot larm vid allvarlig händelse. Denna funktion ska benämnas "tjänsteman i beredskap" (TiB)³³. Vid larm har innehavaren av funktionen "tjänsteman i beredskap" befogenheter att initialt utöva särskild sjukvårdsledning på regional nivå.

Smittskydd

Landstingets smittskyddsläkare leder smittskyddet (skydda befolkningen mot spridning av smittsamma sjukdomar) i sitt landsting. Han/hon ska följa smittskyddsläget i sitt geografiska område och lämnar allmänheten råd och upplysningar i smittskyddsfrågor. Till sin hjälp har smittskyddsläkaren kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder.

4.5 Länsstyrelsen

På regional nivå är det länsstyrelserna som har samordningsansvaret vid kriser och är även den högsta civila totalförsvarsmyndighet i länet. Länsstyrelsen ska verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas avseende krisberedskapen i länet. Länsstyrelserna stöder samordningen mellan kommunerna i länet. Inom ramen för sitt geografiska områdesansvar ska länsstyrelsen vara en sammanhållande funktion mellan lokala aktörer som t.ex. kommuner, landsting, näringslivet, andra län och den nationella nivån.

Kommunernas verksamhet utgör grunden för hanteringen av kriser. Men i vissa situationer räcker inte den enskilda kommunens resurser till. Under en kris samordnar länsstyrelsen verksamheten mellan berörda kommuner, landsting och myndigheter, samt företag och organisationer, så att samhällets resurser utnyttjas på bästa sätt.

Länsstyrelsen följer upp förmågan att hantera kriser. I det förebyggande arbetet – att planera och förbereda en effektiv krishantering – ger länsstyrelsen stöd åt kommunerna. Planering, regionala risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) samt utbildningar och övningar är en viktig del av verksamheten.

Länsstyrelsens roll och uppgifter

Länsstyrelsen

- är geografiskt områdesansvarig myndighet
- ska ha en tjänsteman i beredskap
- ska ha förmåga att vid en kris omgående kunna upprätta ledningsfunktion
- ansvarar för att en samlad regional lägesbild sammanställs vid krissituationer
- rapporterar vid behov den regionala lägesbilden till regeringen och andra berörda

³³ Kan jämföras med Försvarmaktens Vaktstående befall (VB).

Länsstyrelserna har det geografiska områdesansvaret inom länet, vilket innebär att länsstyrelsen ska se till att samverka mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer inom länet genomförs före, under och efter en kris. Vidare ska länsstyrelsen i samband med kriser verka för att verksamheter i krishanteringens samordnas liksom information till allmänhet och media.

Länsstyrelsen har ansvar för räddningstjänsten vid radioaktiva utsläpp från en kärnteknisk anläggning och utser då räddningsledare. Saneringen efter ett utsläpp är också Länsstyrelsens ansvar. I alla län ska det finnas en förberedd organisation i beredskap med en räddningsledare.

Berör en räddningsinsats mer än en kommuns område, får länsstyrelsen enligt LSO bestämma vem som ska leda insatsen, om inte räddningsledarna från de berörda kommunerna själva har bestämt det. I fråga om omfattande räddningsinsatser har regeringen i Förordningen om skydd mot olyckor föreskrivit att en länsstyrelse får ta över räddningstjänsten i de kommuner som berörs av insatserna.

Tjänsteman i beredskap

En tjänsteman i beredskap (TiB) finns inrättat vid samtliga länsstyrelser. TiB är larmmottagare och utgör en första kontakt till länsstyrelsen. TiB har uppgiften att initiera och samordna det inledande arbetet för att upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser som berör länet.

Höjd beredskap

Som länets högsta civila totalförsvarsmyndighet ska länsstyrelsen verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås. Detta innebär bl.a. att länsstyrelsen ska samordna de civila försvarsåtgärderna och i samråd med Försvarsmakten verka för att det civila och det militära försvaret samordnas. Vidare ska länsstyrelsen verka för att länets tillgångar fördelas och utnyttjas så att försvarsansträngningarna främjas.

4.6 Andra regionala myndigheter och aktörer

På regional nivå finns ett antal aktörer i krishanteringssystemet, förutom länsstyrelser, landsting och kommuner, som kan sättas in i de olika kategorierna av aktörer som redovisas i 4.1.

Länspolisens³⁴

Nationellt har Rikspolisstyrelsen (RPS) det högsta ansvaret för det polisiära arbetet i landet. Det finns en polismyndighet i varje län, där länspolismästaren är den som är ansvarig för såväl daglig verksamhet som särskilda händelser³⁵. Vid mycket speciella omständigheter kan dock Rikspolisstyrelsen ta över den operativa ledningen.

³⁴ I ”En sammanhållen svensk polis”, SOU 2012:13 lämnad till regeringen 30 mars 2012 föreslås att en ny nationell myndighet införs, ”Polismyndigheten”. I utredningen föreslås att myndigheten indelas i 6 - 8 polisregioner som leds av en regionpolismästare. Den nya myndigheten ska vara införd den 1 januari 2015.

³⁵ En befarad eller i förväg känd eller inträffad händelse, som innefattar eller kan förväntas innefatta brott eller annan störning av den allmänna ordningen eller säkerheten. Ett visst evenemang om händelsen eller evenemanget är eller förväntas bli så omfattande eller av så allvarlig natur att Polisen för att kunna lösa sina uppgifter måste organisera, leda och använda sina resurser i särskild ordning.

Till Rikspolisstyrelsen hör också Rikskriminalpolisen, med nationella insatsstyrkan och helikopterresurser, och Säkerhetspolisen vilka också finns representerade regionalt. Rikspolisstyrelsen är sektorsansvarig myndighet för polisen och samordnar krisberedskapsarbetet både internt och gentemot andra myndigheter.

Vid varje polismyndighet finns ett vakthavande befäl (VB) i tjänst dygnet runt. Vakthavande befäl fattar beslut om insatser till dess att polischefen är underrättad. I den lokala polismyndigheten, stannar också i de allra flesta fall hanteringen av en extraordinär händelse – eller särskild händelse.

Trafikverket

Trafikverket omfattar verksamheten tidigare fanns vid bl.a. Banverket, Vägverket, Rikstrafiken och Rederinämnden samt den långsiktiga planeringen vid Sjöfartsverket och Transportstyrelsen. Myndigheten är indelad i sex regioner med huvudkontoret i Borlänge och regionkontor i Luleå, Gävle, Stockholm, Eskilstuna, Göteborg och Kristianstad.

Trafikverket ansvarar för långsiktig planering av transportsystemet för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna.

Kustbevakningen

Kustbevakningen är en civil statlig myndighet som ansvarar för sjöövervakning och räddningstjänst till sjöss. Inom dessa områden ska myndigheten kunna förebygga, motstå och hantera krissituationer. Kustbevakningen har också uppdraget att samordna och förmedla civil sjöinformation till andra myndigheter. Myndigheten har sitt huvudkontor i Karlskrona och är indelad i två regioner. Region nordost har sitt kontor i Nacka och region sydväst sitt i Göteborg. Det finns 25 kustbevakningsstationer och en flygverksamhet som är stationerad på Skavsta flygplats i Nyköping.

Tullverket

Myndigheten har ingen egentlig regional indelning men viss verksamhet som brottsbekämpning har geografiskt ansvar och respektive områdesansvarig finns i Stockholm, Göteborg och Malmö. Utöver detta finns ett antal Tullstationer och klareringskontor längs våra gränser.

Sjöfartsverket

Myndigheten har sitt huvudkontor i Norrköping och verksamheten är organiserad i sex affärsområden. Affärsområde Lotsning ansvarar lotsningstjänster lotsplaneringen. Geografiskt är affärsområdet indelat i nio lotsområden: Luleå, Gävle, Stockholm, Södertälje, Kalmar, Malmö, Göteborg, Marstrand och Vänern/Kanalen.

Myndigheten ansvarar också för sjö- och flygräddningsverksamhet som inbegriper och sjö- och flygräddningscentralen i Göteborg samt helikopterverksamhet med fem baseringar i Göteborg, Ronneby, Visby, Norrtälje och Skellefteå. På dessa baser upprätthålls SAR³⁶-beredskap dygnet runt, året runt.

Lantmäteriet

Lantmäteriet ansvarar för geografisk information och fastighetsindelning. Myndigheten finns representerat i alla län och har ca 2000 anställda på ett 70-tal orter i Sverige.

Elsamverkan

Elnätsföretagen i Sverige har bildat en organisation för elsamverkan, som är indelad i sju elsamverkansområden. Svenska Kraftnät medverkar i denna organisation. Svenska Kraftnät kan förmedla resurser som reparationspersonal, reservmateriel, kommunikationsutrustningar med mera. Sådan utrustning finns lagrad i beredskapsförråd. Försvarsmaktens resurser kan också utnyttjas inom elförsörjningen Svenska Kraftnät har ett avtal med Försvarsmakten, som gäller stöd vid störningar på elsystemet i fredstid. Hjälpbehovet samordnas då av Svenska Kraftnät.

Svenska kyrkan

Svenska kyrkan bedriver en rikstäckande verksamhet och omfattar 13 stift. Organisation för samverkan finns på samhällets alla ledningsnivåer. Stor kunskap finns om människors behov av själavård och diakonal omsorg vid inträffande svåra händelser och kriser. Denna kunskap ställs till samhällets och människornas tjänst.

Svenska kyrkans församlingar ansvarar för begravningsverksamheten i såväl fred som vid höjd beredskap och i krig. Undantag finns där den borgerliga kommunen har tagit på sig ett sådant ansvar. En särskild beredskapsplanläggning ska enligt begravningslagen vidtas för verksamheten under höjd beredskap, som också innefattar en krigssituation. Övriga trossamfund beskrivs i nästa upplaga av handboken.

Näringslivet

Svenskt Näringsliv är företagens företrädare i Sverige och företräder närmare 60 000 små, medelstora och stora företag. Dessa är organiserade i 49 bransch- och arbetsgivarförbund. Förbunden utgör föreningen Svenskt Näringslivs medlemmar. Regionalt företräds Svenskt Näringsliv av 21 kontor runt om i Sverige.

SOS Alarm

SOS Alarm Sverige AB ägs till 50 procent av staten samt till 50 procent av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). SOS Alarms huvuduppgift är att på uppdrag av staten ansvara för nödnumret 112 och förmedla hjälp. Bolaget driver 18 SOS-centraler över hela landet. SOS Alarm har som regel alltid en väsentlig roll att fylla vid större händelser och kriser i samhället. Arbetet inom krisberedskapen är att ge stöd till myndigheter och organisationer. SOS Alarm har inget eget ansvarsområde utan får sin roll i enlighet med avtal och överenskommelser. Sådana avtal har tecknats med kommuner, landsting och statliga

³⁶ Search and rescue

myndigheter på regional och central nivå. Följande tjänster erbjuds: Inkallning av krisledningsgrupper, information och alarmering av TiB (Tjänsteman i beredskap) och stöd i kommunikation till krisledningsgrupper.

SOS Alarm har fått regeringens uppdrag att till i början av 2013 inrätta ett särskilt informationsnummer för att komplettera och avlasta nödnumret 112. Bakgrunden är att det vid olyckor och kriser ofta uppstår stark belastning på nödnumret på grund av ett ökande behov av information till och från allmänheten. Nytt nummer 113 13.

4.7 Centrala myndigheter

Myndigheterna under regeringen ska genom sin verksamhet minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Regeringen har i Krisberedskapsförordningen³⁷ pekat ut ett antal myndigheter som har ett särskilt ansvar för att planera och vidta förberedelser för att skapa förmåga att hantera en kris och för att förebygga sårbarheter och motstå hot och risker i samhället

Samverkansområden

Regeringen har fastställt sex samverkansområden, SO, och de myndigheter som ingår i samverkansområdena anges i bilaga till krisberedskapsförordningen³⁸. Syftet med samverkansområdena är att främja en helhetssyn i planeringen för krisberedskap och höjd beredskap för de myndigheter som ingår. MSB får vid behov besluta att även andra myndigheter ska ingå i eller stödja arbetet i samverkansområdena.

Dessa har fått ett särskilt ansvar för att minska samhällets sårbarhet och för att se till att vi blir bättre på att hantera en kris. Samverkansområdena behandlar frågor som rör flera sektorer. Samverkansområdena är:

Teknisk infrastruktur (SOTI)	Ekonomisk säkerhet (SOES)	Färliga ämnen (SOFÅ)
Skydd, Undsättning och vård (SOSUV)	Geografiskt Områdesansvar (SOGO)	Transporter (SOTP)

Försvarsmakten har ingen fast plats i något av samverkansområdena men är adjungerad i SOTP, SOSUV och SOGO där representanter från Högkvarteret deltar samt i SOFÅ där Försvarsmakten är representerad av Skydds Centrum.

Följande myndigheter ingår i samverkansområdena:

Teknisk infrastruktur (SOTI)	Ekonomisk säkerhet (SOES)
Affärsverket svensk kraftnät Elsäkerhetsverket	Finansinspektionen Försäkringskassan

³⁷ Förordning (2206:942) om krisberedskap och höjd beredskap

³⁸ Förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

Livsmedelsverket Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Post- och telestyrelsen Statens energimyndighet	Pensionsmyndigheten Riksgäldskontoret Skatteverket
Farliga ämnen (SOFA)	
Kustbevakningen Livsmedelsverket Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Rikspolisstyrelsen Smittskyddsinstitutet Socialstyrelsen Statens jordbruksverk Statens veterinärmedicinska anstalt Strålsäkerhetsmyndigheten Tullverket	Skydd, undsättning och vård (SO-SUV) Kustbevakningen Myndigheten för samhällsskydd och beredskap Rikspolisstyrelsen Sjöfartsverket Socialstyrelsen Transportstyrelsen Tullverket
Geografiskt områdesansvar (SOGO)	
Länsstyrelserna Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Transporter (SOTP) Sjöfartsverket Statens energimyndighet Luftfartsverket Trafikverket Transportstyrelsen

En övergripande beskrivning av ovanstående myndigheter och i vilka avseende de samverkar med Försvarmakten framgår av bilaga 4.

Myndigheter med särskilt ansvar

De utpekade myndigheterna har också ett särskilt ansvar och benämns även bevakningsansvariga myndigheter. De ska vidta de förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap. Dessa förberedelser innebär att man ska planera för att kunna anpassa verksamheten inför en förändrad säkerhetspolitisk situation. Man ska vidare genomföra den omvärldsbevakning och de risk- och sårbarhetsanalyser samt de utvecklingsinsatser som krävs vid höjd beredskap. Man ska också utbilda personal och anskaffa resurser som kan behövas. Detta kan emellertid anstå till en skärpt säkerhetspolitisk situation.

4.8 Regeringen

Regeringen har det övergripande ansvaret för medborgarnas säkerhet och trygghet och att det finns en god krisberedskap i det svenska samhället. Regeringen har det geografiska områdesansvaret på nationell nivå. Regeringens ansvar för krishanteringen gäller i första hand strategiska frågor medan man delegerat ansvaret för ledning och samordning i krishanteringsarbetet till sina myndigheter.

Inom Regeringskansliet, liksom i övriga delar av samhället, ligger ansvarsprincipen till grund för arbetet vid kriser. Det innebär att det departement som ansvarar för en viss sakfråga under normala förhållanden hanterar den även vid en kris. Varje departement ska ha en krishanteringsplan och det ska finnas en utsedd och övad krisledningsgrupp. Departementen ska ha hög tillgänglighet och därför ha en tjänsteman i beredskap.

Regeringskansliet stödjer regeringen i krishanteringsarbetet. Kansliet för krishantering i statsrådsberedningen utvecklar och samordnar regeringskansliets krishantering och ger stöd till departementen. Här sker en kontinuerlig omvärldsbevakning dygnet runt. Vid kriser ansvarar kansliet bland annat för att larma resten av regeringskansliet och ta fram en samlad lägesbild. Kansliet för krishantering har ingen extern operativ roll.

4.9 Nationella förstärkningsresurser

Kommuner och landsting har att utifrån sina risk- och sårbarhetsanalyser planera för tillgång till förstärkningsresurser. I första hand ska behoven tillgodoses genom omdispensering i den egna verksamheten och samverkan med närliggande kommuner respektive landsting. Näringslivet är en viktig resurs i samband med krissituationer.

Statliga myndigheter ska, enligt krisberedskapsförordningen³⁹, utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap. Detta innebär att det inom myndigheterna, eller i myndigheterna närstående verksamheter, finns kompetenser, förmågor och materiel som också kan användas i samband med stora olyckor och extraordinära händelser. En del av dessa resurser är rester från dem som fanns tillgängliga i det svenska totalförsvaret.

I samband med naturolyckor används i regel det lokala näringslivets resurser för att hantera konsekvenserna av dessa händelser. Det lokala näringslivets resurser är en naturlig del i krishanteringen.

I vissa branscher kan finnas kvalificerade resurser som i samband med stora olyckor och extraordinära händelser kan ge ett avgörande bidrag till att minska konsekvenserna av händelsen. Staten måste i dessa situationer överväga möjligheten att genom avtal säkerställa att resursen ständigt finns tillgänglig eller att själv investera i motsvarande resurs.

I en del verksamheter, t.ex. elförsörjning, finns en väl utbyggd privat-offentlig samverkan samt ett utvecklat samarbete inom branschen där resursdelning utnyttjas. Inom elbranschen har företagen i organisationen Svensk energi en viktig roll att fylla. De resurser som krävs för att uppfylla kraven i elberedskapslagen⁴⁰ kan även användas i samband med el-reparationer vid stormar och andra extraordinära händelser.

Frivilliga

Det frivilliga engagemanget från olika organisationer varierar i samhällets krisberedskap. Frivilliga kan vara ett komplement och ett stöd till kommunerna i deras verksamhet och i

³⁹ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

⁴⁰ Elberedskapslag (1997:288)

samband med extraordinära händelser. Som förstärkningsresurs i specifika befattningar kan frivilliga göra en bra insats om de har rätt utbildning för uppgiften. Konceptet med Frivilliga resursgrupper, FRG, är en strukturerad form av samarbete mellan en kommun och frivilliga. Gruppen ska bestå av frivilligkompetenser som kommunen har ett konkret behov av i sitt krishanteringsarbete.

Statliga myndigheter har i många fall tagit vara på det frivilliga engagemanget och utvecklat processer för samverkan med frivilliga försvarsorganisationer. Affärsverket Svenska kraftnät, SvK, och Trafikverket, har t.ex. fått ett antal bandvagnar av Försvarsmakten som man rustat. Dess bandvagnar bemannas till största delen av förare utbildade inom frivilligorganisationer.

De frivilliga försvarsorganisationerna är för närvarande 18 st till antalet. De får utbildningsuppdrag av Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Försvarsmaktens behov ligger främst inom hemvärnet. På den civila sidan omfattar uppdragen uppgifter till stöd åt kommunerna i FRG och till myndigheter i olika verksamheter kopplade till transporter, samband, information och kriskommunikation samt till olika verksamheter kopplade till CBRN. Se mer om frivilliga i bilaga 8.

4.10 Utbildning och övning

För att resultatet av krisberedskap och krishantering ska bli effektiv och till nytta för de inblandade och samhället kräver samverkan liksom alla andra verksamhet utbildning och övning. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och andra myndigheter genomför utbildningar inom krisberedskap och krishantering på central nivå. Kurserna genomförs dels centralt men även ute på MSB:s utbildningsanläggningar i Revingehed och på Sandön. En del övningar är lämpliga även för Försvarsmaktens personal. Inom de flesta länsstyrelser bedrivs även där utbildningar. Ett exempel är de regionala samverkanskurserna (RSK). De kan variera i sitt innehåll men ger en bild över hur krishantering är organiserad och fungerar i just det aktuella länet. Här träffar man då som regel representanter från andra myndigheter och utvecklar kontaktnätverket för kommande verksamheter.

För att tillämpa kunskapen genomför olika myndigheter övningsverksamhet. Det kan vara i seminarieform, som stabsövningar eller i form övningar ute på fältet med personal och utrustning. Övningar bedrivs på alla nivåer. För samverkansofficeren är det viktigt att följa upp övningsplaneringen hos de civila myndigheterna för att finna tillfällen då så är lämpligt att delta med personal och utrustning. Även att följa övningar som observatör kan vara värdefullt för att överföra erfarenheter till andra verksamheter.

Avseende Försvarsmakten övningsverksamhet bör man sträva efter att få med olika typer av samverkansmoment i övningarna. Regionstaberna har en viktig roll att lyfta fram och driva detta. Samverkansofficererna kan genom sina nätverk utgöra en länk för att få med civila representanter i övningarna så att man övar med verkliga myndighetsrepresentanter istället för militära rollspelare.

MSB genomför samverkansövningar, SAMÖ, med varierande tema t.ex. terroristattacker, ekonomiska kriser, kärnkraftsolycka.

5. FÖRSVARSMAKTEN

5.1 Uppgifter och verksamhet

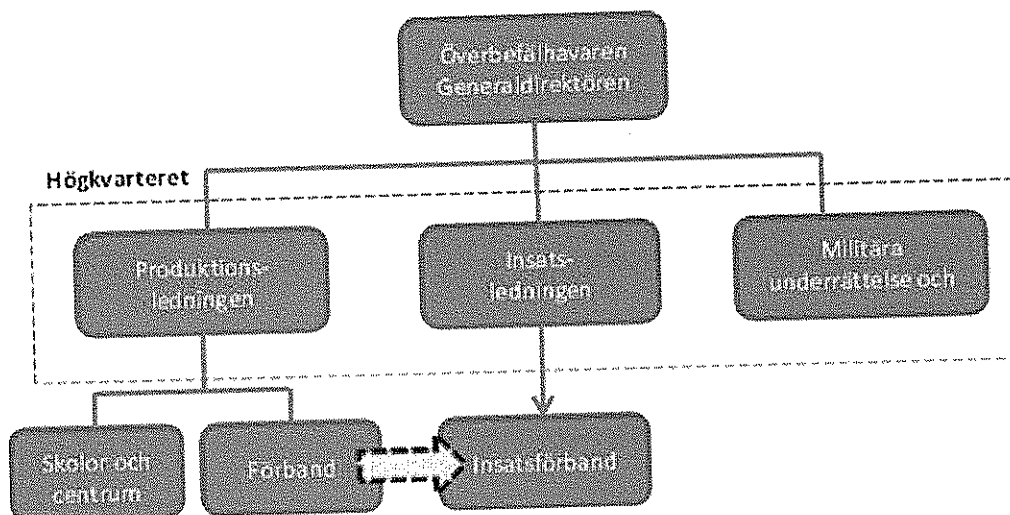
Försvarsmakten ska upprätthålla och utveckla ett militärt försvar. Grunden för detta ska vara väpnad strid. FM uppgifter är angivna i förordning (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten § 1 och § 2.

- Försvarsmakten ska kunna försvara Sverige och främja svensk säkerhet genom insatser nationellt och internationellt.
- Försvarsmakten ska kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen utanför det svenska territoriet.
- Försvarsmakten ska med myndighetens befintliga förmåga och resurser kunna lämna stöd till civil verksamhet.
- Försvarsmakten ska kunna utföra uppgifterna enligt andra och tredje stycket självständigt men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer.

Det finns inget krav på Försvarsmakten att upprätthålla beredskap eller särskild förmåga för att stödja samhället utan stödet bygger på att det lämnas med befintlig förmåga och befintliga resurser. Stöduppdrag får inte vara dimensionerande eller innebära skapandet av nya verksamheter inom Försvarsmakten.

5.2 Organisation

Försvarsmakten består av en grundorganisation och en insatsorganisation vilka till sin huvuddel är fastställda av regeringen. Grundorganisationen utgörs av ledning, förband samt skolor och centrum.

Insatsorganisationens förband finns i vardagen huvudsakligen vid de olika förbanden där produktionsverksamheten pågår och leds då via produktionsledningen vid högkvarteret. En del av de insatsförbanden som löser uppgifter ingående i övervakning av gränser m.m. eller är under insats utomlands leds av Högkvarterets Insatsledning. Då ett förband övergår från att ingå i produktionen till insats leds förbandet av insatsledningen.

Insatsorganisationen består av tre delar: kontraktförband, stående förband och hemvärnet med nationella skyddsstyrkor. Dessa förband ska kunna genomföra strid i samtliga konfliktnivåer inom ramen för gemensamma operationer, i Sverige samt i och utanför dess närområde. Det senare omfattar inte Hemvärnsförbanden.

5.2.1 Militärregion med stab

Huvudsyftet med den regionala ledningen är att öka Försvarsmaktens förmåga att leda markterritoriell verksamhet, inklusive underställda förband och samverka med övriga samhället, för att skapa förutsättningar för:

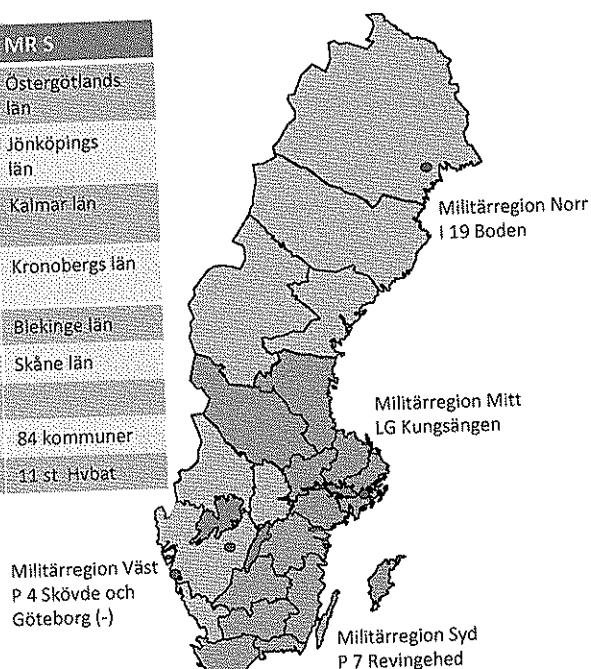
- Regional försvarsplanering.
- Bidra till samhällets krisberedskap.

Regional försvarsplanering innebär samverka med regionala myndigheter, kommuner och näringsliv i syfte att samordna samhällets stöd till Försvarsmakten. Samhällets krisberedskap har att hantera ett brett spektrum av kriser och extra ordinära händelser. Försvarsmakten är i detta sammanhang en viktig aktör i att hantera dessa situationer. Ur ledningssynpunkt är syftet med den regionala ledningen att komma närmare den lokala och den regionala verksamheten i samhället.

Regional stab har förmåga att stödja samhällets krisberedskap såväl i fred som vid kris och krig.

Militärterritoriell indelning

MIR N	MIR M	MIR V	MR S
Norrbottnens län	Gävleborgs län	Värmlands län	Östergötlands län
Västernorrlands län	Dalarnas län	Örebro län	Jönköpings län
Västerbottens län	Uppsala län	Vastra Götalands	Kalmar län
Jämtlands län	Västmanlands län	Hallands län	Kronobergs län
	Stockholms län		Blekinge län
	Södermanland		Skåne län
	Gotlands län		
44 kommuner	79 kommuner	83 kommuner	84 kommuner
7 st-Hvbat	12 st-Hvbat	10 st-Hvbat	11 st-Hvbat

Huvuduppgifter Militärregion med stab⁴¹

- Leda och genomföra samverkan med regionala och lokala aktörer
- Leda säkerhets- och underrättelsetjänst inom regionen
- Leda underställda förband (hemvärns och/eller krigsförband)
- Genomföra regional försvarsplanering och stödja högre chef med försvarsplanering
- Upprätthålla regional militär skyddsobjektsförteckning
- Stödja operativ- och/eller taktiskt chef som löser uppgift inom regionen.

Samverkansfunktionen i Militärregionstab

Chef militärregion med stab ska kunna:

- Leda och samordna Försvarsmaktens verksamhet och behov med civila samverkande aktörers behov och verksamhet inom egen region.
- Delta i krisberedskapssystemets nätverk, ex. regional och lokala samverkans råd.
- Avdela egna samverkansofficerare till högre chef, lokala och regionala civila myndigheter och aktörer (motsv.).
- Motta samverkanspersonal från andra förband och civila myndigheter och aktörer (motsv.).
- På uppdrag av HKV INS leda och delta i interregionalt internationellt samarbete.

Chef militärregion med stab kan med stöd av sambands-/infosystemet RAKEL och WIS, genomföra samverkan med aktörer/instanser för civil krisplanering och krisberedskap.

5.2.2 Hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna

Hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna är en del av Försvarsmakten och tillhör insatsorganisationen. I likhet med det övriga militära försvaret är det förmågan till vapenstrid som utgör grunden och är dimensionerande för att upprätthålla och utveckla hemvärdet. Genom att utbilda och öva personal och förband för huvud-uppgifterna ger det även en förmåga som kan användas för stöd till samhället. Grunden för hemvärnsverksamheten regleras i hemvärnsförordningen⁴². Hemvärdet får endast användas för uppgifter i Sverige.

Hemvärdets roll inom Försvarsmakten såväl som i samhället har fått ökad betydelse. Genom sin närvaro över ytan och med flera förband i särskilt viktiga geografiska områden är det en viktig resurs i händelse av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. Hemvärdet utgör en snabbt gripbar resurs som med kort varsel kan lämna stöd avseende samhällets krishantering vid kriser, katastrofer och andra händelser. Hemvärdets stora tillgång på personal är en tillgång och skapar förutsättningar för uthållighet i insatser inåt minst när det gäller stöd till samhället. Deltagande i hemvärdet är frivilligt och har avtal för tjänstgöring i hemvärdet. Avtal om tjänstgöring i hemvärdet får ingås med den som

⁴¹ Utdrag ur KFS 14 HKV 01 630:69334

⁴² Hemvärnsförordning (1997:146)

har fyllt 18 år, är svensk medborgare och är lämplig för tjänstgöring i hemvärdnet upp till 70 års levnadsålder

5.3 Ledning

5.3.1 Allmänt

Samtliga förband är underställda Försvarmaktens produktionschef (C PROD), men lyder under Försvarmaktens insatschef (C INSATS) vad avser beredskap, insatser och territoriell verksamhet. C INSATS är territoriell chef och samordnar territoriell verksamhet på central nivå.

5.3.2 Ledning vid insats

C INSATS leder och samordnar gemensamma operationer med stridskrafter samt leder operativa förband. Under C INSATS leder Taktisk chef operationer med sina respektive stridskrafter:

- Armétaktisk chef (ATCH) med Armétaktisk stab (ATS) leder markoperation
- Marintaktisk chef (MTCH) med Marintaktisk stab (MTS) leder sjöoperationer
- Flygtaktisk chef (FTCH) med Flygtaktisk stab (FTS) leder luftoperationer

I vissa fall kan den operativa insatsledningen med delar förstärka brigadstridsgruppledning eller en taktisk ledning för marinstridskrafter eller flygstridskrafter. Dessa bildar då tillsammans mark-, marin- respektive flygtaktiska styrkehögkvarter.

5.3.3 Militärregionstab

- Chef för militärregion lyder under Försvarmaktens insatschef avseende beredskap, insatser och territoriell verksamhet, Chef för militärregion är en direkt underställd chef (DUC) till Försvarmaktens insatschef.
- Chef för militärregion leder Försvarmaktens samverkan med samhället i övrigt samt regional säkerhetstjänst inom regionen. När chef för militärregion utövar denna ledning lyder övriga organisationsenheter inom regionen under regional chef.
- Chef för militärregion leder tilldelade hemvärnsförband avseende insatser, beredskap och territoriell verksamhet.
- Chef för militärregion leder den territoriella verksamheten med de organisationsenheter som är lokaliserade inom regionen.
- Chef för militär region ska kunna leda andra till regionen tillförda enheter.

Chef för militär region leder organisationsenheterna inom sin region avseende:

- Försvarsmaktens samverkan med samhället i övrigt.
- Regional militär säkerhetstjänst.
- Markterritoriell verksamhet.

5.3.4 Ledning av Hemvärnsförband

Ledning av insatser av hemvärnsförband utförs som regel av en militärregionstab men kan i vissa fall ske från Högkvarteret. Den lokala ledningen utövas av respektive bataljonschef. Vid stöd till samhället utses en MIC (Militär Insats Chef) som utgör den som på plats leder de avdelade militära resurserna och samverkar med civila aktörer, exempelvis räddningsledare eller polisinsatschef (motsvarande).

5.3.5 Rörlig operativ Ledning (ROL)

Rörlig Operativ Ledning (ROL) är en operativ stab. Den finns utgångsgrupperad i Enköpings och lyder under Högkvarteret. Den ska med kort varsel kunna förstärka Försvarsmaktens ledningsfunktion vid nationella insatser..

5.3.6 Militärstrategisk doktrin

Den militärstrategiska doktrinen syftar bland annat till att inrikta Försvarsmaktens verksamhet och att beskriva hur det militära försvaret används av statsmakterna. Den nationella försvarsplaneringen baseras på Totalförsvaret. I internationella insatser lyfts det fram som benämns *Allomfattande ansats*⁴³. Den militärstrategiska doktrinen (MSD 12) skiljer på Allomfattande ansats och Totalförsvaret⁴⁴. Totalförsvaret är en nationell strategi och det som benämns Allomfattande ansats är en internationell strategi eller snarare ett förhållningssätt. Det finns likheter mellan de två begreppen men också viktiga skillnader. Båda syftar till att samordna militära och civila medel för att få en optimal effekt. Men Totalförsvaret styrs av nationella lagar och förordningar och har en djup folklig förankring. Allomfattande ansats styrs av ett NATO-baserat ovanifrån perspektiv⁴⁵.

5.4 Beredskap

5.4.1 Allmänt

Organisationsenheter med krigsförband och hemvärnsförband ska upprätthålla *beredskap* enligt beredskaps- och insatsorder och enligt mobiliseringsplan. Beredskap upprätthålls för att kunna möta ett militärt hot mot Sverige och mot svenska intressen av såväl reguljära som irreguljära styrkor samt för att kunna genomföra räddnings-, evakuerings- och förstärkningsinsatser.

Försvarsmaktens beredskap indelas i *grundberedskap* och *höjd beredskap*⁴⁶. Höjd beredskap regleras av regeringen och består av *Skärpt beredskap* eller *Högsta beredskap*.

⁴³ Inom NATO, EU m.fl. benämnt Comprehensive Approach. Insats som bygger på ett multifunktionellt förhållningssätt och som inkluderar diplomatiska, ekonomiska, militära samt humanitära medel.

⁴⁴ Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap, verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

⁴⁵ Top Down

⁴⁶ Höjd beredskap enligt 3 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

Insatsorganisationens förband ska vara snabbt gripbara vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden. Vid höjd beredskap ska huvuddelen av insatsorganisationens förband vara tillgängliga inom några dagar.

Inom ramen för Grundberedskap regleras beredskapen för förbanden med tidsramar. Högkvarteret och militärregionstab och förband upprätthåller därutöver stabsberedskap i enlighet med beredskaps- och insatsorder för att kunna bereda och fatta de beslut samt ge order som behovet av territoriell övervakning och ledning kräver.

5.4.2 Hemvärnets beredskap

Hemvärnsförbanden ska vara klara för insats inom 24 tim. Delar av hemvärnsförbanden ska kunna lösa uppgifter inom sex timmar. De nationella skyddsstyrkorna ska kunna göra insatser även utan beslut om hemvärnsberedskap eller höjd beredskap. Vid höjd beredskap eller efter särskilt beslut av Regeringen ska hemvärdet inta hemvärnsberedskap.

Hemvärnsberedskap innebär att:

- Stabsberedskapen höjs för att förbereda planlagda åtgärder vid hemvärnslarm.
- Larmning förbereds så att order om inställelse snabbt kan nå mottagaren.
- Materielen förbereds, kontrolleras och kompletteras vid behov.
- Hemvärnssoldaterna ska fullgöra den tjänstgöring som behövs med hänsyn till Hemvärnets uppgifter.

5.4.3 Beredskap ur ett samverkansperspektiv

Beredskapshöjningar innebär att Försvarmakten ska intensifiera sin samverkan med civila aktörer. Detta gäller inte bara i aktuell beredskapsnivå i Försvarmaktens grundberedskap utan framförhållning mot högre beredskapsnivå (-er) i grundberedskapen, samt förmågan att övergå till höjd beredskap i hela samhället.

Samverkan och samordning bör normalt kanaliseras via berörda länsstyrelser och omfatta bland annat:

- Beredningar och planläggning
- Utbildningar och övningar
- Möjlighet att använda civila och militära resurser
- Möjlighet att avdela samverkanspersonal
- Informations- och samverkansmöten
- Utbyte av lägesbild och upprättande av gemensam lägesbild
- Ömsesidigt stöd

5.5 Förmågor och resurser

Försvarmakten har en mängd olika förmågor och resurser som kan användas för att stödja övriga samhället vid en kris eller annan allvarligt situation. Det finns olika typer av resurser beroende på vilket typ av förband man tittar på.

Den absolut vanligaste efterfrågade resurser är personal (arbetskraft). Denna finns i princip gripbar i de flesta områden eller efter en viss transporttid. Om man bortser från specialresurser så det som gör Försvarmakten speciellt efterfrågad är att man levererar helhetslösningar.

Försvarmaktens personal är van att fungera i organiserad form med vana arbetsledare och dessutom ofta mycket god lokalkännedom samt vana att uppträda i svårtillgänglig terräng. Det finns ett strukturerat arbetssätt med effektiv ledning. Det är också vanligt att Försvarmakten sköter all kringverksamhet som transporter, förnödenheter, förläggning och annan logistik själv. Räddningsledaren (motsvarande) och hans personal kan helt fokusera på räddningsinsatsen och Försvarmaktens behov belastar inte dem.

Militärregionstab kommer att ha uppföljning på vilka resurser som är gripbara över tiden vid olika förband och vilka typer av förstärkningsresurser och tidsförhållanden för dessa som kan komma från annan region eller andra förband.

Exempel på förmågor och resurser som Försvarmakten kan stödja med är:

- Personal som allmän arbetskraft.
- CBRNE-kompetens och utrustning för indikering och sanering mm.
- Transportkapacitet för mark-, sjö- och flygtransporter och terränggående.
- Helikoptrar för transporter, övervakning, brandbekämpning m.m.
- Flygplan för snabb informationsinhämtning på marken, i luften och till sjöss.
- Mörkerutrustning.
- Fältarbetsresurser av olika slag.
- Underrättelseinformation om sjö- och flygtrafik.
- Utrustning för intensiv och akutvård samt för sjuktransporter.
- Förmåga att upprätta och betjäna ledningsplatser i terräng.
- Robusta Kommunikations- och sambandssystem.
- Ammunitionsröjningskompetens.
- Avancerad dykförmåga.
- Terränggående tung bärningskapacitet.
- Stöd med stabstjänst.

I bilaga 6 ges en utförligare beskrivning av exempel på ytterligare förmågor och resurser.

6. GRUNDER FÖR SAMVERKAN

6.1 Grunder

Samverkan är den metod som används inom krishantering för att samordna självständiga aktörers insatser och resurser. Samverkan och samordning är reglerat i olika författningar. Myndigheter har enligt lag om skydd mot olyckor och krisberedskapsförordning-

en en skyldighet att samarbeta. Ansvaret ligger på många aktörer vilka i sin vardagsverksamhet har olika syfte, målsättningar och inriktning.

Grunden till samverkan med civila aktörer utgår från de behov som framkommer på militär och/civil sida för att lösa gemensamma eller respektive myndighets uppgifter. Samverkan kan initieras av båda sidor.

Det vanligaste är att samverkansbehovet grundar sig på förebyggande åtgärder såsom exempelvis planering av något slag eller förberedelser. Men samverkansbehovet kan också grunda sig på att behöva hantera en uppkommen kris gemensamt.

Det framförallt två perspektiv som är genererar behov av att samverka och det är:

- Försvarsmaktens stöd till samhället.
- Samhällets stöd till Försvarsmakten.

Den första delen utgörs till största del av planering, förberedelser, genomförande och utvärdering av stödinsatser då Försvarsmaktens förmågor behöver användas som stöd för att hantera olika situationer där andra myndigheter och aktörer har ett huvudansvar.

Den ordinarie myndighetssamverkan utgör här den vanligaste samverkansformen. Den andra delen utgörs till största del av de situationer då man planerar för hantera situationer kopplade till höjd beredskap eller krig. Inom detta område är det framförallt Totalförsvarssamverkan som avses och därmed samhällets stöd till Försvarsmakten.

Inom båda områdena finns samverkansbehov på olika ledningsnivåer. Det finns inom olika funktionsområden och det finns i olika tidsskeden från ett planeringsskede där förberedande och förebyggande verksamhet bedrivs. Det finns samverkansbehov under den akuta fasen av en händelse och i fasen efteråt då det sker återställning, efterarbete och utvärdering.

Hur samverkan sker vid planering eller vid en händelse varierar också beroende på ledningsnivå och typ av kris. I en aktuell samverkanssituation är det viktigt att definiera en gemensam målsättning med den verksamhet som ska bedrivas och att det skapas en förståelse för varför man behöver samverka.

Under fredstida kriser kommer Försvarsmakten i allt väsentligt att ha en stödjande roll i samarbetet med civila aktörer. Det är helt naturligt beroende på myndigheters roller och ansvar. Försvarsmakten måste i alla situationer inom ramen för de lagrum som styr verksamheten visa en god vilja och sträva efter ett gott samarbete med övriga delar av samhället. Genom att förstå sin organisations del i helheten och uppträda därefter underlättas samverkan.

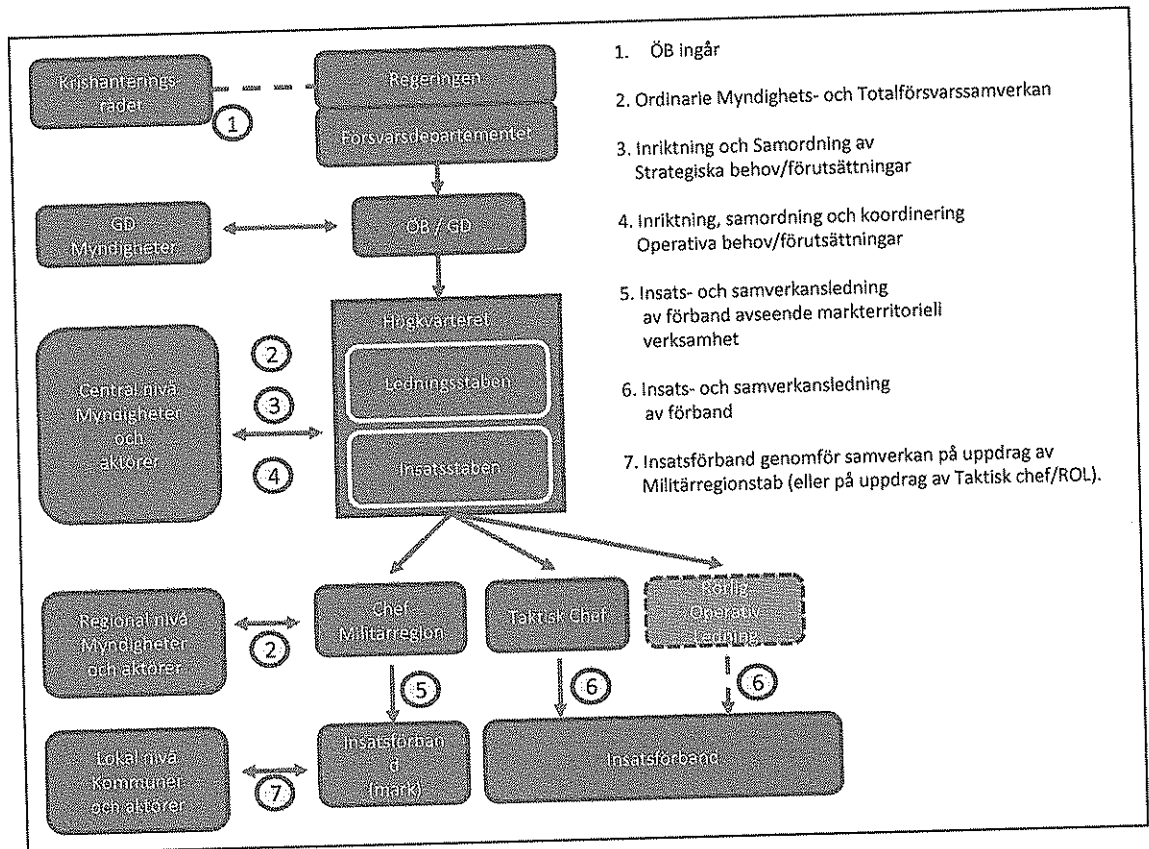

Bild. Försvarsmakten genomför samverkan på olika ledningsnivåer från Överbefälhavaren och ner till enskilda förband. Syftet med samverkan, omfattning av denna och hur den genomförs kan variera beroende på ledningsnivå. Ovanstående bild beskriver med vilka myndigheter/aktörer som Försvarsmaktens olika staber och förband samverkar med.

Sakområden för samverkan

Utifrån Försvarsmaktens uppgifter har ett antal sakområden där behov av samverkan föreligger identifierats. Inom varje sakområde finns samverkansbehov med olika myndigheter och andra aktörer. Behoven inom sakområdena varierar beroende på ledningsnivå.

Sakområde	Omfattning
Ledning	Lägesbilder, samband, rapporter och övrigt utbyte av information.
Data- och telekommunikation	Drift relaterat till IT- och telekommunikation
Skydd och säkerhet	Skyddsvård civil och militär verksamhet samt befolkningsskydd.
Sjukvård	Akutsjukvård och vårdresurser.
Förnödenhetsförsörjning	Livsmedel, drivmedel, reservdelsförsörjning, vatten och läkemedel.
Transporter	Luft-, sjö- och landtransporter

Information och kommunikation	Informationstjänst mellan myndigheter och samhället.
Undsättning	Stöd till samhället relaterat till räddningstjänst och extraordinära händelser (CBRNE händelser, sjöräddning, flygräddning, eftersök och ammunitions röjning).
Energiförsörjning	El och bränslen.

I bilaga 3 framgår av utdrag ur Försvarmaktens Samverkansmatrix. Syftet med denna är att ange vilka enheter inom Försvarmakten som samverkar med vilka civila aktörer på vid planering och genomförande ur ett insatsperspektiv.

Ledning inom Försvarmakten av samverkan

Försvarmaktens deltagande i den generella samverkan ska övergripande inriktas och leddas av Högkvarteret Insatsstaben J9 utifrån de strategiska styrningarna. J9:s ledning av samverkan ska framförallt ske i ett långsiktigt perspektiv (år). FM Samverkansmatrix utgör ett stöd för samverkansledning. För Försvarmaktens del är det väsentligt att den grundläggande samverkan planeras och styrs från högsta nivå ner till förbandsnivån liksom att det på varje ledningsnivå ges styrningar till underlydande nivå. Det gäller framförallt samverkan för planering.

Det innebär inte att vartenda samverkanstillfälle ska regleras genom alla ledningsnivåer. Samverkansbehov uppstår också som en produkt av det aktuella förbandets ordinarie uppgift och verksamhet. Grunden för ledning inom Försvarmakten är fortfarande uppdragstaktik⁴⁷. Inom ramen för detta är det väsentligt att chefer och andra befattningshavare på alla nivåer utifrån sina uppgifter identifierar samverkansbehoven i den aktuella situationen och genomför den samverkan som är nödvändig.

Ledning av samverkan är viktig framförallt för att många myndigheter verkar på flera nivåer och träffar olika representanter för Försvarmakten. Försvarmaktens representanter måste då agera och sända budskap och information som är koordinerad och samstämmig inom Försvarmakten.

Ledning av samverkan syftar också till att skapa förutsättningar för en spårbarhet, enhetlighet, och ett sammanhang i den militära planeringen/verksamheten. En "röd tråd" skapar förtroende och säkerhet när det gäller förväntningar hos de civila aktörerna.

Samverkan gällande försvarsplaneringen är nödvändig för att koordinera civil-militära verksamheter så att det skapas ett sammanhang mellan nivåerna för att planer på olika nivåer ska hålla ihop. Samverkan regleras i Försvarmaktens orderverk på alla nivåer.

⁴⁷ ÖB förord, Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder, 2011 (MSD 2012)

Strategisk och operativ samt taktisk nivå

På den högsta nivån sker samverkan genom överbefälhavaren gentemot andra myndighetschefer och civila aktörer. Den grundar sig på styrningar från den politiska nivån och från de olika myndigheternas behov inklusive Försvarsmaktens behov. Även delar av Högkvarteret (LEDS⁴⁸) genomför samverkan med Regeringskansliet och myndigheter på myndighetschefsnivån vid militärstrategisk försvarsplanering, militärstrategisk insatsplanering, inriktning av försvarsplanering, övningsplanering och långsiktig planering,

Samverkan på operativ nivå genomförs av Högkvarterets Insatsstab men också av respektive Taktisk chef (Armé-, Marin- och Flygtaktisk chef).

Marintaktisk stab leder all verksamhet på havet och genomför samverkan med Kustbevakningen. Marintaktisk stab understöds av MR vad avser övrig samverkan på regional och lokal nivå.

Flygtaktisk stab leder all verksamhet i luftrummet och genomför samverkan med Transportstyrelsen och Luftfartsverket samt Sjöräddningen. Flygtaktisk stab understöds av MR vad avser övrig samverkan på regional och lokal nivå.

Regional och lokal nivå

På regional och lokal nivå inriktas och leds samverkan av den Militärregionstaben. Denna genomför samverkan med myndigheter och aktörer med egna resurser men kan även ge förband inom militarregionen uppgifter att genomföra samverkan. När det gäller verksamhet till sjöss och i luften genomförs denna som regel av personal från respektive Marin- och Flygtaktisk stab men kan stödjas av den Militärregionala staben.

6.2 Förutsättningar för effektiv samverkan

Det finns ett antal förutsättningar⁴⁹ som är grundläggande för hur samverkan kan fungera. Dessa kan delas in i:

- Organisatoriska,
- Socialpsykologiska,
- Insats/situationsspecifika samt
- Samverkansvariabler

För att resultatet av ett samarbete och en samverkan ska bli fruktbar är det viktigt att ha kännedom om dessa förutsättningar.

6.2.1 Organisatoriska förutsättningar

Till de organisatoriska förutsättningarna hör organisationsstrukturer, ansvar och mål. Hit hör även mandat, formell makt, ledningsförhållanden och resurser. Otydlighet i styrning från olika nivåer, skillnader i organisation, mål samt roller och ansvar är exempel på utmaningar. Kunskap om egna och kännedom om andra aktörers förutsättningar underlättar

⁴⁸ HKV 2012-03-12, 09 862.55414 Arbetsordning för Ledningsstaben i Högkvarteret, sidan 12.

⁴⁹ Civil-Militär samverkan på strategisk och operativ nivå, inom HKV, FOI-R—3343-SE, December 2011

samverkan och förståelse för varandras mål, möjligheter och begränsningar. Ett exempel på skillnad mellan (de flesta) civila och militära aktörer är att den militära kulturen bygger på en tydlig kommandostruktur och fastställda processer för hur man planerar och leder verksamheter. Det finns en rangordning mellan chefer och befattningshavare som till del även är synligt genom uniform och gradbeteckningar. Direkt genom klädseln kan man få en viss uppfattning om en persons kompetens och verksamhetsområde. På den civila sidan förekommer detta endast till del inom exempelvis räddningstjänst, polismyndigheter, kustbevakning och tull.

För en stab eller ett förband som regelmässigt samverkar med sina civila motsvarigheter är det väsentligt att skapa en långsiktighet i samverkan. Med det avses att man i det längsta ska sträva efter att det är samma personer som genomför samverkan. Det bör även säkerställas att organisationen har en redundans. Det bör därför utses en sekundärt ansvarig för respektive civil aktör.

Huvuddelen av personalen i en stab ska kunna genomföra samverkan. I en stab återfinns företrädare för olika funktioner. Dessa har en hög grad av sak-kompetens inom sin funktion. På den civila sidan finns en till del liknande struktur. Den ordinarie samverkansofficern agerar här som "dörröppnare" och kan med sin civila motpart se till att rätta kompetenser träffas på respektive sida. Det kommer förkorta tidsåtgången och underlätta samverkan.

6.2.2 Socialpsykologiska förutsättningar - samspelet mellan människor

De socialpsykologiska förutsättningarna handlar om samspelet mellan människor och omfattar tillit, förtroende, identitet och kultur. Stora skillnader gör det svårt att förstå varandra. Förtroende byggs upp långsiktigt genom bland annat korrekt uppträdande och respekt för motparten. Personer som känner varandra kan direkt ta kontakt med varandra utan de psykologiska och sociala barriärer som normalt finns mellan främmande människor vilket gör att man direkt kan lösa det aktuella ärendet. Vid tillfälligt sammansatta grupper kan tillit istället för att vara personlig ersättas av tillit till representanternas professioner, t.ex. att en polis, en brandman etc. står för en viss kompetens.

Överdriven användning av facktermer och yrkesjargong i samverkanssammanhang riskerar att försvåra kommunikationen och kan leda till missuppfattningar. Kännedom om sin egen och medvetenhet om andras kultur samt god kunskap och kännedom om andra aktörers begreppsvärld och språkbruk, gör det lättare att förstå och bedöma andras agerande och få en korrekt uppfattning om det aktuella läget.

6.2.3 Insats/situationsspecifika förutsättningar

De insats-/situationsspecifika variablerna hör till krisens (motsvarande) natur och förlopp, geografiska förutsättningar, tidsperspektiv och vilka aktörer som omfattas av en insats. Kunskap om insatsområdet och dess förutsättningar är viktig, liksom om mandat och andra regelverk som omgärdar insatsen. Kunskap och kännedom om insatsens aktörer, deras organisationer, uppgifter, verksamhet och språk underlättar samverkan. Under extraordinära händelser uppstår ofta komplexa samverkansbehov som kan kräva samverkan

mellan olika nivåer. Kunskap om dessa underlättar förståelsen och insikten i den aktuella situationen och förkortar tiden för att lösa ett aktuellt behov.

6.2.4 Samverkansvariabler

Samverkanspersonal behöver delta i olika verksamheter med olika inriktning för att bredda och fördjupa sitt kontaktnät och sin kompetens. Detta innebär att man för att bli en effektiv samverkansperson tidvis måste delta i civila verksamheter som exempelvis workshops, föreläsningar och motsvarande även om Försvarsmakten inte har en direkt roll i den aktuella situationen. Det är i dessa sammanhang man bygger upp sitt personliga nätverk men också breddar sin kunskap och förståelse för hur samhället och civila aktörer agerar och får en helhetssyn.

Samverkansofficeren/-personen är den militära stabens förlängda arm i den civila organisationen. Personen representerar dels sin stab men också hela Försvarsmakten i den meningen att dennes sätt att agera kommer att uppfattas som denne företräder kollektivet Försvarsmakten. Som samverkansofficer är det viktigt att ha kännedom om de civila strukturerna och förmåga att kunna anpassa sitt agerande efter den aktuella situationen. Att uppträda i samverkanssituationen som om det vore en militär ordergivning – riskerar att skapa en ogynnsam samverkanssituation med ett negativt resultat. Det är viktigt att ha förståelse för att det finns andra sätt att leda och genomföra verksamheter och visa respekt för dessa.

6.3 Samverkansofficer och civil samverkansperson

Generella uppgifter för samverkansofficer

Uppgifterna för en samverkansofficer varierar beroende på vilken ledningsnivå, stab, förband och vad syftet med samverkan är. Men det finns vissa generella uppgifter som är gemensamma för flertalet. Till detta kommer andra uppgifter som uppkommer med anledning av den aktuella situationen.

Uppgifter för Samverkansofficer:

- Företräda Försvarsmakten och dess intressen i samarbetet med civila aktörer.
- Identifiera viktiga förhållanden på civil sida som kan påverka Försvarsmaktens verksamhet på kort och lång sikt.
- Inhämta underlag till Försvarsmaktens planering och lyfta fram viktiga Försvarsmaktsberoenden till civila aktörer.
- Företräda Försvarsmakten vid planering och insatser kopplat till stöd till samhället.
- Tillvarata Försvarsmaktens intressen i genomförande av planering och insatser.
- Tillvarata Försvarsmaktens intressen avseende försvarsplanering.
- Bana väg ("dörröppnare") för övrig personal i en stab.
- Delta i och stödja utbildning av både militära och civila deltagare i exempelvis kurser, seminarier och motsvarande.
- Delta i Risk och Sårbarhets Analyser och annan krisplanering på civil sida.
- Återrapportera så att viktig information omhändertas i den egna organisationen.

All personal i en stab ska kunna medverka i samverkan med civila aktörer. Företrädare för olika funktioner i förband och staber är de som sitter på detaljkunskaperna och i vissa samverkanssituationer krävs detaljkunskaper för att få ett fruktbart resultat.

Samverkansofficerens roll är att vara staben/förbandets kontaktperson gentemot civila aktörer. Samverkansofficeren är en ”dörröppnare” för övriga i förbandet/staben men också för de civila aktörerna när de har behov av kontakt med Försvarmakten. Det är denna som står för långsiktigheten och kan bygga upp nätverk med olika civila myndigheter och aktörer.

I vissa situationer kan det vara aktuellt att en militär stab får motta civila samverkanspersoner. En militär stab ska ha beredskap för att detta. Det är viktigt att se till att samverkanspersonen blir väl mottagen och ges erforderligt stöd under tiden vid staben.

6.4 Säkerhet och sekretess

Försvarmakten ska samordna beredskapsplanläggningen och den operativa planläggningen med motsvarande planläggning inom övriga delar av totalförsvaret. Försvarmakten får ta del av den planläggning för höjd beredskap hos de myndigheter som har ett ansvar inför och vid höjd beredskap⁵⁰.

Inför samverkan i situationer då sekretessklassad information kan komma att utbytas mellan aktörer är det speciellt viktigt att samverkansofficer har ett tydligt mandat och att de personer han utbyter information med har rätt säkerhetsklass.

Avseende sekretessklassad information gäller alltid Försvarmaktens ordinarie anvisningar och bestämmelser. Avser samverkan militära insatser är det speciellt viktigt att beakta operationssekretessen.

Det är också viktigt att beakta att en mängd öppen information kan vara känslig om den faller i orätta händer. Denna typ av känslig information kan exempelvis framkomma i samband med utarbetande av risk- och sårbarhetsanalyser.

Det åligger också samverkanspersonen att följa Försvarmaktens policy och bestämmelser avseende information på sociala medier. I samband med samverkan med andra myndigheter kan dessa ha andra regler än Försvarmaktens här måste samverkansofficeren använda sitt goda omdöme och respektera dessa.

6.5 Dokumentation av samverkan

Det finns många olika situationer där samverkan sker. Förhållanden i situationerna kan variera från ett lugnt rutinmässigt myndighetsmöte till den akuta krishanteringsituationen där arbetsbelastningen och intensiteten kan vara hög, inblandad personal kan arbeta under stor stress och de fysiska arbetsförhållandena kan vara spartanska. Nedanstående utgör exempel på hur dokumentation genomförs och måste nyttjas i tillämpliga delar med hänsyn till aktuell situation.

⁵⁰ Enligt 18§ förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

Med dagens teknik öka möjligheterna till snabb informationsöverföring. Det innebär också att tekniken används mer och mer.

Varför ska man dokumentera

Syftet med dokumentation varierar men myndigheter har i grunden ett ansvar att dokumentera viktig information och beslut, lagra detta samt lämna ut allmänna⁵¹ handlingar till allmänheten som ett led i offentlighetsprincipen.

Ett ökat krav på öppenhet och transparens medför att den enskilda organisationen behöver dokumentera bedömningar, beslut och agerande under en pågående insats. Sådan dokumentation anses vara värdefull för att i efterhand kunna analysera och granska insatsarbetet samt i ett senare steg förbättra sitt arbete. I samband med kriser flyttas snabbt fokus från den akuta krishantering till att varför en kris uppstått. Här har media en drivande roll och riktar snabbt in sig på den aktuella myndighetsledningen. Även i detta perspektiv är det viktigt att kunna stödja över och sidoordnade med fakta varvid dokumentationen är ett utmärkt stöd.

Dokumentation görs till stor del i form av minnesanteckningar som ett underlag för det egna arbetet och som stöd för att förmedla information till andra intressenter som exempelvis rapporter. Speciellt i pressade situationer kan det vara viktigt att dokumentera för att inte viktig information glöms bort.

Dokumentation ligger också till grund för att skapa spårbarhet och kunna återskapa bakgrunden till myndigheters och enskilda befattningshavares agerande under exempelvis kriser.

Den är också en förutsättning för att kunna utvärdera en genomförd insats (motsv.) som underlag till förändringar/förbättringar inför en eventuellt.

Efter genomförda insatser sker som regel en formell en rapport skrivs. Som underlag till denna och för att den ska ha korrekt innehåll och är det väsentligt att det byggs på ett tidigare fortlöpande dokumentationsunderlag.

Vad ska dokumenteras

Vad som ska dokumenteras kan variera beroende på aktuell situation.

Viktig information är exempelvis:

- Tagna beslut/order – omfattning, vem, bakgrund/beslutsunderlag, tid, vem berörs.
- Överenskommelser med andra myndigheter/myndighetsföreträdare.
- Viktiga vändpunkter i en händelseutveckling, orsak till dessa.
- Tider, platser, personer, resurser, kontaktuppgifter
- Information som kan utgöra del i beslutsunderlag.

⁵¹ Tryckfrihetsförordningens 2 kap.

Ett vanligt medel är mobiltelefonen. Mycket information överförs muntligt från person till person och en del beslut kan fattas under samtalet. Personersamtal med viktigt innehåll som exempelvis beslut måste dokumenteras i en komprimerad form där namn på namn/befattningshavare på deltagare, tidpunkter och en sammanfattning av innehållet dokumenteras.

När det gäller telefonkonferenser så spelas dessa som regel in som underlag för att kunna skriva protokoll. Vid exempelvis MSB nationella samverkanskonferenser skickas protokoll ut efter mötet och vanligtvis även en ljudfil från mötet (filformat, mp3). Möten mellan myndighetsrepresentanter bör generellt dokumenteras anteckningar/protokoll. Beroende på i vilken situation sker och vad syftet är mötet kan behovet av att dokumentera variera.

Samverkansprotokoll

I samband planering eller vid kriser där överenskommelser tas mellan myndighetspersoner som ställer krav på endera myndigheten är det speciellt viktigt att detta dokumenteras och undertecknas av båda parter. Denna typ benämns samverkansprotokoll och kan upprättas på alla ledningsnivåer. I sådan ska exempelvis tydligt gjord överenskommelse framgå, tidsförhållande, resurser, eventuellt ekonomisk ansvarsfördelning och vem som deltagit i mötet.

Samverkansdagbok

Ett lämpligt sätt att säkerställa spårbarhet, långsiktighet och att den som genomför en samverkan har ett underlag för vad som gjorts tidigare är att kontinuerligt föra en samverkansdagbok. Denna kan utformas antingen digitalt eller som en pärm (motsvarande). Samverkansdagboken är ett levande dokument som uppdateras fortlöpande och i vilken relevant information med aktuella samverkanspartners nedtecknas. En person som ej deltagit i samverkansprocessen tidigare har i samverkansdagboken ett utmärkt stöd för att bli uppdaterad och insatt i läget.

Rapportering

Rapportering ska regleras i respektive förband/stabs stående order (motsvarande) och i insatsorder för exempelvis en stödinsats. Det som nämns i detta avsnitt avseende kontinuerlig dokumentation utgör ett viktigt underlag för att kunna skapa dessa rapporter.

När ska man dokumentera

Sträva alltid efter att dokumentera i direkt anslutning till en aktivitet. Det kan vara ett möte, ett telefonsamtal, en mediautsändning där viktig information framkommer etc. Att vänta för att dokumentera i efterhand bör undvikas. För det första kan viktiga detaljer glömmas bort. För det andra kan det dyka upp nya händelser som gör att man inte får tid.

I samband med stabsorienteringar, fysiska samverkansmöten och telefonkonferenser är det lämpligt att flera personer gör anteckningar tillsammans.

Hur ska man dokumentera

Förhållanden i den aktuella situationen kan begränsa möjligheterna till annat än pappers-anteckningar. Att dokumentera digitalt ska eftersträvas och underlättas i ett flertal avseende. Texten är redigerbar och kan återanvändas i annan dokumentation som orienteringar. Det är därmed också tidsbesparande. Digital information är enkel att dela med sig och att sprida till andra som kan behöva den.

I samband med krishantering är det ofta att en grupp samlas kring en White-board och/eller blädderblock på vilka man för anteckningar och andra visualiseringar av händelser. Här samlas ofta mycket och väsentlig information. Anteckningar på White-board tenderar till att förändras i samband med att man uppdaterar. En metod kan därför vara att kontinuerligt fotografera White-boardens anteckningar.

Kartor med oleat är också vanligt att föra och kan också fotograferas.

I WIS systemet⁵² finns möjligheter att lägga upp dagböcker och anteckningssidor för fortlöpande dokumentation. Detta ger fördelen att flera kan arbeta i systemet samtidigt.

Då en kris går in i avslutningsskedet är det väsentligt att inte kasta all dokumentation utan spara, blädderblocksanteckningar, oleat och annat där informationen inte är överförd och sparas på annat sätt. Informationen kan bli viktig då man ska återskapa händelseförlopp och utvärdera.

En snabb metod för att inte glömma bort viktig information är att nyttja mobiltelefonens röstminne. Dessa kan skrivas ut när tidsförhållanden medger detta.

Röstminnet kan även användas för att spela in samtal. Samtal ska inte spelas in utan att dialogpartnerna har informerats/godkänt det i förväg.

Alla mobiltelefoner kan skicka meddelande till en e-post adress även om den aktuella telefonen inte är konfigurerad för att ta emot e-mail. Aktuell e-mailadress skrivs in istället för telefonnumret till mottagaren.

I samband med telefonsamtal kan man använda flerpartssamtal för medhörning. En telefonkonferens telefon eller en vanlig mobiltelefon med påslagen högtalare gör att flera kan ta del av informationen samtidigt.

Arbetsituationen för en ensam samverkansofficer hos en civil aktör kan innebära att tiden för strukturerad dokumentation kan vara begränsad. I sådana situationer kan man få stöd från staben genom att man skickar underlag efterhand och så sammanställs och struktureras detta i staben. Nackdelen är att den måste vara tillräckligt tydlig för mottagaren inte ska göra feltolkningar. En kontroll efterhand bär i dessa fall göras av uppgiftslämnaren.

⁵² Ett gemensamt Webbaserat Informationssystem för krishantering, se pkt 6.6

Vid dokumentation är ofta tidpunkter när information blev tillgängligt viktig. Här kan e-mail och telefonens logglista vara ett stöd.

Om man har tillgång till ett gemensamt nätverk bör man skapa en lämplig mappstruktur där egen uppföljning, inkommande order/orienteringar, e-mail och andra dokument kan sorteras och lagras. En övergripande logglista/innehållsförteckning bör föras.

Övrigt

Vid dokumentation måste man utforma sin dokumentation mht vem målgruppen är. Ska civila samverkanspartners ta del av denna måste man undvika militära facktermer och förkortningar. Skulle man behöva använda dessa måste de förklaras. Förstår inte mottagare språket är dokumentationen av intet värde.

6.6 Stödsystem för att underlätta samverkan

RAKEL

RAKEL⁵³ är benämningen på det gemensamma kommunikationssystem som används av myndigheter och organisationer som har en roll inom krisberedskap och krishantering. Syftet är att förenkla, effektivisera och underlätta samverkan på ett robust och säkert sätt.

RAKEL används av centrala statliga myndigheter, länsstyrelser, kommuner och landsting samt av privata aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet, till exempel inom el- och energibranschen. Försvarsmakten har RAKEL på stor bredd.

RAKEL gör det möjligt att kommunicera inom den egna organisationen såväl som mellan organisationer. Kommunikationen kan ske både på samma nivå och mellan olika nivåer.

Kommunikationen bygger på talgrupper och individsamtal. Det finns talgrupper för olika ledningsnivåer. För att kommunicera eller avlyssna samtal krävs att radiostationen är aktiverad i RAKEL-nätet och att man i förekommande fall är tilldelad medlemskap i de talgrupper som ska passas för samtal.

RAKEL-systemet består av basstationer och radioväxlar. Dessa är försedda med batteridrift alternativt reservkraft. Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap ansvarar för drift, förvaltning och utveckling av RAKEL samt abonnemangsförsäljning och kundanslutning.

RAKEL i Försvarsmakten

Inom FM införs RAKEL i huvuddelen av förbanden i FMOrg13. Armé och sjukvårdsförbanden har RAKEL för samverkan och sjukvårdsledning. MP-kompanierna och Säkbat samt flygvapnets basbataljoner har RAKEL som huvudsambandsmedel. Marinen med fartyg och båtar har RAKEL för samverkan och ekipageverksamhet. På flygbaserna blir

⁵³ RAKEL står för RAdioKommunikation för Effektiv Ledning.

RAKEL nytt markradiosystem. Hemvärnsbataljonerna har RAKEL för samverkan och finns ned t.o.m. plutonsnivå.

WIS - Webbaserat Informations System

WIS är framtaget för att underlätta informationsdelning mellan aktörerna i det svenska krishanteringssystemet före, under och efter en kris. Målet är att myndigheter, kommuner och landsting ska kunna skapa sig en gemensam lägesuppfattning vid en krishändelse genom aktiv delning av ledningsinformation. Dessutom innebär WIS att man har en möjlighet att i efterhand kunna följa upp en händelse och hur den har hanterats.

WIS bygger på händelsebaserade dagboksfunktioner hos respektive aktör. Varje aktör väljer själv vilka andra aktörer som ska få ta del av den information man publicerar. Kommunikationen med WIS sker över Internet. Systemet är utvecklat för att hantera icke-sekretessbelagd information. Försvarsmakten använder WIS och har administratörer som kan fördela konton vid bl.a. HKV och militärregionstaber.

7. GENOMFÖRANDE AV SAMVERKAN

7.1 Grunder

Före - under - efter

Inom den svenska krishantering använder myndigheter och andra aktörer termerna *före*, *under* och *efter*. Begreppen används ofta för att beskriva samverkan kopplad till en specifik kris men kan även ses som begrepp i en mer generell och långsiktig process. I dessa tidsskeden genomförs som regel olika typer av samverkan.

Före-skedet innebär förebyggande och/eller förberedande planering och åtgärder som sker före en kris. Här ingår den ordinarie myndighetssamverkan med syfte att bygga upp en gemensam krishanteringsförmåga för att vid behov effektivt kunna reducera konsekvenser av en inträffad kris/händelse. Om det ges en förvarning inför en förväntad kris (ex. väderhändelse) kan *före-skedet* naturligtvis utöver ovanstående långsiktiga planering vara mycket kort (timmar, dagar).

Under-skedet präglas av de åtgärder som aktörerna inom krishanteringssystemet genomför för att hantera en pågående kris och reducera dess negativa effekter på samhället.

Efter-skedet omfattar återställning och återgång till normalläget samt utvärdering av genomförda insatser och implementering av dessa för effektivare krishantering i framtiden.

Förberedelser inför samverkan

Före ett samverkanstillfälle är det viktigt att vara väl förberedd. Omfattningen av förberedelsebehovet beror på vad samverkan skall syfta till.

Nedanstående utgör allmänna principer och måste användas i tillämpliga delar beroende på den aktuella situationen och vad syftet med samverkan är.

- Samverkanspersonen måste vara förtrogen med och inläst på den egna enhetens organisation och uppgifter, resurser och förmågor.
- Analysera den aktuella händelsen/situationen, vad har hänt, vem har gjort vad, vad gör egen organisation, prognos för framtiden m.m. Gör detta om möjligt med stöd av övriga delar av staben eller aktuellt förband.
- Vilket är målet och syftet med den aktuella samverkan för den egna organisationen. Vad vill vi uppnå?
- Vilket mandat har din chef gett dig?
- Vem/vilka ska du träffa – kräver detta speciella förberedelser?
- Vilka lagrum är aktuella för den rådande situationen

- Vad kan samverkansofficeren erbjuda? Vilka tidsförhållanden gäller - vad gäller på kort respektive på lång sikt? Finns några begränsningar eller förbehåll?
- Vilka avgränsningar gäller - Vad får man inte erbjuda.
- Hur agera om nya behov uppkommer.
- Vilka ekonomiska styrningar/förbehåll gäller.
- Säkerställ att du har kontaktuppgifter så att du kan få tag i nyckelpersoner i den egna organisationen med kort varsel för att få stöd, svar på frågor (motsv.).
- Om möjlig förbered skriftligt underlag som kan överlämnas. Det minskar risken för feltolkningar.
- Anmäl till din chef innan du utgår.

Det kan uppstå situationer där tid till förberedelser inte finns då måste man anpassa sig till den aktuella situationen och agera efter detta.

Att beakta vid genomförande av samverkan

- Var korrekt, saklig och tänk på att du företräder hela Försvarsmakten.
- Var ödmjuk och anpassa dig efter den aktuella situationen.
- Under samverkan tänk på målgruppen och välj ett språk som de förstår. Undvik militära fackuttryck och förkortningar. Om förkortningar måste användas så förklara dessa.
- Dokumentera resultatet av samverkan. Om möjligt gör ett skriftligt samverkansavtal undertecknat av aktuella aktörer.
- Återrapportera till staben avseende resultat, eventuella framställningar, frågeställningar och motsvarande.
- Om samverkan sker under en längre utdragen tid genomför kontinuerliga återrapporteringar.
- Begär stöd av staben om det är frågeställningar du ej kan svara på direkt.
- Om osäkerheter råder – be att få kontrollera och återkomma – gissa inte eller leverera ett svar som ej är bekräftat och som kanske måste ändras i efterhand.
- Tänk på sekretessen om detta är aktuellt med hänsyn till aktuell situation.

Praktiska råd avseende arbetsplats och stödresurser

I samband med en händelse uppehåller sig vanligtvis samverkansofficeren vid den civila myndighetens ledningsplats, exempelvis vid en länsstyrelse. De kan i vissa fall pågå under en utsträckt tidsperiod (dagar/veckor) beroende på situationen. I fält under en räddningsinsats är det annorlunda.

I en stab bör det finnas förberett ett "paket" med dokumentation och övrig utrustning som med kort varsel kan medföras.

Exempel på utrustning är:

- Bärbar dator med mobil Internetuppkoppling.
- Mobilt e-mailkonto för mailkontakt.

- Kartunderlag, papperskartor och/eller digitala.
- Listor med telefon/e-mailkontaktuppgifter.
- Nödvändiga order och annan dokumentation.
- Bärbar hårddisk/USB-minne med bland annat ovanstående information inlagd.
- Tankkort.

I bilaga 1 *Checklista samverkan* finns ytterligare praktiska tips.

Mottagande av civil samverkansperson

Då en civilsamverkansperson ska mottas vid en stab utses någon kontaktperson som den civile representanten kan tala med om det uppstår några behov eller frågor.

Avdela lämplig arbetsplats och erbjud kommunikationsmöjligheter för samband till den myndighet eller organisation denne representerar.

Var öppen och delge den information som är nödvändig. Beroende på omständigheter och läget måste sekretess och operationssäkerhet beaktas. Ordna så att in-/utpassering fungerar smidigt. Behandla personen med respekt.

7.2 Samverkan för planering

7.2.1 Allmänt

Det finns många olika typer av samverkanssituationer var och en med sitt syfte.

I handboken används följande övergripande indelning som ett sätt att beskriva genomförande av olika typer av samverkan:

- Samverkan för planering
- Samverkan för stöd till samhället.
- Samverkan vid höjd beredskap och krig.

Samverkan för planering utgörs framförallt av den långsiktiga planeringen som genomförs på alla ledningsnivåer. Den kan både ha en generell inriktning och som exempelvis utarbetande av en risk- och sårbarhetsanalys eller vara inriktad mot en speciell typ av kris. Det kan exempelvis vara att utforma en oljeskyddsplan.

Med *Samverkan för stöd till samhället* avses här hur Försvarsmakten stödjer samhället och den samverkan som sker omedelbart före en förväntad kris och under denna.

Ovanstående typer av samverkan tillhör *ordinarie myndighetssamverkan*.

Samverkan vid höjd beredskap och krig syftar till att belysa den samverkan som genomförs för att förbereda och hantera situationer då en väpnad konflikt kan uppstå och då ett behov föreligger att samhället stödjer Försvarsmakten. Denna typ av samverkan benämns totalförsvarssamverkan.

Det finns skillnader i organisation, arbetssätt, benämningar, mötesfrekvenser, syfte och deltagare i samverkansforum på central, regional och lokal nivå över landet.

Den planering som genomförs grundar sig på de olika myndigheters gemensamma respektive egna behov men där samarbete och/eller informationsutbyte är nödvändigt.

Exempel på syften med planering då Försvarmakten deltar kan vara:

- Utarbetande av Risk- och sårbarhetsanalyser (RSA).
- Inventering av resursbehov och resurser.
- Orientering om viktiga förändringar i organisation, verksamhet, planer etc.
- Uppdatering och utarbetande av planer, ex. oljeskyddsplan, plan för dammhaveri, plan för kärnteknisk olycka etc.
- Deltagande i olika typer av samarbetsprojekt (ledningsorganisation, hantering av större olyckor, konsekvenser av terroristhandlingar etc.).
- Insatsplanering för Försvarmaktens behov.
- Totalförsvarsplanering för civilt och/eller militärt försvar.

Utöver ovanstående exempel sker på olika nivåer planering för övningsverksamhet av olika utformning från diskussionsövningar till genomförande av praktiska övningar med personal och materiel.

Seminarier är vanligt förekommande för att diskutera myndighetsövergripande aktuella ämnen och frågeställningar.

En viktig del i ovanstående exempel är att ömsesidigt informera och skapa delaktighet och därmed lägga grund för att få ett helhetsperspektiv i krisberedskap och krishantering.

Samverkansforum

För att lösa ut ovanstående behov finns det en mängd olika samverkansforum på alla nivåer där myndighetsrepresentanter träffas. Forumen utgör ett medel för att lösa ärenden kopplat till samhällsbehoven för krisberedskap, krishantering och annan planering.

Det finns regelbundet återkommande möten där vanligtvis samma aktörer från olika myndigheter deltar men företrädare för andra myndigheter eller organisationer kan kallas om behov av speciell myndighets/organisations kompetens krävs.

Utöver de regelbundna mötena finns möte som är kopplade till att hantera en speciell uppkommen situation eller exempelvis ett planeringsbehov.

Olika myndigheter, kommuner och andra aktörer är självständiga gentemot varandra. Det gör att sättet att organisera och arbeta med krisberedskap och krishantering skiljer sig åt.

Det finns skillnader i organisation, arbetssätt, benämningar, mötesfrekvenser, syfte och deltagare i samverkansforum på central, regional och lokal nivå över landet.

Att vara medveten om och förhålla sig till detta är väsentligt!

Det finns skillnader i organisation, arbetssätt, benämningar, mötesfrekvenser, syfte och deltagare i forum på regional och lokal nivå över landet. Exempelvis genererar skillnader i de infrastrukturella och geografiska förutsättningarna mellan olika delar i landet sina speciella behov. Skillnaderna utgör inget problem men det är väsentligt att vara medveten om att dessa finns speciellt för de samverkanspersoner som samverkar med flera olika län och olika kommuner.

Försvarets deltagande

Både utifrån egna behov och andra myndigheters och aktörer så deltar Försvarets i många av de olika forum som finns, både de regelbundna och tillfälliga, framförallt på nationell och regional nivå.

Det finns idag 21 länsstyrelser och 290 kommuner och härutöver ytterligare myndigheter och aktörer på både central, regional och lokal nivå. Försvarets resurser räcker inte för att medverka i alla samverkansmöten i hela landet utan prioriteringar måste göras kontinuerligt. För Försvarets är det därför väsentligt att använda de olika resurserna som finns. Exempelvis kan både förband, centra och hemvärnsbataljoner stödja regionstaberna stab eller HKV i sin samverkan.

Som tidigare nämnts finns det skillnader över landet och nedanstående ska ses som exempel på forum för samverkan där Försvarets deltar.

7.2.2 Samverkan på lokal nivå

I många kommuner finns egna samverkansforum som vanligtvis sammanhålls av kommunens beredskaps- eller säkerhetssamordnare. I dessa kan förutom kommunens förvaltning även olika representanter för bolag, föreningar och näringsliv som verkar inom kommunen medverka. Det är vanligtvis beredskaps- eller säkerhetssamordnaren i kommunen som är kontaktperson för Försvarets. I samband med en pågående kris är Räddningsledaren från den kommunala räddningstjänsten en samverkansperson.

Det förekommer även lokal-regionala samverkansforum där flera kommuner går samman och samarbetar inom olika områden.

Försvarets deltagande i kommunernas samverkansforum varierar över landet.

I samband med att Försvarsplaneringen fortskrider kommer behovet av lokal samverkan att öka. De olika organisationsenheterna och hemvärnsförbanden är en viktig resurs för att kunna hantera detta behov.

Garnisonschef samverkansansvar

Garnisonerna är en viktig resurs för samverkan. De har naturliga nätverk och kontakter på det lokala planet. Garnisonschef är ansvarig för att samverka med myndigheter och organisationer samt kommun och landsting där garnisonen bedriver verksamhet. Garnisonschefen utgör Försvarsmaktens representant mot samhället på lokal nivå (kommunen) och ska samverka med civila aktörer rörande garnisonens verksamhet rörande exempelvis:

- Ordning och säkerhetstjänst
- Vakttjänst
- Informationstjänst
- Gemensam ceremoniell verksamhet
- Övnings- och skjutfält
- Miljöprovning
- Fastighetsplanering

I de fall garnisonschef ges insatsuppgift genomför denne samverkan med civila aktörer med de resurser denne finner lämpligt i enlighet med uppdragstaktiken.

Inom ramen för militärregionstabens samordningsansvar kan garnisons/organisationsenhetschef ges uppgift att svara för lokal samverkan i vissa avseende.

För vissa garnisoner med marin- eller flygverksamhet kan det finnas samverkansverksamhet som bedrivs och ligger utanför regionstabens ansvar.

7.2.3 Samverkan på regional nivå

Regionala råd för krishantering

Regionala råd för krishantering finns i olika former inom alla län. Benämning, mötesfrekvens och sammansättning varierar. Huvuddelen har möten 2-4 gånger per år. Men de kan också sammankallas inför och under en händelse. Länsstyrelsen är som regel sammankallande. I rådet deltar vanligtvis representanter från Polismyndigheten, Region/landsting, SOS-alarm och kommunal räddningstjänst. Kommuner är ofta representerade med en företrädare för flera kommuner. Det kan även finnas andra aktörer för samhällsviktig verksamhet med i råden. Försvarsmakten deltar i dessa råd.

Till råden finns arbetsutskott (arbetsgrupper, motsvarande) som kan vara både permanenta och tillfälliga. De kan användas för att bereda frågeställningar inför rådsmötena. Dessa kan även utgöra en resurs för övrig planering som exempelvis att utforma krishanteringsplaner av olika slag.

Regionala Råd är en strategisk resurs för den långsiktiga regionala planeringen inför en kris. Representanterna i rådet utbyter information om viktiga förändringar och andra förhållanden som kan påverka den gemensamma krisberedskapen och krishanteringen. Rådet kan också utgöra ett rådgivande organ till länsstyrelsen i viktigare gemensamma frågor men har ingen beslutanderätt över de aktörer som ingår i rådet.

Rådet kan även initiera arbetsgrupper för att förbereda i förväg kända större händelser som kan komma att kräva samordning mellan myndigheter och aktörer.

Möte statliga myndigheter

Inom vissa län genomförs speciella möten med de statliga myndigheter som har en regional lokalisering i rådet eller har en viktig påverkan inom det aktuella området. Mötet syftar till ömsesidigt informationsutbyte om viktiga förändringar och andra förhållanden som kan påverka den gemensamma krisberedskapen och krishanteringen. Försvarsmakten deltar i dessa möten som genomförs cirka två gånger per år.

CBRN-nätverk

Det finns olika regionala forum för informationsutbyte, planering och andra förebyggande/förberedande åtgärder kopplat till CBRNE.

Samverkansmöten (TiB-möten)

TiB-möten (Tjänsteman i Beredskap) är veckovisa konferenser i RAKEL eller på telefon där vanligtvis länsstyrelsen är sammankallande (benämns ibland "vakthundsmöten").

Dessa möten syftar till att:

- Ömsesidigt orientera om viktigare kommande händelser, större aktiviteter etc. som kan komma att påverka människorna och myndigheterna i länet och som kan kräva samordnade insatser.
- Identifiera eventuella risker för störningar i samhället.
- Skapa förutsättningar för en gemensam lägesbild och beslutsunderlag.
- Samordna informationstjänsten för att kunna ge samstämmiga budskap.

Deltagare kan vara Länsstyrelsen, SOS-alarm, Landstinget, Polisen, Försvarsmakten, kommuner, representanter från räddningstjänsten⁵⁴.

För veckovis och uppkommen samverkan finns en särskild TiB-talgrupp i RAKEL benämnd "Ledning TiB" endast avsedd för TiB/VB/RCB-funktioner vid Polisen, sjukvårdshuvudmannen, räddningstjänsten på länsnivå, länsstyrelsen och i förekommande fall SOS Alarm. I talgruppen ingår även FM regionala VB. Talgruppen används för s.k. "vakthundsmöten" och ska vara en larmtalgrupp 24/7 inom varje län.

För samverkan med övriga aktörer inom ett län finns särskilda talgrupper i RAKEL där länsstyrelsen anger vilka som ska ingå i talgrupperna.

⁵⁴ Ofta representerad av Räddningschef i beredskap, RCB, där sådan finns

Försvarsmakten redovisar här kommande viktig verksamhet i länet som exempelvis övningar, skjutningar och motsvarande. TiB-möte sammankallas utöver de fasta tiderna om förhållanden så kräver.

Regionala Räddningschefsmöten (Räddsam)

Regionala räddningschefsmöten genomförs regelbundet två gånger per år men frekvensen kan variera över landet. Syftet är att genom samarbete över kommungränserna utbyta information och erfarenheter men också ömsesidig resursinventering både exempelvis utrustning som kompetens inom räddningstjänsten.

Förutom representanter från räddningstjänsterna deltar Polisen, SOS-Alarm, länsstyrelsen och Försvarsmakten. Regionala skillnader förekommer.

Regionala Samrådsgrupper för Sjöräddning (RSS)

Sjöfartsverket har delat in den regionala verksamheten i 14 stycken så kallade SAR-områden⁵⁵ (SAR = Search And Rescue). Inom varje område finns en ansvarig SAR-handläggare som arbetar förebyggande i samverkan med regionala samrådsgrupper I RSS diskuteras befintlig regional verksamhet samt utvärderas verkliga SAR-fall för att kunna utveckla och förbättra verksamheten. Övningar genomförs regelbundet för att testa samordning och den regionala kompetensen.

I RSS deltar Sjöfartsverket med representanter för Sjötrafik-/SAR-området och räddningsledare JRCC. Härutöver deltar regionala representanter för samverkande myndigheter, organisationer och rederier. FM deltar i samarbetet.

Älvgrupper

I landet finns det för närvarande 30 olika älvgrupper. De utgör samverkansforum för samarbete och samordning mellan berörda intressenter inom olika vattendrags avrinningsområden. Samarbetet ger ökade kunskaper om berörda parters ansvar, funktion och kapacitet i frågor som rör vattendragen och högflödessituationer. Länsstyrelserna brukar, med stöd av sitt geografiska områdesansvar, vara sammankallande och ordförande i dessa grupper.

Syftet med älvgrupperna är att sprida kunskap om vattendraget bland deltagande organisationer samt skapa nätverk för att underlätta samarbetet i samband situationer med höga flöden. I de olika älvgrupperna ingår representanter från länsstyrelser, kommuner, vattenregleringsföretag. Även andra intressenter kan ingå som t.ex. Trafikverket, Polisen, SMHI.

⁵⁵ Bottenviken, Bottenhavet, Stockholm, Mälaren, Landsort, Bråviken, Gotland, Kalmarsund, Vättern, Hanöbukten, Öresund, Södra Kattegatt, Norra Kattegatt, Skagerrak och Väneren.

7.2.4 Nationell nivå

Krishanteringsrådet

Krishanteringsrådet⁵⁶ är ett forum för informationsutbyte mellan Regeringskansliet och myndigheter. Det leds av statsministerns sekreterare. Vid krishanteringsrådets möten träffas Regeringskansliet, berörda myndigheter och andra aktörer för att utbyta information. Under normala förhållanden sammanträder rådet två gånger per år för informationsutbyte inom krisberedskapsområdet. Rådet kan också sammankallas för informationsutbyte mellan Regeringskansliet och myndigheter under allvarliga händelser och kriser.

I Krishanteringsrådet ingår normalt rikspolischefen, överbefälhavaren samt generaldirektörerna för Affärsverket svenska kraftnät, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Socialstyrelsen och Strålsäkerhetsmyndigheten. I rådet ingår även en landshövding som företräder länsstyrelserna. Dessutom kan företrädare för de berörda, myndighetsansvariga departementen medverka. Statsministerns statssekreterare kan även adjungera andra ledamöter om behov finns.

MSB Samverkanskonferens

Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap kallar till samverkanskonferens då ett behov av samverkan uppstår. Vilka myndigheter och andra aktörer som kallas beror på den aktuella situationen. Ett exempel som utgör behov för en samverkanskonferens är när SMHI utfärdar vädervarningar, under situationen med askmolnet 2010. Försvarsmakten är vanligtvis kallad och medverkar då med representant från Högkvarteret. Möte protokollförs och lagras i WIS.

Larm på nationell, regional och lokal nivå kan komma via SOS Alarm enligt avtal för krisberedskapssystemet eller via den myndighet som har skyldighet att larma övriga i krisberedskapssystemet och som informerar SOS Alarm om alarmering. SOS-central larmar i första skedet av en händelse TiB-funktionerna vid de ansvariga TiB-myndigheterna med ett SDS⁵⁷-meddelande i RAKEL. För fortsatt information och samverkan mellan TiB-funktioner finns en nationell infotalgrupp för riktad lägesinformation och hänvisning till aktuella mötesrum (talgrupper) i RAKEL, för fortsatt samverkan mellan berörda aktörer.

Samverkansrådet mot terrorismbekämpning

Samverkansrådet mot terrorismbekämpning är ett samarbete mellan myndigheter, som syftar till att stärka Sveriges förmåga att motverka terrorism. Rådet leds av säkerhetspolisens generaldirektör och i rådet deltar de högsta cheferna för vissa myndigheter⁵⁸. Arbetet bygger på EU:s strategi för att motverka terrorism och på regeringens nationella strategi för att möta hotet från terrorismen.

⁵⁶ www.regeringen.se/sb/d/12083/a/108973

⁵⁷ Short Data Service, Fördefinierat kod- eller textmeddelande i Rakel.

⁵⁸ Rikskriminalpolisen, Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Migrationsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten samt Transportstyrelsen.

Till Samverkansrådet hör ett antal arbetsgrupper. En av arbetsgrupperna är permanent Nationellt Centrum för Terrorhotbedömning (NCT). I NCT sitter representanter för Försvarets radioanstalt (FRA), Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST) och Säkerhetspolisen. Uppgifterna för det permanenta NCT är bland annat att göra strategiska terrorhotbedömningar på kort och lång sikt mot Sverige och svenska intressen.

Samverkansområden

Regeringen har fastställt sex samverkansområden⁵⁹ med syfte är att i samverkan med berörda aktörer komma fram till hur krisberedskapen inom ett område och mellan områden bör och kan stärkas. Dessa beskrivs under kapitel 4.7.

Centrala samrådsgruppen för sjö- och flygräddning (CSSF)

CSSF är ett nationellt forum för utvecklande av sjö- och flygräddning där bland annat MSB, Trafikverket, Kustbevakningen, Försvarsmakten, Polisen och Sjöräddningssällskapet ingår.

Nationellt forum för inriktning och samordning av övningar (NAFS)

Nationellt forum för inriktning och samordning av övningar (NAFS) inrättades 2010. Forumet leds av MSB och består av representanter för myndigheter som omfattas av krisberedskapsförordningen inkluderat Försvarsmakten. Arbetet i syftar till att inrikta och samordna tvärssektoriella övningar på nationell och på regional nivå med kopplingar till övnings-verksamhet inom EU och till internationell övningsverksamhet. NAFS har möte regelbundet två gånger per år.

Nationella telesamverkansgruppen (NTSG)

Nationella telesamverkansgruppen (NTSG) är ett frivilligt samarbetsforum med syfte att stödja återställandet av den nationella infrastrukturen för elektroniska kommunikationer vid extraordinära händelser i samhället. Deltagare är myndigheter och organisationer som besitter teknisk utrustning, kunskaper eller resurser som påverkar Sveriges kritiska infrastruktur för elektronisk kommunikation. De har genom sin roll möjlighet till stor påverkan på den kritiska nationella infrastrukturen för elektronisk kommunikation.

NTSG består av Banverket telenät, Skanova Access AB, Stokab, Svenska kraftnät, TDC, Tele2 Sverige AB, TeliaSonera AB, Telenor Sverige AB, Teracom AB, Hi3G Access (3) AB, Stadsnätetsföreningen, Försvarsmakten samt Post och Telestyrelsen. Personal ur Svenska lottaförbundet förstärker med administrativt stöd vid längre kriser då stödet behöver förstärkas. Deltagarna i NTSG träffas två gånger per år.

CBRN råd

MSB utvecklar även stödet till de regionala och lokala aktörerna att i sina risk- och sårbarhetsanalyser bedöma hotbilden och förmågan att hantera CBRNE-händelser. Det finns ett särskilt råd som utgör ett stöd för MSB:s arbete med CBRNE. Syftet är ge de delta-

⁵⁹ Förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

gande myndigheter⁶⁰ och organisationerna tillgång till ett kvalificerat nätverk för dessa frågor.

7.3 Samverkan för stöd till samhället

Den samverkan som genomförs under *Före-skedet* ska lägga grund för en effektiv hantering av krisen i *Under-skedet* om den trots allt skulle inträffa. Hanteringen av kriser åligger civila myndigheter. Försvarsmaktens roll är i allt väsentligt stödjande. Det finns generellt tre områden då Försvarsmakten kan bli engagerad.

- Stöd till räddningstjänst grundat på lagen om skydd mot olyckor⁶¹.
- Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet grundat på stödförordningen⁶².
- Stöd till polisen vid terrorismbekämpning⁶³.

I genomsnitt engageras Försvarsmakten i mellan 450-500 gånger per år över hela landet. Huvuddelen av insatserna är av mindre omfattning. Den vanligaste orsaken till att Försvarsmaktens förmågor ianspråkats är att det baseras på räddningstjänst. När det gäller räddningstjänst har Försvarsmakten en *skyldighet* att lämna stöd till samhället. Om insatsen baseras på stödförordningen finns ingen formell skyldighet utan Försvarsmakten avgör om det finns lämpliga resurser och att det ej hindrar ordinarie verksamhet. I kapitel 8 framgår ytterligare information om lagrummens möjligheter och begränsningar.

Avseende förloppen vid insats så är det ingen principiell skillnad mellan hur agerandet sker om insatsen baseras på stödförordningen eller lagen om skydd mot olyckor.

7.3.1 Olika typer av stödinsatser

Det finns en mängd olika typer av insatser som Försvarsmakten blir engagerad i både avseende räddningstjänst och avseende stödförordningen.

Exempel på vanliga insatser kan vara:

- Eftersök av försvunna personer.
- Ammunitionsröjning på land eller i vatten.
- Skogsbrandsläckning och eftersläckning.
- Flyg-, sjö- eller marktransporter.
- Övervakning av och identifiering av farkoster i lufttrummet.
- Fältarbetsinsatser vid risk för höga flöden.
- Översnötransporter med bandvagnar.

Generellt ianspråkats ofta Försvarsmakten då det behövs arbetskraft (personal) i större omfattning eller materiella resurser och kompetens som inte återfinns i samhället.

⁶⁰ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Försvarsmakten, Kustbevakningen, Livsmedelverket, Länsstyrelsen i Uppsala län, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Statens jordbruksverk, Statens veterinärmedicinska anstalt, Strålsäkerhetsmyndigheten, Svenska Kommunförbundet, Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut, Tullverket

⁶¹ Lag (2003:778) (LSO) och Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor

⁶² Förordning (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet

⁶³ Lag (2006:343) om Försvarsmakten stöd till polisen vid terrorismbekämpning

7.3.2 Försvarsmaktens beredskap för stödinsats

Tidsfaktorn är i många avseende en viktig faktor i krishantering. Regeringen har reglerat att Försvarsmakten inte ska upprätthålla någon särskild beredskap för stöd till samhället, varken personellt eller materiellt. Stödet ska utgå från lämpliga och befintliga resurser.

Om behov uppstår finns därför en startsträcka innan eventuellt stöd från Försvarsmakten kan realiseras. Denna startsträcka kan reduceras på olika sätt och ett av de viktigaste är att Försvarsmakten larmas och kommer med i krishanteringens från början även om man kanske på kort sikt inte bedömer att behöva resurser från Försvarsmakten.

Därmed kan staben inleda sitt arbete och förutsättningar skapas för att få effekt av Försvarsmaktens resurser och inte hamna i en efterhandssituation.

Försvarsmaktens representanter bör medverka till att skapa medvetenhet om detta i andra myndigheter. Både före en eventuell kris men också i de långsiktiga förberedelserna. Om det skulle visa sig att den förväntade krisen sedan uteblir har inga stora aktiviteter satts igång men om krisen uppstår kan effekterna på krisens konsekvenser bli så mycket större även med mindre förberedelser.

7.3.3 Åtgärdsexempel

Nedan framgår en generell, övergripande beskrivning av förloppet i samband med en stödinsats. För en mer detaljerad beskrivning finns i bilaga 2 ett antal åtgärdsexempel vid olika typhändelser:

- Röjning av ammunitionseffekt
- Eftersök av försvunnen person
- Stöd till skogsbrandsläckning
- Omfattande storm
- Hävda territoriell integritet (IKFN)

Som komplement till detta finns i bilaga 1 checklistor för samverkansofficer som utgör ett stöd till samverkansofficeren i de olika samverkansskedena *före*, *under* och *efter*.

7.3.4 Genomförande av stödinsats

Stödet från Försvarsmakten vid en kris beskrivas här enligt följande förlopp:

- Förvarningsskede
- Begäran om stöd inkommer
- Övervägande och beslut
- Genomförande av insats
- Avslutning av insats
- Utvärdering av insats

Förvarningsskedet

Beroende på typ av situation kan det förekomma en förvarning. Om en förestående kris är föranledd av en väderhändelse ges i bästa fall något eller några dygns förvarning.

På nationell nivå kallar MSB olika myndigheter till samverkanskonferens (På telefon eller via RAKEL). HKV deltar i denna och i vissa fall kan även militärregionstab (-er) delta.

Resultat från konferensen delges inom Försvarmakten bland annat Regionala staber i berörda områden.

På regional nivå genomförs inom aktuella län en motsvarande telefonkonferens. Denna är vanligtvis initierad av länsstyrelsens TiB. Regional stab deltar i denna. Bedöms situationen som allvarlig och kommer att kräva behov av utökad ledningskapacitet kan länsstyrelsen bemanna hela eller delar av krishanteringsorganisationen⁶⁴.

Utifrån den aktuella situationen genomförs vid Regional stab bedömning av den aktuella situationen. Eventuellt inleds en resursinventering utifrån förväntade stödbehov och kontroll av larmlistor. Stabsberedskapen kan också höjas om situationen kräver det. Beroende på resultat av länsstyrelsens telefonkonferens och den aktuella situationen kan beslut fattas om att skicka samverkansofficerare till aktuella länsstyrelser.

På lokal nivå orienteras förbanden, utbildningsgrupperna och hemvärnsbataljonschefer om läget och att det kan komma en förfrågan om stöd från civila myndigheter.

Om indikationer finns på en kris är under uppseglande och ingen kontakt från aktuella samverkansmyndigheter kommer så tag initiativ och tag kontakt med civil myndighet för att kontrollera om Försvarmakten kan komma att bli engagerad.

Om förvarning ges är det viktigt att nyttja tiden till förberedelser för att reducera tiden från larm till insats.

Begäran om stöd inkommer

Då ett behov uppstår av stöd från Försvarmakten initieras detta av att aktuell myndighet kontaktar VB Militärregionstab. Det kan vara en räddningsledare ur exempelvis en räddningstjänst eller polis eller annan myndighetsrepresentant (ex. länsstyrelse, kommun).

Om begäran omfattar stöd till polisen med terroristbekämpning går förfrågan från Rikspolisstyrelsen direkt till vakthavande befäl Försvarmakten (VB FM) enligt förberedda rutiner.

Om begäran till del eller i sin helhet omfattar resurser som inte regionstaben har handlingsfrihet med kontaktar regionstaben VB FM (alt. VB MTS/FTS) för att klara ut hur begäran ska hanteras.

Begäran mottas i staben. Mottagaren i staben ska då klarlägga minst följande:

- Vem begär stödet?
- Kontaktuppgifter.

⁶⁴ I dagligt tal används ibland uttrycket "gå upp i stab".

- Vilken form av stöd efterfrågas, omfattning, typ, antal, personal/materiell?
- Vilken tidsutsträckning på insatsen bedöms?
- Vilken är den exakta platsen där Militär Insats Chef (MIC) ska anmäla sig?
- När ska anmälan ske och vem är kontaktperson på plats?
- Hur etableras samverkan i RAKEL, taktiska nummer och samverkanstalgrupper (FM KC kan på begäran genomföra länkning av talgrupper så att MIC kan samverka direkt med räddningsledare eller polisinsatschef innan uppdraget påbörjas vilket ger tidsvinster).

Mottagare meddelar räddningsledare att begäran är mottagen och att denne även ska inkomma med en skriftlig version. Mottagaren meddelar att Försvarmakten återkommer med svar inom kort.

Övervägande och beslut

I aktuell stab genomförs fortsatt bedömning med resursinventering. Den inkomna förfrågan vägs mot gällande lagrum (LSO eller stödförordningen). Beslut om insats fattas och den som begärt stöd meddelas. Om stödet baseras på stödförordningen är det viktigt att klargöra att Försvarmakten är skyldig att ta ut ersättning för stödet.

Staben orienterar HKV och eventuella andra organisationsenheter om begäran och insatsen.

Aktuellt förband får uppgift att utse MIC som tilldelas resurser enligt beslut. En insatsorder utarbetas vid staben. Om tidsförhållanden är korta så ges order efterhand till förband och MIC och en sammanställd order utges senare. Mandat för MIC och samverkansofficerare ska regleras och meddelas befattningshavarna.

Om resurser efterfrågas som inte omfattas av regionalstabens mandat hemställer denna till HKV om begärda resurser.

Om det råder osäkerheter kopplat till lagrummen ska Juridiska staben vid HKV (JURS) kontaktas för klarläggande.

Är det en kris som inte bara är lokalt avgränsad kan det behöva skickas ut en samverkansofficer exempelvis till aktuell(-a) länsstyrelse (-r) eller kommuner om detta inte är gjort tidigare.

Genomförande av insats på plats

MIC avtransporterar med disponibla resurser och anmäler sig via RAKEL för den aktuella räddningsledaren (kan exempelvis vara PIC eller kommunal eller annan statlig räddningsledare). Mottar uppgift från insatsledaren om vilket stöd som ska genomföras och ger därefter egen personal uppgifter.

MIC är högste militär chef på plats och ska vara den som ger order till militär personal vilket inga civila representanter får göra.

MIC rapporterar fortlöpande till staben i enlighet med gällande rutiner/insatsorder.

MIC ska också fortlöpande dokumentera viktigare information såsom tidpunkter, resurser, platser, innehåll i egna eller samverkande myndigheters beslut.

MIC bör uppehålla sig i anslutning till räddningsledarens ledningsplats. Där finns sannolikt även de andra myndighetsrepresentanterna som brukar förekomma och som MIC kan behöva samverka med. Dessa är:

- Polisinsatschef (PIC).
- Sjukvårdsledare.
- Medicinskt ansvarig.

De har som regel färgade västar och hjälmar med benämning på sin roll för att lätt bli igenkända. Typ av färgmärkning/mönster är dock inte enhetligt över hela landet.

MIC ska fokusera på att genomföra den pågående insatsen men behöver om den bedöms vara under längre tid lyfta frågan till militärregionstaben om avlösning eller behov av ytterligare resurser. Därmed kan staben ligga på framkant i planering för ytterligare resurstilldelning.

En viktig uppgift för MIC är att följa om insatsen övergår från att vara räddningstjänst till att bli en stödinsats. Sker detta ska han utan dröjsmål anmäla detta till staben som ska samverka med insatsledaren för att klara ut eventuellt fortsatt stöd från Försvarmakten.

I samband med stödinsatser kan det förekomma att personal uppträder i uniform utan att vid tillfället vara anställd av Försvarmakten. Det kan exempelvis vara frivilligpersonal som inte formellt tillhör Försvarmakten men kan tros göra detta pga. uniformen. Det är viktigt för MIC och andra att särskilja vilka som inte tillhör Försvarmakten. MIC har ett arbetsgivaransvar (verksamhetssäkerhets- och arbetsmiljöansvar) i sin roll vilket endast omfattar Försvarmaktens personal. MIC får ej ge styrningar till andra än Försvarmaktens personal.

Verksamhet vid militärregionstaben

Vid staben pågår en kontinuerlig uppföljning av läget. Denna baseras på:

- Rapporter från MIC och samverkansofficerare.
- Information från HKV och sidoordnade staber.
- Information i WIS.
- Medhörning på RAKEL.
- Massmedia.

Staben rapporterar enligt stående order eller särskild order för insatsen till HKV.

Staben förser även MIC och samverkansofficerare med information för att stödja dessa i sina roller.

Vid en utdragen kris genomför staben en planering på sikt som kan omfatta, behov av förstärkningar, avlösning, underhåll och så vidare. En viktig uppgift för staben är att fort- löpande stödja MIC utifrån dennes behov.

Samordning av informationstjänsten mellan civila myndigheter, aktörer och den regionala staben är en mycket viktig del i krishanteringen. Här kan staben behöva information och stöd av MIC, samverkansofficerarna såväl som av högkvarterets informationsstab. Om krisen är av större omfattning kan även militära resurser som leds av andra staber uppträda inom Militärregionens område. Chef Militärregionen kan då ges uppgift att understödja annan stab/förband.

Samverkansofficerens verksamhet

Samverkansofficeren vid länsstyrelsens ledningsplats medverkar till arbetet i kris- ledningsorganisationen och deltar i aktuella stabsorienteringar och möten. En del av detta utgörs av att lämna Försvarens information till den gemensamma lägesbilden.

Det som är viktigt kan vara att få eventuella prioriteringar om resurserna inte är tillräcklig för alla behov. Det är också viktigt att få underlag för bedömning på längre sikt och förmedla denna till staben. Det gäller även andra myndigheters beslut som påverkar Försvarens del i insatsen.

Samverkansofficeren ska kontinuerligt föra ”samverkansdagbok” (logg) över tagna beslut, viktiga möten, viktiga personsamtal osv. (se *kapitel 6, Dokumentation av samverkan*). Samverkansofficeren löser också uppgifter som ges av staben.

Avslutning av insats

Avslutning av insats handlar om återhämtning, återställande av resurser och återgång till ”normalläget”.

Räddningsledaren beslutar om när insatsen ska avbrytas eller när stöd från Försvarens ten ej behövs längre.

Om insatsen har haft sådan karaktär att personalen (delar av) har utsatts för psykologiska påfrestningar (ex. omhändertagande av svårt skadade/döda) ska MIC tidigt anmäla detta till staben. Staben ska då ta fram stödresurser för omhändertagande av påverkad personal. Staben måste beakta att det kan även gälla MIC själv.

MIC kontaktar staben och orienterar om situationen och mottar order för avveckling om detta inte redan finns angivet i insatsordern.

MIC samlar militär personal och ger order för avveckling.

MIC anmäler till räddningsledaren att Försvarsmaktens personal och övriga resurser avslutar insatsen och återgår. MIC säkerställer att räddningsledare har kontaktuppgifter till staben.

Samverkansofficerarna återställer sina "lånade" arbetsplatser och avanmäler sig innan återfärd till staben.

Utvärdering av insats

En viktig del av samverkan *efter* är att utvärdera genomförd verksamhet, dokumentera detta i respektive organisation och implementera de erfarenheter som underlättar hanteringen av en eventuell nästkommande kris.

I direkt anslutning till att insatsen avslutats lämnar MIC:en första utvärdering av insatsen till staben.

Den myndighet som begärt stöd från Försvarsmakten kallar vanligtvis till utvärdering av genomförd insats. Det kan genomföras som möten, seminarier, workshops och motsvarande beroende på vilken omfattning och typ av kris som hanterats. Här bör den personal delta som medverkat som MIC, samverkansofficer och eventuell stabsmedlem delta.

Intern utvärdering genomförs inom Försvarsmakten med berörda staber/förband.

Resultat av utvärdering ska sammanställas och skickas till HKV.

7.4 Stöd till polisen vid terrorismbekämpning

Försvarsmakten har inget eget ansvar för att motverka terrorism, men ska stödja polisen enligt lagen (2006:343) och förordningen (2006:344) om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning.

Rikspolisstyrelsen får begära stöd från Försvarsmakten om polisen inte har tillgång till de särskilda resurser som behövs för att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott. Denna begäran om stöd beslutas av ÖB och genomförs av C INSATS.

Vid en begäran om stöd från Försvarsmakten vid terrorismbekämpning ska Rikspolisstyrelsen i normalfallet inhämta regeringens medgivande innan en hemställan görs till Försvarsmakten. Regeringens medgivande behövs inte i sådana brådskande fall som kan innebära fara för människors liv eller hälsa, eller för omfattande förstörelse av egendom. Försvarsmakten kan stödja polisen med ett stort antal förbandstyper, men inga särskilda förband ska upprättas eller särskild beredskap upprätthållas med anledning av denna lag. När en stödinsats görs ska militär enhet och dess militära insatschef stå under direkt ledning av polisen.

Framställan om stöd från Försvarsmakten görs av Rikspolisstyrelsen efter Regeringens medgivande och beslut fattas av Överbefälhavaren

Vid en stödinsats får endast sådan personal från Försvarmakten medverka som har lämplig utbildning och erfarenhet för uppgiften. De kan utgöras av militär och civil personal, inklusive hemvärnspersonal. Den personal i Försvarmakten som kan komma i fråga för att gripa eller bruka våld ska ha utbildning i polismans befogenheter enligt polislagen (1984:387) och rättegångsbalken när han eller hon deltar i en stödinsats. Utbildningen genomförs av Polishögskolan. För att förbereda stöd till polisen får Försvarmakten på framställning av Rikspolisstyrelsen delta i övningar med polisen.

Lagen ändrar inte andra lagar, förordningar eller bestämmelser som omfattar Försvarmaktens verksamhet i dag. Detta innebär att lagen (2006:343) om Försvarmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning samtidigt kan tillämpas med bland annat lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (räddningstjänst) samt förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet.

Enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet ska försvarsunderrättelseverksamhet bedrivas för att kartlägga yttre militära hot mot landet och till stöd för svensk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik. Försvarsunderrättelseverksamhet bedrivs av Försvarmakten och andra myndigheter som regeringen bestämmer. Verksamheten får inte avse uppgifter som enligt lagar eller andra föreskrifter ligger inom ramen för polisens och andra myndigheters brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete. Inom Försvarmakten bedrivs försvarsunderrättelseverksamhet av den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten MUST.

Försvarmakten ingår i Samverkansrådet mot terrorism enligt kap 7.2.4 och i Nationellt centrum för Terrorhotbedömning med FRA och SÄPO. Centrals uppgift är att göra terrorhotbedömningar på kort och lång sikt.

7.5 Samverkan för och vid höjd beredskap och krig

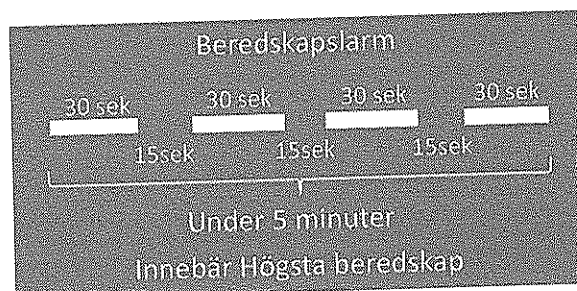
7.5.1 Förutsättningar för totalförsvarssamverkan

Den Totalförsvarssamverkan som genomförs mellan Försvarmakten och andra myndigheter för att planera och förbereda för höjd beredskap och krig skiljer sig inte i några större avseenden från den övriga samverkan för krisberedskap. De stora skillnaderna utgörs istället av att förutsättningarna för att genomföra den planerade verksamheten då höjd beredskap råder är väsentligt förändrade. Vid höjd beredskap tillämpas lagar och förordningar som skapar andra förutsättningar för Försvarmakten och andra myndigheter att agera och bland annat disponera samhällsresurser i en annan utsträckning än vad som är möjligt i fredstid (se kapitel 8). Vid beredskapslarm ska vissa av dessa lagar tillämpas i sin helhet⁶⁵

⁶⁵ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 27 §.

7.5.2 Beredskap

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. *Höjd beredskap*⁶⁶ är antingen *skärp beredskap* eller *högsta beredskap*. Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara får regeringen besluta om skärpt beredskap eller högsta beredskap. Är Sverige i krig råder *högsta beredskap*. Höjd beredskap kan avse vissa delar av landet eller viss verksamhet.

7.5.3 Försvarsplanering

Grunden för samverkan inför och under höjd beredskap och krig och som benämns totalförsvarssamverkan är försvarsplaneringen. Den omfattar planeringen för försvaret av Sverige. Försvarsplaneringen har under en period haft låg prioritet inom Försvarsmakten. Detta innebär att det finns ett stort behov av ny planering. Försvarsplaneringen genererar behoven till Totalförsvarssamverkan.

Försvarsplaneringen grundar sig på styrningar från Försvarsdepartementet och leds inom Försvarsmakten av Högkvarterets ledningsstab (LEDS). LEDS ger direktiv till insatsstaben som genomför planeringen och i sin tur ger uppdrag till underställda staber och förband.

Militärregionerna och förband ansvarar för samverkan inom ramen för försvarsplaneringen på regional och lokal nivå vilket genererar ett omfattande samverkansbehov med civila myndigheter och aktörer.

Vid höjd beredskap och krig är Försvarsmakten beroende av stöd från samhället för att kunna lösa sina uppgifter. De speciella förutsättningarna som gäller vid höjd beredskap och krig ställer höga krav på Försvarsmaktens samverkan med samhället, främst vad avser tydlighet i framställningar av de behov Försvarsmakten har i dessa avseende. Behovet av samverkan med näringsliv såväl centralt, regionalt och lokalt för att säkerställa olika logistiska behov kommer att öka vid denna typ av samverkan.

7.5.4 Genomförande av samverkan

Militärregionernas roll i samverkan vid höjd beredskap är förutom att lösa sina egna territoriella uppgifter att stödja och bistå de Taktiska cheferna och den Rörliga Operativa Ledningen. Detta stöd grundläggs genom aktivt deltagande i den försvarsplanering som

⁶⁶ Lag (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap

ligger till grund för genomförandet och att förbereda de civila aktörerna inför de framställningar som kan komma från Försvarmakten.

Vid höjd beredskap kan närvaron av militära förband och verksamheter vara omfattande i vissa samhällsviktiga områden. Det kommer att generera ett helt annat och större behov av regional men framförallt av lokal samverkan för att förbanden ska kunna lösa sina uppgifter. För att lösa dess behov måste personal ur förbanden som normalt inte är utbildad för och har vana att samverka med personer utanför Försvarmakten göra detta. I viss utsträckning kan Militärregionerna stödja men det kommer inte att kunna ske fullt ut. Under samverkan med andra myndigheter i fredstid kan det vara viktigt att upplysa om detta. Detta kan till del förberedas genom integrera samverkansmoment i övningar.

Vid försvarsplaneringen och framförallt i en situation då höjd beredskap råder kommer behovet av regional och lokal samverkan att öka, detta ställer i sin tur krav på samordning inom Försvarmakten.

7.6 Samverkan avseende säkerhetstjänst

Samverkan relaterad till säkerhetstjänsten, så kallad Säkerhetssamverkan, genomförs regelbundet mellan olika myndigheter och är en del av den ordinarie myndighetssamverkan. Säkerhetssamverkan genomförs uteslutande på central samt regional nivå av Högkvarteret och Regionala staber.

Försvarmakten samverkar bland annat med Rikskriminalpolisen (RKP), Länspolisens Underrättelserotlar (KUT) och Säkerhetspolisen (SÄPO) m fl. Omfattning av säkerhetssamverkan och dess innehåll är vanligtvis belagd med sekretess. För ett förtroendefullt utbyte av känslig information är här behovet av närhet, kontinuitet till tid och person avgörande. Säkerhetshot kan snabbt förändras över tiden vilket kräver varierande grad av säkerhetssamverkan med andra myndigheter, allt mellan dagliga till veckovisa kontakter.

En del av säkerhetstjänsten omfattar signalskyddstjänst. Signalskyddstjänsten syftar till att hindra obehörig insyn i och påverkan av totalförsvarets telekommunikationer samt användning av kryptografiska funktioner i IT-system.

Utifrån Försvarmaktens ansvar⁶⁷ för signalskyddstjänsten inom totalförsvaret finns ett samverkansbehov mot flera myndigheter och organisationer då Försvarmakten har rätt att utfärda föreskrifter till andra myndigheter. På lägre nivå (förbandsnivå) sker säkerhetssamverkan med lokala myndigheter och organ i huvudsak inom ramen för samverkan i samband med insatser. Denna samverkan syftar som regel till ömsesidigt stöd och kan t ex omfatta frågor avseende observations- och underrättelsetjänst (rapportering över ytan av militära och civila iakttagelser), behov av säkerhetsskyddsåtgärder, sekretessfrågor etc.

⁶⁷ Försvarmakten ska leda och samordna signalskyddstjänsten, inklusive arbetet med säkra kryptografiska funktioner, inom totalförsvaret. Försvarmakten får med stöd av 39 § Förordningen (2000:555) med instruktion för Försvarmakten meddela övriga myndigheter föreskrifter i fråga om signalskyddstjänsten inom totalförsvaret inklusive säkra kryptografiska funktioner.

8. LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH ANDRA STYRANDE DOKUMENT

8.1 Grunder

Det svenska rättssystemet finns för att skapa normer och spelregler om hur samhället ska fungera. Reglerna är ordnade i en hierarki: grundlagar – lagar – förordningar - myndigheters föreskrifter - allmänna råd. En regel på en nivå får inte strida mot en regel på en högre nivå.

De viktigaste lagarna är Sveriges grundlag. Alla lagar gäller så länge de inte upphävts. Detta betyder att en lag inte kan ändras eller sättas ur spel på annat sätt än genom ny lagstiftning.

Grundlagar

Grundlagarna beslutas av riksdagen i särskild ordning d.v.s. genom beslut vid två riksmöten med mellanliggande val. Som Sveriges grundlagar räknas: regeringsformen (RF), tryckfrihetsförordningen (TF), successionsordningen (SO), och yttrandefrihetsgrundlagen (YFG). Grundlagarna innehåller bland annat:

- Regler som syftar till att skydda fri och rättigheter.
- Regler om bl.a. riksdagens, regeringens och statschefens befogenheter, arbete och relation till varandra. (d.v.s ramarna för det politiska beslutsfattandet).

Lagar

Riksdagen stiftar lagar, vilka innehåller grundläggande och detaljerade regler om vad man får göra och inte får göra inom ett visst område. Lagarna reglerar främst:

- Enskildas personliga ställning samt inbördes personliga och ekonomiska förhållanden.
- Förhållandet mellan enskilda och det allmänna.
- Kommunernas kompetens, skyldigheter, organisation och verksamhetsformer.

Förordningar

Regeringen beslutar om förordningar. Om det inte ankommer på riksdagen har regeringen rätt att:

- Utan bemyndigande i lag genom förordning besluta om hur lag ska verkställas samt om instruktioner för statliga myndigheter under regeringen.
- Efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter bl.a. om skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa, näringsverksamhet, trafik och utbildning.

I det senare fallet har riksdagen delegerat delar av sin lagstiftningsmakt till regeringen för att den ska kunna agera snabbt och handlingskraftigt inom dessa områden när det behövs.

Myndigheters föreskrifter och allmänna råd

Regeringen kan delegera delar av normgivningsrätten till förvaltningsmyndigheter eller kommuner. Dessa kan då utfärda vissa regler. En myndighet har också alltid rätt att inom sitt kompetensområde meddela allmänna råd. Regeringen har även möjlighet att återkalla delegeringen.

8.2 Försvarmaktens stöd till samhället

Myndigheters verksamhet regleras genom lagar, förordningar, regleringsbrev och regeringsbeslut. Dessutom kommer styrningar genom regleringsbrev årligen.

Inom Försvarmakten utfärdas föreskrifter (FFS, Försvarmaktens författningssamling) och bestämmelser (FIB, Försvarets interna bestämmelser) för att reglera verksamheten. Utöver det som är reglerat av lagar och förordningar kan regeringen fatta särskilda beslut.

De grundläggande uppgifterna för Försvarmakten återfinns i *Förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten*. På motsvarande sätt finns instruktioner för övriga myndigheter där deras uppgifter och verksamhet är reglerad (se bilaga 4).

Det finns ett antal olika lagar och förordningar som är väsentliga och reglerar ramarna för krishantering. Vissa är specifika för Försvarmakten och reglerar dess agerande i olika situationer.

- *Lag (2003:778) (LSO) om skydd mot olyckor*
- *Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor*
- *Förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet*
- *Lag (2006:343) om Försvarmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning*

Det är väsentligt att som samverkansofficer och MIC ha kunskap och förståelse för vilka lagrum som gäller för insatsen så att dels Försvarmaktens personal ej överträder några lagar och bestämmelser och dels kan agera så effektivt som situationen medger. Gällande Försvarmaktens stöd till samhället är det främst följande som lagar och förordningar som är framträdande:

8.2.1 Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Av lagens 1 § framgår att: "*denna lag syftar till att i hela landet bereda människors liv och hälsa samt egendom och miljö ett med hänsyn till de lokala förhållandena tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor*".

I §2: *Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.*

Till räddningstjänst hänförs också räddningsinsatser som görs enligt 4 kap. 1-4 §§ utan att det har inträffat någon olycka eller föreligger överhängande fara för en olycka.

4 kap. 1-4 § regleras statens skyldigheter avseende:

- Fjällräddningstjänst

- Flygräddningstjänst
- Sjöräddningstjänst
- Efterforskning av försvunna personer i andra fall

Lagen reglerar enskilda medborgares, kommuner och statliga myndigheters skyldigheter när det gäller räddningstjänst. En räddningsledare kan åberopa tjänsteplikt för att få hjälp vid en räddningsinsats.

Lagen (2003:778) 1 § När det behövs, är var och en som under kalenderåret fyller lägst arton och högst sextiofem år skyldig att medverka i räddningstjänst, i den mån hans eller hennes kunskaper, hälsa och kroppskrafter tillåter det.

Försvarmaktens deltagande i räddningsinsats (LSO)

Försvarmakten har ingen uppgift utveckla förmågor för räddningstjänst. Försvarmakten är dock den myndighet vid sidan om de kommunala och statliga räddningstjänstmyndigheterna som har de lämpligaste resurserna för att stödja räddningstjänst. Försvarmakten är ofta efterfrågad för olika typer av räddningstjänstinsatser.

I 6 kap. 7 § LSO finns en allmän skyldighet för statliga myndigheter att på anmodan av en räddningsledare med personal och utrustning delta i en räddningsinsats. Räddningsledare har även lagstöd för att använda stöd från allmänheten i samband med räddningsinsats.

Om en räddningsledare efterfrågar resurser från FM och dessa är rimligt gripbara ska myndigheten delta i den aktuella räddningsinsatsen.

En räddningsinsats har en viss tidsutsträckning och räddningsledaren ska besluta utifrån fastställda kriterier när räddningsinsatsen avslutas. Beslutet ska dokumenteras. När räddningsinsatsen är avslutad upphör Försvarmaktens skyldighet att medverka inom ramen för LSO. Den verksamhet som eventuellt fortsätter övergår därmed inom ramen för den så kallade stödförordningen.

Försvarmakten behöver ej ta hänsyn till några konkurrensaspekter om det gäller en räddningsinsats vilket däremot kan uppstå om det avser stödförordningen.

Sjuktransporter utgör inte räddningstjänst enligt LSO, utan hör till hälso- och sjukvården enligt Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Ett undantag härifrån utgör dock sjuktransporter från fartyg. Sådana transporter utgör sjöräddningstjänst enligt 4 kap. 3 § LSO, vilket således också medför att bestämmelsen i 6 kap. 7 § LSO blir tillämplig för Försvarmakten.

Kontakt med Försvarmakten

Myndighet eller annan aktör som begär stöd av Försvarmakten ska göra detta till den militärregionstab inom vars område en insats ska ske.

Ekonomi Kostnadsersättning - LSO

Försvarmakten får inte ta ut någon kostnadsersättning för insatser grundade på LSO.

8.2.2 Förordningen (2002:375) om Försvarmaktens stöd till civil verksamhet.

Förordningen innehåller bestämmelser om Försvarmaktens stöd till statliga myndigheter, kommuner, landsting och enskilda och andra civila aktörer och avser stöd som inte är särskilt reglerat i lag eller förordning.

Enligt 4§ i stödförordningen får Försvarmakten lämna stöd till andra myndigheter. Det finns ingen formell skyldighet att lämna stöd utan det är myndigheten som bedömer om stöd ska lämnas eller inte. Ett undantag är helikoptertransport av livshotande sjuka som begärs av sjukvårdshuvudman via JRCC⁶⁸.

Stödet får lämnas endast om Försvarmakten har resurser som är lämpliga för uppgiften och inte allvarligt hindrar den ordinarie verksamheten eller dess medverkan enligt LSO.⁶⁹

Stöd till statliga myndigheter, kommuner och landsting

Före beslut om lämnande av stöd måste Försvarmakten överväga:

- Har den begärande faktiskt inte har egna resurser?
- Är Försvarmakten resurser rimligt åtkomliga?
- Hindrar ett stöd allvarligt vår ordinarie verksamhet?
- Kan Försvarmakten använda insatsen för egen utbildning?
- Kan gällande miljötillstånd påverkas?
- Finns risk för markskador?
- Kan insatsen innebära störning för allmänhet och kringboende?

Ska stöd lämnas till kommun eller landsting måste även konkurrensförhållanden övervägas så att FM ej hindrar, snedvrider eller begränsar konkurrensen på marknaden.

Stöd kan i princip aldrig avse bevakningsuppgifter (se nedan).

Stöd till enskilda

Stöd få lämnas om det är av intresse för samhället eller om det kan inordnas som del i utbildning av Försvarmaktens personal.

Gemensamma bestämmelser

Enligt 7§ i förordningen får inte Försvarmaktens personal användas i situationer där det finns risk att den kan komma att bruka tvång eller våld mot enskilda.

Ovanstående innebär att exempelvis stöd till polisen i direkta polisaktioner eller polisiära verksamheter för att upprätthålla lag och ordning i samhället ej kan omfatta Försvarmak-

⁶⁸ JRCC, Joint Rescue Coordination Center, är lokaliserat till Göteborg.

⁶⁹ Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

tens medverkan. Det innebär vidare att regelrätta bevakningsuppgifter av exempelvis olycksområden, civila skyddsobjekt inte kan ske med stöd av Försvarsmakten.

Enligt 8§ får endast sådan personal delta som har lämplig utbildning för uppgiften.

Enligt 10§ i förordningen får Försvarsmaktens personal inte användas för uppgifter som kan innebära *en icke obetydlig risk för skador*. Skador kan uppstå i de flesta typer av insatser. Med uttrycket enligt ovan avses en större skada.

Enligt 11§ i förordningen ska den enhet som lämnar stöd stå under befäl av militär chef. Den utsedde militäre chefen stödjer den civila verksamheten.

Enligt 15§ i förordningen får Försvarsmakten delta i övningar för att förbereda stöd till civil verksamhet.

Kontakt med Försvarsmakten

Myndighet eller annan aktör som begär stöd av Försvarsmakten ska göra detta till den militärregionstab inom vars område en insats ska ske.

Ekonomi Kostnadsersättning - Stödförordningen

Försvarsmakten ska enligt 16§ i förordningen ta ut avgifter för stöd enligt förordningen. Ges stödet till annan statlig myndighet ska endast merkostnader ersättas. För övriga aktörer ska full kostnadsersättning tas ut⁷⁰.

8.2.3 Lag (2006:343) om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning

Lagen reglerar Försvarsmaktens stöd till polisen vid terrorismbekämpning i form av insatser som kan innebära användning av våld eller tvång mot enskilda. Förutom lagen finns förordning (200:344) om Försvarsmaktens stöd till polisen vid terroristbekämpning.

Det är Rikspolisstyrelsen som kan begära stöd från Försvarsmakten.

- Stöd får begäras om det behövs för att förhindra eller på annat sätt ingripa mot en handling som kan utgöra brott enligt lagen om straff för terrorism⁷¹.
- Stödet avser resurser av särskilt slag som polisen ej har tillgång till.
- Regeringen har lämnat medgivande⁷².

Försvarsmakten är skyldig att lämna stöd om den har resurser som är lämpliga och det inte innebär synnerligt hinder i den ordinarie verksamheten.

⁷⁰ Ett undantag är helikoptertransport av livshotande sjuka som begärs av sjukvårdshuvudman via (JRCC).

⁷¹ Lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

⁷² Regeringens medgivande behövs inte i brådskande fall där fara för människors liv och hälsa eller omfattande förstörelse av egendom. Rikspolisstyrelsen ska då omedelbart underrätta Regeringen om att stöd be-
gärts.

Den enhet som lämnar stöd ska stå under befäl av militär chef och dessa ska vid insats direkt ledas av polisen.

Endast sådan personal från Försvarmakten som har lämplig utbildning och erfarenhet får delta. Försvarmakten är skyldig att se till att deltagande personal har nödvändig kunskap om de särskilda förhållanden som uppgiften kräver

Kontakt med Försvarmakten

Begäran om stöd vid terroristbekämpning ska ske av Rikspolisstyrelsen till Försvarmaktens högkvarter.

Kostnader – stöd till polisen vid terroristbekämpning

Enligt 4§ i stödförordningen ska Försvarmakten ta ut avgift för den merkostnad som uppstår vid en insats.

8.3 Övriga lagrum avseende krishantering

Utöver ovanstående finns ett flertal andra lagar och förordningar som reglerar verksamhet och bestämmelser inom krishanteringssystemet.

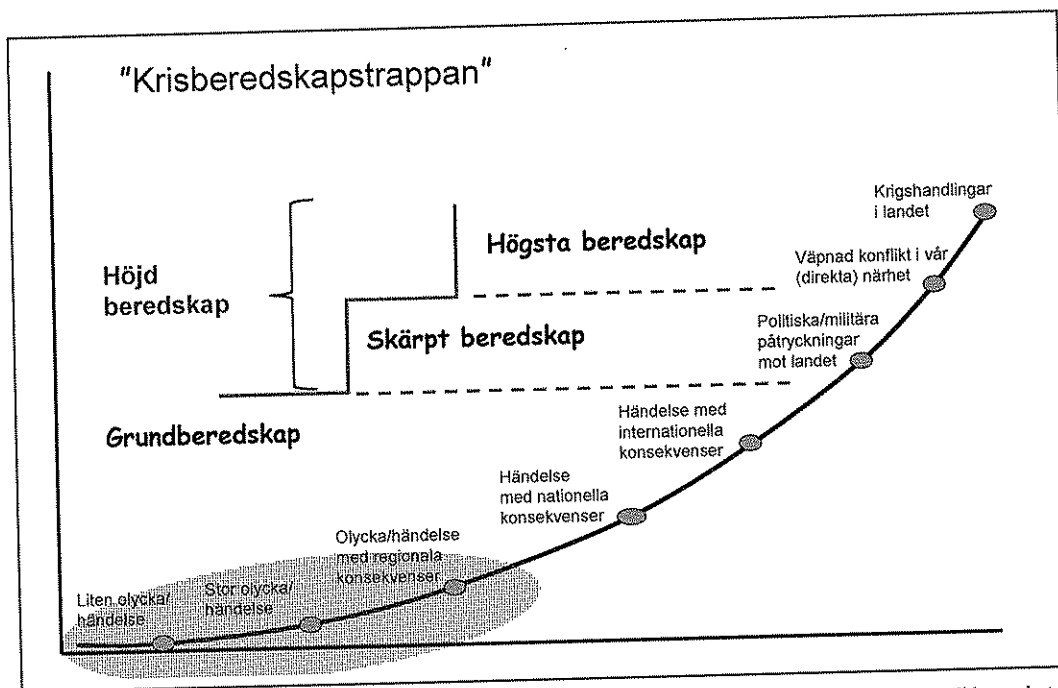
8.3.1 Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Totalförsvaret är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Lag (1996:1470).

Är Sverige i krig råder högsta beredskap. Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. Lag (1996:1470).

Vid höjd beredskap ska kommuner och landsting vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.

Vid höjd beredskap ska de enskilda organisationer och företag som enligt överenskommelse eller på annan grund är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra dessa skyldigheter.

Inom ramen för Grundberedskapen ska samhällets resurser kunna hantera kriser med varierande konsekvenser. Vid yttre hot mot landet kan regeringen höja beredskapen varvid gynnsammare förutsättningar skapas för att effektivare använda samhällets samlade resurser för att hantera krisen.

8.3.2 Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.

Inte bara kommuner och landsting utan även statliga myndigheter har ställts inför särskilda utmaningar i samband med senare års fredstida kriser. Även för dem fanns tidigare regler vilka endast var inriktade på höjdberedskap och krig. Grunden för krishanteringssystemet ligger visserligen hos kommunerna men de statliga myndigheterna blir många gånger berörda eller på annat sätt inblandade i olika kriser. Att använda organisationen för civilt försvar bland myndigheterna för att hantera extraordinära händelser och svåra påfrestningar visade sig inte fungera särskilt väl. Därför restes krav på ett regelsystem för de statliga myndigheterna som var bättre anpassat till rådande omständigheter.

Det gamla systemet för civilt försvar gick i graven i början av 2000-talet och ett krishanteringssystem med ett nytt regelverk för krisberedskap inrättades. Detta regelverk skrevs om under 2006 och vi fick den nuvarande förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap som trädde ikraft den 1 september 2006.

Syfte

Syftet med förordningen är att skapa bättre förutsättningar inför fredstida kriser liksom bättre krishantering i samband med faktiska kriser som berör myndigheterna.

Av 1 § i förordningen framgår att syftet är att statliga myndigheter genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer och höjd beredskap. I den första paragrafen framgår också att förordningen har två huvudsyften. Ett är att minska sårbarheten i verksamheten

på samma sätt som gäller för kommuner och landsting enligt lagen om extraordinära händelser. Detta innebär att myndigheterna i sina risk- och sårbarhetsanalyser måste se över sin verksamhet för att minska sårbarheten både generellt och i samband med krishantering. Det andra huvudsyftet handlar om att myndigheterna ska utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter inte bara i vardagen utan även i samband med fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Den andra paragrafen i förordningen pekar på att det handlar om reglering av krisberedskapen och att förordningen ansluter till vad som föreskrivs i lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap. Bestämmelserna i paragraferna 5-22 och 33-34 gäller för statliga myndigheter med undantag av Regeringskansliet, kommittéväsendet och Försvarsmakten. De mellanliggande paragraferna 23 – 32 reglerar den höjda beredskapen och informationssäkerhet. I bilagan till förordningen finns de myndigheter listade som ingår i de sex samverkansområdena och de som har ett särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap.

8.3.3 Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, (LEH).

Lagen kompletteras med Förordning (2006:637) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Bakgrund

Tidigare fanns möjligheter att göra undantag från kommunallagens regler om kommuners och landstings organisation och beslutsfattande endast när höjd beredskap var påkallad. Genom åren har emellertid en rad extraordinära händelser inträffat vilka ställt kommuner och landsting inför särskilda utmaningar. Översvämningen i Arvika, tågolyckorna i Borlänge och Kävlunge med efterföljande evakueringar samt branden på Makedonska föreningen i Göteborg och stormarna Gudrun och Per i södra Sverige är exempel på händelser som har ställt mycket höga krav på kommunernas och landstingens ledningsförmåga. Vid sådana situationer måste organisationen hantera en mängd olika problem och situationer och snabbt kunna fatta beslut om prioriteringar mellan olika behov och önskemål.

I början av 2000-talet utreddes frågan om kommuners och landstings beslutsfattande i samband med extraordinära händelser och några år senare gjordes en översyn av lagen om civilt försvar. Detta resulterade i lag och förordning om extraordinära händelser. Den nya lagen innebär en viktig förskjutning av fokus för kommunernas och landstingens beredskapsåtgärder, från civilt försvar i krig till krisberedskap i fred vilket är helt i överensstämmelse med den nuvarande svenska säkerhetspolitiska linjen. Lagen utgör en av grundpelarna i samhällets krishanteringssystem.

Bestämmelserna om skyddsrum har förts samman i en egen lag om skyddsrum liksom bestämmelserna om utrymning och inkvartering under höjd beredskap.

Syftet

Av 1 kap. 1§ i lagen framgår att bestämmelserna syftar till att kommuner och landsting ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer

i fredstid. Kommuner och landsting ska därigenom också uppnå en grundläggande förmåga till civilt försvar.

Paragrafen innehåller tre delar. Den första syftar till att minska sårbarheten i verksamheten. Den andra vill få till stånd en god förmåga att hantera krissituationer i fred och den tredje och sista delen syftar till en grundläggande förmåga till civilt försvar. Bestämmelsens sammanfattande syfte är att få alla aktörer att inse att förmågan att hantera en extraordinär händelse i fredstid utgör grunden för förmågan att hantera en situation vid en svår påfrestning på samhället i fred och under höjd beredskap. Krishanteringsförmågan skapas i de åtgärder som vidtas i den normala fredsverksamheten. Därför är det viktigt att aktörerna redan i vardagen beaktar de krav som kan ställas vid fredstida kriser. Genom att säkerställa en förstärkt förmåga att möta svåra påfrestningar på samhället i fred uppnås också en grundläggande förmåga för det civila försvaret vid höjd beredskap.

Att kommuner och landsting även ska minska sårbarheten i sina verksamheter innebär att man inte bara ska hantera konsekvenser av extraordinära händelser utan även arbeta med förebyggande åtgärder. Eftersom man ska göra risk- och sårbarhetsanalyser för att kunna planera hur man ska hantera extraordinära händelser är det nödvändigt att även beakta den förebyggande verksamheten. Genom att analysera risker och sårbarhet kommer sårbarheter att upptäckas som man måste försöka eliminera.

8.3.4 Skyddslagen (2010:305).

Skyddslagen reglerar bestämmelser om bland annat om vissa åtgärder till förstärkt skydd för byggnader, andra anläggningar, områden och andra objekt mot sabotage, terroristbrott⁷³, spioneri samt röjande i andra fall av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret, och grovt rån. I skyddslagen regleras bestämmelser om skyddsobjekt. I skyddsförordningen (2010:523) framgår föreskrifter som ansluter till skyddslagen.

8.3.5 Säkerhetsskyddslag (1996:627)

Lagen reglerar verksamhet hos

- Staten, kommunerna och landstingen.
- Aktiebolag, handelsbolag, föreningar och stiftelser över vilka staten, kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande.
- Enskilda, om verksamheten är av betydelse för rikets säkerhet eller särskilt behöver skyddas mot terrorism. Lag (1999:952).

Lagen kompletteras med Säkerhetsskyddsförordning (1996:633). Lagen och förordningen reglerar bestämmelser om säkerhetsskydd som exempelvis hantering och utbyte av sekretesskyddad information, säkerhetsprövning, informationssäkerhet, registerkontroll och placering i säkerhetsklasser etc.

⁷³ Lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

8.4 Övriga lagrum med påverkan på Försvarsmakten

8.4.1 IKFN-förordningen (1982:756)

I 15 kap. 13 § 2 stycket regeringsformen framgår att regeringen får uppdra åt Försvarsmakten att använda våld och tvång i enlighet med internationell rätt för att hindra kränkningar av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater.

Det har reglerats i *Förordningen (1982:756) om Försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet, m.m. (IKFN-förordningen)*.

Av förordningen framgår bland annat förutsättningar för och bestämmelser för Försvarsmaktens ingripande mot utländsk militär personal, fartyg och luftfartyg och kontroll av sjö- och luftfart.

En grundläggande sedvanerättslig princip inom folkrätten är staters rätt att skydda sina gränser och territoriella integritet, för att avvisa en inkräktare eller stoppa ett olaga intrång. Staterna har därvid rätt att bruka ett visst mått av våld utan att bryta mot det grundläggande våldsförbudet i FN-stadgans artikel 2.4.

Enligt 3 § 1 p IKFN-förordningen skall Försvarsmakten upptäcka och avvisa kränkningar av svenskt territorium samt ingripa vid andra överträdelser av tillträdesförordningen (1992:118).

Förutom vid gränskränkningar ger IKFN-förordningen också uppdrag och mandat åt Försvarsmakten att skydda svenskt territorium vid fientliga handlingar och/eller våldshandlingar från en annan stat.

Enligt 13 § IKFN-förordningen skall vapenmakt utan föregående varning tillgripas om utländska statsfartyg överskrider den svenska territorialvattengränsen under omständigheter som tyder på fientlig avsikt.

Vapenmakt utan föregående varning får också tillgripas mot utländska statsluftfartyg som uppträder inom svenskt territorium utan att ha rätt att vara där (23 § 2 st IKFN-förordningen).

Likaså skall vapenmakt utan föregående varning tillgripas mot utländska statsfartyg eller statsluftfartyg från vilka våldshandlingar begås (1) mot mål inom svenskt territorium, (2) från svenskt territorium mot mål utanför territoriet samt (3) mot svenska fartyg eller luftfartyg på eller över fritt hav (14 och 22 § IKFN-förordningen).

Om regeringen förklarar att riket är i krig upphör IKFN-förordningen att gälla (1 § IKFN-förordningen). Vid en väpnad konflikt har Försvarsmakten, under förutsättning att regeringen inte har lagt några politiska begränsningar avseende operationsområdet, rätt att agera inom eget territorium, på internationellt vatten/lufttrum samt inom den anfallande statens territorium.

8.4.2 Tillträdesförordning (1992:118)

Förordningen innehåller bestämmelser för utländska fordon, statsfartyg och statsluftfarkosters tillträde till svenskt territorium och uppträdande inom detta. Den reglerar viss rapporteringsskyldighet om att polis- och luftfartsmyndigheter samt Kustbevakningen, Sjöfartsverket och Tullverket ska snarast möjligt rapportera till Försvarsmakten, om utländska statsfartyg, statsluftfartyg eller militära fordon iakttas inom eller i anslutning till svenskt territorium, eller överträder bestämmelserna i tillträdesförordningen. Förordningen upphör att gälla om Sverige kommer i krig.

8.5 Fullmaktslagarna

Vissa lagar är speciella i sin utformning och har betydelse för den administrativa beredskapen. En del av beredskapsförfattningarna är s.k. fullmaktslagar, utomlands ofta kallade undantagslagar. En fullmaktslag är en lag som antagits och är i kraft, men börjar tillämpas först när man beslutar om detta.

Riksdagen kan i vissa fall genom lag bemyndiga regeringen (dvs. ge en fullmakt) att besluta om föreskrifter som annars skulle ha beslutats av riksdagen (RF 8:3). Vissa fullmaktslagar kan sättas i tillämpning om riket är i krig eller krigsfara eller vid extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara som riket befunnit sig i (RF 15:6).

I lagstiftningen finns också en annan slags fullmakt, nämligen när regeringen, genom lag, getts möjlighet att föreskriva undantag från lag eller meddela regler som avviker från lagen. Även denna sorts fullmakt sätts bara i tillämpning om riket är i krig, krigsfara eller vid andra utomordentliga förhållanden. Exempel på en sådan lag är lag (2003:778) om skydd mot olyckor.

Till lagarna knyts vissa tillämpningsbestämmelser, som regeringen utfärdar. I vissa fall ger regeringen ett bemyndigande till en eller flera myndigheter att i sin tur lämna detaljföreskrifter.

Rörande organisationer och deras verksamhet:

- Lag (1979:1088) om gränsövervakning i krig m.m. Observera även förordning (1079:1091) om gränsövervakning i krig m.m.
- Lag (1988:97) om förfarandet hos kommuner, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.
- Förordning (1991:1269) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.
- Förordning (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och krigsfara

Rörande personal och arbetskraft:

- Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)
- Lag (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

Rörande materiel och andra resurser:

- Förfogandelag (1978:262). Observera även förfogandeförordning (1978:558).

- Ransoneringslag (1978:268)
- Lag (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelser eller upplåtelse av fartyg m.m.
- Lag (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.
- Kungörelse (1960:516) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg
- Lag (1992:1402) om undanförelse och förstöring
- Lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.
- Lag (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Rörande betalningsväsende och ekonomi:

- Krigshandelslag (1964:19)
- Lagen (1957:648) om betalningsväsendet under krigsförhållanden
- Lag (1995:439) om beskattning, förtullning och folkbokföring under krig eller krigsfara m.m.

Bilagor

Bilaga 1 - Checklista samverkan före, under och efter.

Nedanstående checklistor syftar till att ge ett stöd till en samverkansperson inför de olika faser som en samverkan kan omfatta. Det vill säga *Före*, *Under* och *Efter* en händelseutveckling. Listorna ska ses som exempel och måste användas i tillämpliga delar kopplat till den aktuella situationen.

Checklista samverkan - Före	
1	Vad är syfte, målet, delmålen med FM deltagande i aktuell situation.
2	Analysera vad uppgiften innebär? Vilken tidsutsträckning på uppgiften gäller?
3	Läs in dig på aktuella motparters organisation, uppgifter etc. så du är förberedd på dem du möter.
4	Vilken är ditt eget förband/stab uppgift, verksamhet och resurser.
5	Vilka order, planer eller annan styrande dokumentation gäller för den aktuella situationen. Behövs några dokument medföras (beakta säkerhetsaspekten). Medför digitalt kartunderlag eller papperskarta.
6	Vilket mandat gäller? Behövs ett skriftligt mandat/bemyndigande?
7	Vilket lagrum gäller för FM deltagande? Krävs stöd för bedömning av HKV/JUR?
8	Är staben orienterad om situationen? Behövs HKV och andra förband orienteras eller engageras?
9	Krävs någon beredning eller stöd från stab innan avfärd?
10	Behöver resursinventering genomföras? Krävs resursdokumentation avseende kapaciteter, förmågor etc.
11	Vilken beredskapsnivå gäller på platsen och krävs hemma på staben för att eventuellt kunna lämna stöd under händelsen? Arbetstider?
12	Finns behov av kontaktperson med kontaktoppgifter hos högre chef eller andra kontaktpersoner (telefon-/e-postadresser)?
13	Krävs att ytterligare personal avdelas för samverkan? Tänk på eventuellt behov av uthållighet/avlösning.
14	Vilken kommunikationsutrustning behöver medföras/förberedas? Filkrypto, mobilt Internet, RAKEL, Bärbar PC, WIS-inloggningsdosa etc.
15	Vilka uppgifter om taktiska nummer och talgrupper i RAKEL föreligger. Behöver FM KC kontaktas för att förbereda samverkan i RAKEL med aktuell organisation.
16	Finns information avseende hur logistiken är ordnad på platsen, boende, mat, resor, godkänt i PRIO?. Kostnader/begränsningar.
17	Vilka rapporteringsbestämmelser gäller? Tider, omfattning, staben, direkt högre chef?
18	Behövs stabsstöd medföras? (CD-skiva med MR VB Stabsstödsapplikation)
19	Vilka sekretessregler gäller? Finns något skyddsvärt? Hantering av hemlig information. Behövs Hemlig PC? Mottagande plats möjligheter och begränsningar ur en säkerhetsaspekt.

20	Vilket kartunderlag behövs, GPS?
21	Behövs kontroll med HKV/INFOS eller annan informationschef avseende, policy, kontaktuppgifter etc.?
22	Anmäl till mottagaren att samverkansperson från FM anländer klockan X.
23	Vilken klädsel, utrustning i övrigt krävs?
24	Slutkontroll med aktuell chef /stab och anmälan innan avfärd.

Checklista samverkan - Under

1	Anmälan för aktuell mottagare vid framkomst.
2	Etablera samband med stab/högre chef, anmäl till staben att du är framme och aktuella sambands-kontaktuppgifter.
3	Etablera kontakt med andra insatsenheter/förband, MIC eller motsvarande.
4	För fortlöpande krigs-/samverkansdagbok, dokumentera.
5	Klara ut möjligheter för eventuell förvaring av hemlig information/utrustning på plats.
6	Utveckla uppgiftens innebörd, tidsförhållanden och förutsättningar för FM stöd för mottagaren.
7	Kontrollera mottagande organisations stabsrytm för att vid behov av att anpassa rapporteringstidpunkter för det egna förbandets/stab stabsrytm.
8	Kontrollera mottagande organisation förväntningar på FM och behov av stöd.
9	Vilka prioriteringar gör mottagande organisation, krävs information från mottagaren)/egna – för insats av FM förmågor/resurser/stöd?
10	Samordna informationshanteringen med mottagande organisation. Skapa en gemensam lägesuppfattning. Vid behov orientera eller se till att staben orienterar HKV/INFOS eller aktuell informationsansvarig.
11	Skapa en överblick över läget, avrapportera till staben och övriga berörda enligt gällande rutiner.
12	Behövs stöd, information från staben, MIC för att lösa uppgiften?
13	Påverkar den aktuella situationen verksamhets säkerhet för insatta förband? Krävs några åtgärder mht detta?
14	Uppföljning av lägesutvecklingen vid staben ("hemma"), andra förband/enheter
15	Hur länge behövs samverkansperson på platsen? Kan uppgiften lösas från stabsplats?
16	Finns behov av avlösning eller behov av förstärkning för samverkansuppgiften?
17	Om du tillfälligt lämnar ledningsplatsen anmäl till ansvarig vart du åker och hur du kan nås, samt beräknad tid för återkomst, exempelvis vid besök hos MIC.

Checklista samverkan - Efter	
1	Avveckla och återställ arbetsplatsen, återlämnad lånad utrustning, dokument.
2	Kontrollera/inventera eventuella hemliga handlingar och annan dokumentation samt övrig utrustning.
3	Utvärdera insatsen/stödet i samråd med mottagande organisation.
4	Dokumentera, avrapportera resultat vid hemkomst till staben och övriga andra mottagare.
5	Tillvarata/ (implementera) överför vunna erfarenheter till staben/andra förband/ högre chef.
6	Rapportera enligt gällande rutiner.
7	Gör kontroll med staben innan avfärd för eventuell kompletterande information motsvarande.
8	Behövs andra förband (motsvarande) orienteras om att samverkan på plats avbryts?
9	Anmäl till ansvarig på mottagande organisation att du återgår till staben.
10	Upprätthåll eventuell kontakt med mottagaren (insatsen kan fortsätta).

Bilaga 2 - Åtgärdsexempel vid olika händelseutvecklingar

Nedanstående beskrivningar utgör exempel på hur olika aktörer agerar i samband med att Försvarsmakten ska lösa uppgifter där man stödjer andra myndigheter. Beskrivningarna innehåller de övergripande momenten och det kan förekomma regionala avvikelser.

Händelseutvecklingar då Försvarsmakten lämnar stöd till:

- Röjning av ammunitionseffekt
- Eftersök av försvunnen person
- Stöd till skogsbrandsläckning
- Omfattande storm

Dessutom finns ett exempel då Försvarsmakten löser en uppgift med stöd av IKFN-förordningen.

Röjning av ammunitionseffekt

Förutsättning

En civilperson har upphittat en ammunitionseffekt på civilt område och anmält detta till polisen. Polisens har vid tillfället inte tillgång till egen bombgrupp utan begär stöd från Försvarsmakten. Uppgiften löses baserat på stödförordningen.

Händelseförlopp – röjning av ammunitionseffekt	
1	Polisens Länskommunikationscentral (LKC) kontaktar Vakhavande befäl (VB) MR och begär med hjälp att röja ammunitionseffekten enligt stödförordningen.
2	VB MR samlar in fakta från LKC i form av: <ul style="list-style-type: none"> • Namn och befattning på beställaren. • Namn och kontaktuppgift på sagesman. • Kända fakta om ammunitionseffekten. • Plats, tid och brytpunkt för eventuellt stöd av polispatrull på plats. • Telefonnummer till eventuell polispatrull, och/eller gruppkombinering/länkning av talgrupp RAKEL
3	VB MR bedömer händelsen. Vilken lämplig ammunitionsröjningsresurs kan avdelas? Behövs specialresurs från SWEDEC eller Röjdykardivision måste denna begäras via HKV INSS.
4	VB MR kontaktar VB Förband/Garnison X och ger order till VB Förband/Garnison avseende lämplig ammunitionsröjare eller om det behövs specialresurs. Ekonomi för lösande av uppgiften ska framgå.
5	VB Förband/Garnison utser lämplig ammunitionsröjare genom sin larmlista (motsvarande).
6	VB MR samordnar insatsen med polismyndigheten genom att föra dialog med LKC. Viktigt att klargöra att FM är skyldig att ta ersättning för stödet.
7	VB MR utarbetar och skickar en skriftlig order (FragO) till aktuellt förband.

8	Ammunitionsröjaren anländer till eventuell brytpunkt eller enligt överenskommelse med den lokala polisen på plats. Ammunitionseffekten röjs och Ammunitionsröjaren återgår till sitt förband efter att avrapporterat till lokal polis.
9	Ammunitionsröjaren sänder särskild amröjrapport till bl.a. SWEDEC med kopia till MR.
10	VB MR skriver rapport efter underlag från VB-förband/garnison eventuella erfarenheter och rapporterar till HKV.
11	Ärendet avslutas.

Kommentar: Avseende beredskap för ammunitionsröjning upprätthålls normalt ingen sådan på icke tjänstetid. Undantaget är beredskap för ammunitionsröjning under vattnet då det finns beredskap dygnet runt.

Eftersök av försvunnen person

Förutsättning

En person har försvunnit och det börjar mörkna. Polisen har utsett en räddningsledare och ett eftersök pågår. Räddningsledaren bedömer att de egna resurserna inte är tillräckliga utan ytterligare resurser måste tillföras. Räddningsledaren utgår från lagen om skydd mot olyckor som reglerar bland annat vad som är räddningstjänst och eftersök faller under statlig räddningstjänst och polisen är ansvarig myndighet. Försvarsmakten har en skyldighet att ställa upp med tillgängliga resurser.

Händelseförlopp - Eftersök av försvunnen person

1	Polisens kontakter Vakhavande befäl (VB) Militärregionstab X. Polisen vid länskommunikationscentralen (LKC) begär med stöd av Lag om skydd mot olyckor resurs ur Försvarsmakten. Polisen gör i detta läge (på kvällen) en förhandsinformation för att få ut resursen tidigt nästa morgon.
2	VB MR samlar in fakta från LKC i form av: <ul style="list-style-type: none"> Namn och befattning på beställare Plats + brytpunkt för inställelse Telefonnummer (PIC på plats) och/eller gruppkombinering/länkning av talgrupp RAKEL. Länkning utförs först av FM KC, därefter länkar LKC mot polisiär talgrupp. Alternativt anvisas samverkanstalgrupp BLÅ. Tidpunkt och önskat antal personer. Önskad resurs/specialresurs t.ex. MC-ordonnanser, hundpatrull etc. Eventuella materiella resurser Bedömd insatstid
3	VB MR bedömer händelsen. Vilka resurser kan avdelas, med hänsyn till utbildningsläge, plats, tidpunkt m.m.
4	VB MR kontakter förband/ Hvbatches inom vars bataljonsområde som eftersöket ska genomföras.
5	VB MR ger en förberedande muntlig bereddorder till Hvbatches om eftersök med faktauppgifter

6	Batchef påbörjar i sin organisation inringning av personal, ger en bereddorder och avdelar en MIC (Militär Insats Chef).
7	LKC meddelar VB MR att man vill ha stöd från FM tidigt nästa morgon.
8	VB MR meddelar förband/Batch nytt orderläge, som vidarebefordrar detta till berörd personal.
9	VB MR utarbetar och skickar ut en skriftlig order (FRAGO) och orienterar högre chef.
10	Resurs på plats vid brytpunkt vid rätt tid
11	Eftersök påbörjas enligt polisens direktiv
12	Den eftersökta personen påträffas (kan vara antingen levande, skadad eller avliden).
13	VB MR säkerställer eventuellt behov av debriefing av insatt personal med hänsyn till händelsens utveckling
14	VB MR skriver rapport efter underlag från MIC med eventuella erfarenheter

Stöd till skogsbrandsläckning

Förutsättning

En omfattande skogsbrand pågår sedan en tid och flera räddningstjänster är insatta i släckningsarbetet. Räddningsinsatsen leds av en räddningsledare (RL). RL gör bedömningen att förstärkningsresurser krävs för att lösa uppgiften och begär stöd från Försvarsmakten. Då det är en räddningstjänst begär räddningsledare stöd baserat på Lagen om skydd mot olyckor.

Händelseförlopp – Stöd till skogsbrandsläckning	
1	Kommunal Räddningsledare (RL) kontakter Vaktavande Befäl MR om hjälp med resurser ur Försvarsmakten enligt Lag om skydd mot olyckor.
2	VB MR samlar in fakta från RL i form av: <ul style="list-style-type: none"> • Namn och befattning på beställaren • Plats, tid och brytpunkt • Telefonnr till RL och/eller gruppkombinering/länkning av talgrupp RAKEL. Om RL anvisar RAPS-talgrupp måste gruppkombinering/länkning beställas av FM KC. Alternativt anvisas samverkanstalgrupp Blå. • • Önskade personal- och materielresurser • Bedömd insatstid
3	VB MR bedömer händelsen. Vilka resurser kan avdelas, med hänsyn till utbildningsläge, plats och tidpunkt?
4	VB MR kontakter förband/Hemvärnsbataljonschef inom vars område skogsbranden pågår.
5	VB MR ger en muntlig order till bataljonschefen om begärda personal- och materielresurser
6	Vid behov anmäler VB MR till HKV/INSS behov av särskilda materielresurser som inte finns vid aktuell hemvärnsbataljon.
7	Batchef påbörjar i sin organisation inringning av personal, ger order och avdelar Militär

	Insats Chef (MIC).
8	VB MR samordnar insatsen med RL
9	VB MR utarbetar och skickar en skriftlig order (FragO) till aktuellt förband.
10	Hemvärnsförband anländer till brytpunkt och MIC anmäler styrkan för RL. MIC arbetsleder hemvärnsförbandet efter instruktioner från RL och påbörjar skogsbrandsläckning
11	MIC anmäler till VB MR att styrkan är på plats och inleder insatsen. MIC rapporterar fortlöpande till VB MR i enlighet med aktuell FRAGO.
12	VB MR följer insatsen och stödjer vid behov MIC med ytterligare resurser.
13	RL fattar beslut om att räddningsinsatsen är avslutad enligt Lag om skydd mot olyckor, men vill utnyttja delar av Försvarsmaktens resurs för eftersläckning enligt stödförordningen.
14	RL för dialog om fortsatt stöd med VB MR. RL kontrollerar att ingen annan resurs finns att tillgå från civila aktörer. VB MR meddelar RL avseende ekonomiska förutsättningar för fortsatt stöd.
15	Hemvärnsförbandet fortsätter insatsen enligt stödförordningen.
16	Eftersläckningen avslutas.
17	MIC avanmäler styrka hos RL.
18	MIC anmäler till VB MR att insatsen avslutas och förbandet ska återgå.
19	VB MR skriver rapport efter underlag från MIC med eventuella erfarenheter.
20	Eventuellt underlag för fakturering skickas från MR till aktuell kommun.

Omfattande storm

Förutsättning

Väderprognoserna förutspår att en kraftig och omfattande storm är på väg mot och kommer att drabba delar av landet. SMHI har utfärdat en klass 2 varning⁷⁴.

Händelseförlopp – Omfattande storm	
1	SMHI har utfärdat en klass 2 varning
2	MSB kallar till en samverkanskonferens på telefon eller RAKEL där SMHI, länsstyrelser, Trafikverket, HKV INSS/J9 RUST m.fl. deltar.
3	HKV INSS orienterar MR om resultat av konferensen.
4	Berörda länsstyrelser genomför regionala samverkanskonferenser, där bl.a. MR deltar.
5	SC MR fattar vid behov beslut om höjd stabsberedskap vid egen stab och berörda förband.
6	VB MR orienterar förband inom eget område och höjer vid behov förbandens stabsberedskap, samt kontrollerar lämpliga personal- och materielresurser. Ger vid behov förberedande order.

⁷⁴ Väderutveckling väntas som kan innebära fara för allmänheten, stora materiella skador och stora störningar i viktiga samhällsfunktioner. Allmänheten uppmanas att följa upp ny information på Internet, radio eller TV.

7	VB MR följer utvecklingen via massmedia, och kontaktar vid behov vakthavande meteorolog vid LedR/METOC för väderinformation.
8	VB MR samverkar med berörda TIB vid aktuella länsstyrelser och eventuellt övriga berörda VB-MR.
9	Stormen slår till med mycket stor kraft och drabbar MR X, MR Y och MR Z områden. Stora vindfällan uppstår och temperaturen ligger kring 15 minusgrader. Omfattande el- och tele bortfall och mobiltelefonnätet fungerar mycket bristfälligt.
10	VB MR säkerställer Försvarsmaktens egna verksamhet i rådande situation (bl.a. bevakning och insatsverksamhet)
11	Länsstyrelser och ett antal kommuner begär samverkansofficerare.
12	MR staben avdelar efter beslut inkallade samverkansofficerare (YO och inkallade RO) till länsstyrelser samt HV befäl till kommuner.
13	MR staben förbereder gruppkombinering/länkning av talgrupp RAKEL alternativt anvisar länsstyrelsen samverkan Blå-talgrupper.
14	Länen startar upp regionala ledningsfunktioner och analysgrupper
15	MR staben delger lägesbild enligt rutin till INSS
16	Flera kommuner (Räddningsledare) begär stöd enligt Lagen om skydd mot olyckor med typ: <ul style="list-style-type: none"> • Transport av personal- och materiel • Rekognoseringsflyg • Personal för uppröjning och utrymning
17	MR begär att länsstyrelsen ska prioritera hur Försvarsmaktens stöd ska fördelas.
18	Efter dialog mellan länsstyrelsen och berörda kommuner inkommer ett prioriterat behov av resurser.
19	VB MR samlar in fakta från länsstyrelsen/avdelad samverkansofficer i form av: Platser, tider och brytpunkter, bedömd insatstid Telefonnr (RL) taktiska nummer och anvisade talgrupper och/eller gruppkombinering/länkning av talgrupp RAKEL Önskade personal- och materielresurser
20	MR staben bedömer händelsen: Vilka resurser kan avdelas, med hänsyn till utbildningsläge, platser och tidpunkter?
21	MR staben kontaktar förband/HV batchefer inom vars batområden insatser ska genomföras.
22	MR staben ger en muntlig order om begärda personal- och materielresurser
23	Batchefer/förband påbörjar i sin organisation inringning av personal, ger order och avdelar MIC per insats.
24	RL anmäler behov av specialresurser tex hkp
25	MR staben hemställer till HKV/INSS behov av specialresurser.
26	HKV INSS avdelar resurser som underställs MR eller så kan annan Taktisk chef understödja MR eller ansvara för uppgiften själv.
27	VB MR samordnar insatsen med RL
28	VB MR utarbetar och skickar en skriftlig order (FRAGO)
29	Resurser på plats som påbörjar verksamhet
30	MR staben följer insatsen och stödjer vid behov MIC med ytterligare resurser, avlösningar etc.

31	MR staben samverkar med övriga berörda MR, skickar kontinuerligt lägesbild till HKV INSS om bedömda insatstider, behov av ytterligare resurser/avlösningar etc. från HKV INSS, orienteringar till civila myndigheter och förband
32	Regionala råd/samverkansforum (motsv.) kallas in i länen där MR deltar
33	MSB genomför en samverkanskonferens där SMHI, länsstyrelser, Trafikverket, HKV INSS/J9 RUST m.fl. deltar m.a.a konsekvenser efter stormen
34	Berörda länsstyrelser genomför kontinuerligt regionala samverkanskonferenser, där bl.a. MR deltar
35	Flera kommuner (Räddningsledare) begär stöd enligt Stödförordningen till MR staben med resurser av typen: <ul style="list-style-type: none"> • Förplägnad • Rekognoseringstransporter • Reservkraft • Rövning av väg- och kraftledningsgator • Transport av personal och materiel • Personal för utrymning • Förläggning
36	MR staben för dialog med RL om kostnader och kontrollerar att ingen annan resurs finns att tillgå från civila aktörer.
37	FM genomför eventuellt insatsen enligt stödförordningen.
38	MSB får uppdrag av Regeringen att samordna/leda resursfördelningen
39	Efterhand avslutas insatserna och MR staben skriver rapport efter underlag från resp. MIC med eventuella erfarenheter.
40	Eventuellt underlag för fakturering

Hävda territoriell integritet – IKFN, FM BiO-insatsregler

Förutsättning

Ett främmande statsfartyg har under natten förtöjt vid kaj Y-sund inom MR X område. En privatperson (fiskare), som själv anländer till kaj Y-sund med sin båt ringer SOS alarm som kopplar samtalet till polisens Länskommunikationscentralen (LKC) kl 0230 och som mottar anmälan. Insatsen baseras på IKFN⁷⁵.

Fortsättning - Tidsförhållanden övergår till ordinarie tjänstetid

25	MR staben orienterar fortlöpande VB FM.
26	Fartygschefen anmäler sjuk besättningsman, som är i behov av läkarvård. Ytterligare polispatrull kallas till platsen av PIC.
27	Besättningsmannen får lämna fartyget. Efter skyddsvisitering överlämnas besättningsmannen till polispatrull för registrering (kontroll/kopia Id-handlingar). Ambulans kallas fram till fartyget. Polis medföljer till sjukhus.

28	Samverkansbefäl från MR staben anländer till platsen vid Y-sund.
29	Fartygschefen anmäler fartygets nationalitet, identitet (Namn) och bekräftar att fartyget är ett statsfartyg (Korvett). Vidare anmäler fartygschefen att sin avsikt med anlop Svensk hamn är nöd. För att markera detta skjuts ett rött fallskärmsljus upp från fartygets babordssida. Orsaken till att fartyget inte anropat JRCC/KBV på nödfrekvensen är att ett komplicerat elfel ombord även orsakat att radio-kommunikationen har havererat.
30	Berto 1+10 samt Hv förband 1+20 fortsätter att bevaka fartyget under tiden nöden åtgärdas.
31	MIC och personal från Kustbevakningen samverkar med fartygschefen. Fartygschefen godkänner pappersvisitering ombord som genomförs av KBV. Fartygschefen begär stöd att genomföra reparation av fartyget på plats samt att få stöd med förplägnad och drivmedel.
32	Samverkansbefäl på plats från MR staben begär via MR staben tillstånd av HKV INSS att genomföra erforderlig reparation av fartyget under FM fortsatta bevakning av fartyget. MIC fortsatt chef på plats och samordnar verksamheten.
33	MIC med stöd av samverkansbefäl från MR staben, PIC, KBV samverkar med hamnkaptenen om förnödenhetsstöd samt möjlighet till reparation av fartyget genom lokala resurser.
34	HKV INSS lämnar tillstånd till reparation av fartyget.
35	Fartygschef får stöd att upphandla nödvändiga reparations- och förnödenhetsresurser.
36	Reparation av fartyget påbörjas.
37	Lokal reparationsresurs och fartygschef anmäler att reparation av fartyget är genomförd.
38	Förnödigheter enligt önskemål är upphandlade.
39	Besättningsman återkommer till fartyget från sjukhus.
40	MIC med stöd av samverkansbefäl MR staben anmäler via MR staben till HKV INSS att fartyget är reparerat, och att fartygschefen anhåller om att få lämna svensk hamn och territorialvatten.
41	HKV INSS ger tillstånd till avfärd. Marin- och kustbevakningsfartyg häver avspärningen av hamnen. Avfärden ut från hamn och territorialvatten övervakas av bevakningsresurser på land samt av Marinens- och KBV fartyg
42	Statsfartyget lämnar Svenskt territorialvatten. Berto och hv förband återgår till förbandet
43	MR staben orienterar HKV INSS (VB FM), Marintaktisk chef MTCH, Regionledning KBV, HKV INFOS, VB förband X,Y, TIB länsstyrelsen, TIB Landsting/Region, LKC om avslutad IKFN/nöd insats.
44	MIC, Berto och Hv förband samt samverkansbefäl samverkar med PIC om erfarenheter innan avveckling och återgång. Förband Y, MR stab, ledningslag förband Y återgår till grundberedskap.
45	VB förband X, Y sammanställer erfarenheter som sänds till MR staben.
46	MR staben sammanställer alla erfarenheter och skriver en rapport med sändlista.

Bilaga 3 - Försvarsmaktens nationella samverkansmatrix

Nedan framgår utdrag ur Försvarsmaktens nationella samverkansmatrix. Den behandlar samverkan vid normal beredskap upp till och med Givakt, inom landet och i närområdet. Den syftar till att klarlägga vilka aktörer som samverkar med vem på militärstrategisk, operativ och taktisk nivå vid planering och genomförande av nationella insatser.

Avgränsningar och förtydligande

Matrisen avhandlar inte C PROD och PRODS samverkan för att bl. a. skapa krigs- förband, eller garnisonschefs samverkan med andra myndigheter, organisationer, kommuner och landsting avseende garnisonens verksamhet (se punkt X).

För att göra matrisen mera lätt förståelig anges Högkvarterets Insatsstabs avdelningar med utskrivet namn t ex J3 Genomförande, J9 Samverkan osv. Matrisen ger en övergripande beskrivning och det kan finnas områden där samverkan sker som inte täcks fullt ut.

Sakområden

Matrisen behandlar följande sakområden med exempel på omfattning av samverkan.

Sakområden	
Övergripande militärstrategisk inriktning	Samverkan och samordning på en övergripande nivå med Regeringskansliet samt samverkan med centrala myndigheter och andra aktörer på myndighetsledningsnivå vad avser inriktning och styrning.
Övergripande operativ och taktisk inriktning	Samverkan och samordning på en övergripande nivå med centrala och regionala myndigheter och andra aktörer vad avser operativ/taktisk verksamhet.
Ledning	Samverkan vad gäller lägesbilder, samband, rapporter och övrigt utbyte av information.
Data- och telekommunikation	drift relaterat till IT och tele- kommunikationer.
Skydd och säkerhet	Samverkan vad avser skyddsvård civil och militär verksamhet.
Sjukvård	Samverkan relaterat till akutsjukvård och vårdresurser.
Förnödenhetsförsörjning	Samverkan relaterat till livsmedel, drivmedel, reservdelsförsörjning, vatten och läkemedel.
Transporter	Samverkan relaterat till, luft, sjö och land transporter.
Information och kommunikation	Samverkan vad avser informationstjänst mellan myndigheter och samhället (inklusive allmänheten).
Undsättning	Samverkan vad avser stöd till samhället relaterat till räddningstjänst och extraordinära händelser (CBRNE händelser, sjöräddning, flygräddning, eftersök och amröj).
Energiförsörjning	Samverkan relaterat till, El och bränslen.

Nationell och strategisk samverkan

Försvarsmaktens övergripande nationella samverkan och samverkan på strategisk nivå genomförs av Överbefälhavaren, General direktören och olika delar av Högkvarteret.

Den genomförs med politiska företrädare och annan personal vid Försvarsdepartementet. Den genomförs vidare med myndighetschefer och andra myndighetsrepresentanter på nationell nivå. Samverkan kan omfatta olika sakområden. Samverkansbehoven varierar men som exempel omfattar de; inriktning av Försvarsmaktens verksamhet, underrättelse och säkerhetstjänst, förmågeskapande åtgärder, strategisk samordning med andra myndigheter osv.

FM nationella samverkan på operativ nivå

I nedanstående matriser framgår inom vilka sakområden samverkan sker. Därefter anges i vilket avseende det sker, vilken aktör samt vem inom Försvarsmakten som är ansvarig.

Övergripande operativ inriktning		
Övergripande samordning av stöd till/från FM inom berörda sakområden.	GD MSB och vid behov andra GD vid centrala myndigheter	C INS med stöd av J9 Samverkan.
Försvarsplanering, beredskapsplanering och Krisberedskapsplanering för stöd till samhället.	MSB och centrala myndigheter samt länsstyrelser	J5 Planering med stöd av J9 Samverkan

Ledning		
Lägesuppföljning och bedömning av pågående och planerad verksamhet i samhället som påverkar FM.	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Rikspolisstyrelsen (RPS), Rikskriminalpolisen (RKP)	J3 Genomförande med stöd av J9 Samverkan
Informationsoverföring och delgivning av sjölägesbild samt stöd till sjöövervakning.	Kustbevakningen (KBV), Sjöfartsverket (SjöV), JRCC	Marintaktisk stab
Luftrumssamordning.	Transportstyrelsen	Flygtaktisk stab
Stöd med geografisk-information	Lantmäteriverket (LMV)	J3 Genomförande
Stöd med metrologisk och hydrologisk information.	SMHI	METOCC
Samordning och koordinering av Luftrumsfrågor, flygtrafik-tjänst.	Luffartsverket	Flygtaktisk stab

Skydd och säkerhet		
Behov av att skydda KBV, stöd vad avser miljösanering, skydd av sjöfart.	Kustbevakningen (KBV)	Marintaktisk stab
Utveckla förmågan att bekämpa terrorism.	Deltagare i Samverkansrådet mot terrorisms samordningsgrupp	J9 Samverkan
Utbyte av underrättelse- och säkerhetsinformation.	Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen	J2 Underrättelse och säkerhet
Samordning och koordinering av transporttjänst (landtp).	Trafikverket	J4 Logistik och Försvarsmaktens Logistik
In och utförelse av militär materiel.	Tullverket	J2 Underrättelse och säkerhet J4 Logistik och Försvarsmaktens Logistik
Stöd till samhället vid kärnteknisk olycka eller hot/sabotage	Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM)	J 3 Genomförande med stöd av J2 Underrättelse och säkerhet samt J9 Samverkan
Stöd till samhället vid allvarliga störningar vid elförsörjning.	Svenska kraftnät (SVK)	J3 Genomförande med stöd av J9 Samverkan
Stöd till Försvarsmakten vad avser potentiella hot (smittor), vilket påverkar dess förmågor och verksamheter.	Statens bakteriologiska laboratorium (SBL), Smittskyddsinstitutet (SMI), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)	J4 Logistik
Sjötrafikinformation samt Sjö- och flygdräningstjänst.	Sjöfartsverket (Sjöv)	J4 Logistik, Marintaktisk stab Flygtaktisk stab
Samordning av gränsövervakning (land/sjö).	Polismyndigheterna, Tullverket, Kustbevakningen (KBV)	J3 Genomförande
Inriktning avseende inhämtning av underrättelse.	Försvarets Radio Anstalt (FRA)	J2 Underrättelse och säkerhet via MUST

Information och kommunikation		
Samordning och koordinering av informationstjänst.	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)	INFOS
Delge information eller svara på informationsbehov.	Media	INFOS

Data- och telekommunikation		
Samordning och koordinering av data- och telekommunikation.	Post och Telestyrelsen (PTS)	J6 Samband och FMTM

Transporter		
Lägesbild och bedömningar.	Kustbevakningen (KBV) JRCC	MTS & FTS (FTS vad gäller luftrumssamordning)
Samordning och koordinering av luftrumsfrågor, flygtrafik- tjänst, beredskap.	Luffartsverket (TFV)	J4 Logistik med stöd av Flyg Taktisk Stab.
Stöd till FM vad gäller lotsning och ledning av sjötrafik samt isbrytningstjänst.	Sjöfartsverket (SjöV)	J4 Logistik, Marin Taktisk Stab (MTS) Flyg Taktisk Stab (FTS)
Samordning och koordinering av transporttjänst.	Trafikverket	J4 Logistik
Tullhantering. Samordning och koordinering av informations- tjänst.	Tullverket	J2 Underrättelse och Säker- hetstjänst, J4 Logistik med stöd av FM Log.
Samordning och koordinering av luftrumsfrågor, flygtrafik- tjänst.	Transportstyrelsen (Luffartsavdelningen)	Flyg Taktisk Stab (FTS)

Undsättning		
Stöd vid sjö- och flygräddnings- tjänst.	KBV	Marintaktisk stab, Flygtaktisk stab
Stöd vid räddningstjänst och ammunitionsröjning.	Polis	Armétaktisk stab
Stöd vid CBRNE- händelse.	Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM), Räddningstjänster m.fl.	Armétaktisk stab
Stöd vid epizootier.	Jordbruksverket (SJV)	J4 Logistik, med stöd av J9 samverkan

Sjukvård		
Samordning och koordinering av sjukvårdstjänst.	Social styrelsen (SoS)	J4 Logistik

Förnödenhetsförsörjning		
Upphandling av förnödenheter och logistiktjänster	Företag och organisationer	Försvarmaktens logistik

FM Samverkan på regional- och lokalnivå

I nedanstående matriser framgår av rubriken inom vilka sakområden samverkan på regional och lokal nivå sker. Därefter anges i vilket avseende det sker, vilken aktör samt vem inom Försvarsmakten som är ansvarig. Militärregionstabens kan inom ramen för sitt ansvar för samverkan uppdra åt förband/organisationsenheter att genomföra samverkan i visst avseende.

Övergripande taktisk inriktning		
Samverkan och samordning, på en övergripande nivå, med centrala och regionala myndigheter och andra aktörer, vad avser taktisk verksamhet	Länsstyrelser, Polismyndigheter	Militärregionstab
Ledning		
Samverkan vad gäller lägesbilder, samband, rapporter och övrigt utbyte av information	Länsstyrelser, Kommuner	Militärregionstab
Undsättning		
Samverkan vad avser stöd till samhället relaterat till räddningstjänst och extraordinära händelser (CBRNE händelser, sjöräddning, flygräddning, eftersök och amröj).	Länsstyrelser, Kommuner (inkl. räddningstjänsten), Polismyndigheter, Kustbevakningen (KBV).	Militärregionstab
Sjukvård		
Samverkan relaterat till akut-sjukvård och vårdresurser	Landsting och Regioner	Militärregionstab
Skydd och säkerhet		
Samverkan vad avser skyddsvård civil och militär verksamhet	Polismyndighet, Tullverket, SÄPO, Länsstyrelse	Militärregionstab
Transporter		
Samverkan relaterat till, luft, sjö och land transporter	Länsstyrelser, Trafikverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Polismyndigheten, Tull, Kustbevakning	Militärregionstab
Förnödenhetsförsörjning		
Samverkan relaterat till livsmedel, drivmedel, reservdelsförsörjning, vatten och läkemedel	Länsstyrelser, Landsting och Regioner, Kommuner, Övriga civila aktörer	Militärregionstab

Bilaga 4 - Övergripande myndighetsbeskrivning

Allmänt

I denna bilaga ska nedanstående myndigheter och andra aktörer som har en central roll inom krisberedskap, krishantering och vid höjd beredskap och som Försvarsmakten har behov att samverka med.

Myndighetens uppgifter och verksamhet ska kortfattat beskrivas (bl.a. de viktigaste delarna av respektive myndighets instruktion motsv.).

- **Affärsverket svenska kraftnät**
- **Elsäkerhetsverket**
- **Kustbevakningen**
- **Livsmedelsverket**
- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap**
- **Post- och telestyrelsen**
- **Sjöfartsverket**
- **Smittskyddsinstitutet**
- **Socialstyrelsen**
- **Statens energimyndighet**
- **Statens jordbruksverk**
- **Statens veterinärmedicinska anstalt**
- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
- **Trafikverket**
- **Transportstyrelsen**
- **Tullverket**
- **Rikspolisstyrelsen**
- **Försvarets Materielverk**
- **Försvarets Radioanstalt**
- **Luffartsverket**

Bilaga 5 - Förteckning över hemvärnsförband

I nedanstående förteckning framgår vilken utbildningsgrupp respektive hemvärnsförband tillhör. Av tabellerna framgår också de olika typer av förstärkningsförband som ingår i vissa bataljoner.

Militärregion Syd – stab Revingehed		
Livgrenadjärgruppen	30. Livgrenadjärbataljonen	Undkomp
	31. Livgrenadjärbataljonen	2 x Båtplut
Norra Smålandsgruppen	33. Norra Smålands bataljon	Piplot, Flyggrp
Kalmar och Kronobergsgruppen	34. Kalmarbataljonen	
	35. Kronobergsbataljonen	Undkomp
Blekingegruppen	36. Blekinge östra hemvärnsbataljon	Flyggrp
	37. Blekinge västra hemvärnsbataljon	Båtkomp
Södra Skånska Gruppen	46. Södra skånska bataljonen	CBRN-plut
	47. Malmöhus bataljon	Flyggrp
	48. Skånska dragonbataljonen	Undkomp
	49. Norra skånska bataljonen	

Militärregion Väst – stab Skövde		
Örebro och Värmlandsgruppen	19. Värmlands hemvärnsbataljon	Flyggrp
	20. Sannaheds hemvärnsbataljon	Flyggrp
Skaraborgsgruppen	38. Kinne hemvärnsbataljon	Trafikplut
	39. Kåkind bataljonen	Flyggrp
Bohusdalsgruppen	40. Bohusläns hemvärnsbataljon	Båtplut, flyggrp
Elfsborgsgruppen	41. Göteborgs södra hemvärnsbataljon	Undkomp
	42. Göteborgs södra hemvärnsbataljon	CBRN-plut
	43. Göteborgs skärgårds marina hemvärnsbataljon	Båtkomp
	Älvsborgs hemvärnsbataljon	
Hallandsgruppen	45. Hallandshemvärnsbataljon	Flyggrp

Militärregion Mitt – Stb Kungsängen		
Dalregementsgruppen	17. Dalarnas hemvärnsbataljon	Flygggrp
Gävleborgsgruppen	18. Gävleborgsbataljonen	Båtplut, flygggrp
Uppland/Västmanlandsgruppen	21. Upplands hemvärnsbataljon	Undkomp
	22. Västmanlands hemvärnsbataljon	
Livgardesgruppen	23. Attundalands hemvärnsbataljon	Undkomp
	24. Stockholm hemvärnsbataljon	
	25. Taelje hemvärnsbataljon	Flygggrp
	26. Järva hemvärnsbataljon	
Södermanlandsgruppen	27. Södermanlands hemvärnsbataljon	Båtplut, flygggrp
Södertörnsgruppen	28. Roslagens hemvärnsbataljon	Flygggrp
	29. Södertörns hemvärnsbataljon	CBRN-plut, flygggrp, båtcomp
Gotlandsgruppen	32. Gotlandshemvärnsbataljon	Flygggrp, båtplut

Militärregion Norr – stab Boden		
Lapplandsjägargruppen	10. Lapplandsjägarbataljonen	TOLO-grp, flygggrp
	11. Gränsjägarbataljonen	TOLO-grp, flygggrp, båtgrp
Norrbottensgruppen	12. Norrbottenbataljonen	TOLO-grp, flygggrp, båtplut
Västerbottensgruppen	13. Västerbottenbataljonen	TOLO-grp, båtplut, flygggrp, CBRN-grp
Fältjägargruppen	14. Fältjägarbataljonen	TOLO-grp, båtplut, flygggrp
Västernorrlandsgruppen	15. Ångermanlands hemvärnsbataljon	TOLO-grp, båtplut
	16. Medelpads hemvärnsbataljon	TOLO-grp, båtplut, flygggrp

Bilaga 6 - Exempel på förmågor och resurser för stöd till samhället

Stödbehov	Förmågor och Resurser
Avspärning	Personal: Försvarsmaktens anställda Materiel: Lämplig materiel
Vägvisning	Personal: Militärpolis, MC-ordonnanser/trafikposter, trafikpluton, trafiksoldater, officerare, specialistofficerare och GSS Materiel: Trafikdirigeringsmateriel, MC, standardfordon
Utrymning	Personal: Försvarsmaktens anställda Materiel: Transportresurser, sjukvårdsbåtar
Eftersök	Personal: Försvarsmaktens anställda, hundförare, hundar Materiel: Mörkerspaningsutrustning, fordon, MC, fartyg, helikoptrar och flygplan
Transporter	Personal: Förare Materiel: Bandvagnar, terrängfordon, lastbilar, bussar, standardfordon, MC, terränghjulingar, helikoptrar, flygplan, transportflygplan, fartyg
Förplägnad	Personal: Förplägnadspersonal, kokgrupper Utrymme: Matsalar på Försvarsmaktens verksamhetsställen med möjlighet till utskick, Materiel: Materiel för vattenhantering, fältkok (kokvagnar).
Förläggning	Utrymme: Förläggningskapacitet på Försvarsmaktens Verksamhetsställen inkl. skjutfält och övningsområden Materiel: Förläggningstält
Hantering och destruktion av explosiva objekt	Personal: Röjdykare, ammunitionsröjare Materiel: Ammunitionsröjningsmateriel
Stabstjänst och ledning	Personal: Stabs- och sambandsförband, stabspersonal Materiel: Rörlig sambands- och ledningsmateriel för att bygga/återskapa kommunikation, radio/stabsterrängfordon, ledningsfartyg, Mobil-RAKEL basstation.

Stödbehov	Förmågor och Resurser
Indikering och sanering	<p>Personal: Särskilt utbildad personal med hög CBRNE kompetens, CBRN kompani, CBRN plut, officerare, specialistofficerare och GSS</p> <p>Materiel: Indikerings- och saneringsmateriel (C N/R), båtar med indikeringskapacitet, mobila C-/B- och R/N-laboratorium, flygplan för indikering/provtagning, flygtransportresurs (hkp, transportflygplan)</p>
Informations-säkerhet	<p>Informationssäkerhet ska förebygga att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör rikets säkerhet obehörigen röjs, ändras eller förstörs. I efterhand ska det gå att analysera informationsförlusten för att kunna minimera skadan.</p>
Fältarbeten	<p>Personal: Särskild utbildad fältarbetspersonal/dykare, officerare, specialistofficerare och GSS</p> <p>Materiel:</p> <p>Brandsläckning: Brand/Räddningsbilar, motorsågar, räddningsbandvagnar, fordon med vattentank, motorsprutor, bandschaktare, hjul- och grävlustare, vattenbehållare, flygplan, helikopter, övrig brandutrustning</p> <p>Snöröjning: Snöslungor, hjullastare, plogbilar, traktorer, varmluftsaggregat, terrängfordon, bandvagnar, snöskoter, och terränghjuling.</p> <p>Bärgning: Bogserbåtar, trängfartyg, bärgningsterrängfordon, bärgningsbandvagnar</p> <p>Dykning: Dykbåtar, UV-farkoster</p>
Krisstöd	<p>Personal: Särskilt organiserade krisstödsgrupper med särskild utbildning</p> <p>Materiel: -</p>
Sjukvård	<p>Personal: Hälso- och sjukvårdspersonal (läkare, sjuk-sköterskor, sjukvårdare), sjukvårdsgrupper, förbandsplatser, kirurgitropp, sjukhuskompani, och sjukvårdsförstärkningskompani.</p> <p>Materiel: Sjukvårdsmateriel, sjukvårdstransportfordon (sjuktransportbilar, terrängambulanser, bandvagnar) transportflygplan med/utan sjukvårdscontainer, helikoptrar och fartyg,</p>

Stödbehov	Förmågor och Resurser
Press och Informationstjänst	Personal: Press- och informationsutbildad personal Materiel: -
Reservkraft	Personal: Utbildad personal Materiel: Olika typer av elverk
Sjö-, Flyg- och miljöörddning	Personal: Försvarsmaktens anställda Materiel: Fartyg, flygplan, helikoptrar, fordon, skyddsutrustning, mörkerspaningsutrustning
Tillträdesbegränsning	Ska förebygga att obehöriga inte får tillträde till platser där de kan få tillgång till hemliga uppgifter eller där verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet bedrivs. Tillträdesbegränsning ska även förebygga att stölbegärlig, svårsättlig eller av annan anledning skyddsvärd materiel förstörs eller kommer obehörig till del.

Bilaga 7 - Förstärkningsresurser

Nedan följer några exempel på myndigheter och deras resurser inom de olika samverkansområdena.

1. SO Teknisk infrastruktur

Affärsverket Svenska Kraftnät

Svenska kraftnät, SvK, har tidigare fått bandvagnar av Försvarmakten som rustats och leasats ut till företag inom Svensk Energi. Ett antal av vagnarna finns i depå hos SvK och kan disponeras av olika aktörer i krishanteringssystemet. Vidare finns ledningssystemet MOLOS (Mobilt lednings- och sambandssystem), terrängfordon och annan utrustning för linjearbeten att tillgå.

Reservkraftaggregat finns utplacerade i depåer hos olika elföretag inom de sju elsamverkansområdena.

Elsäkerhetsverket

Elsäkerhetsverket har inga materiella förstärkningsresurser men har hög kompetens inom elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet som kan ställas till samhällets förfogande.

Livsmedelsverket

Vid stora olyckor och extra ordinära händelser som berör dricksvattenområdet kan Livsmedelsverket ställa till förfogande personella resurser genom att erbjuda expertstöd från VAKA (nationell vattenkatastrofgrupp för stöd och hjälp till kommunal dricksvattenförsörjning under krissituationer) samt materiella resurser genom att erbjuda lån av nödvattenutrustning från sex lager i landet.

Post- och telestyrelsen

Post- och telestyrelsen, PTS, Tele2, TeliaSonera, Tre och Telenor har tagit fram 4000 krisroamingkort som roamar mellan nämnda operatörers nät. Korten är utplacerade vid SOS Alarm centraler i Stockholm, Göteborg och Växjö. Korten är utplacerade utifrån kriterier att ligga nära områden som ofta råkar ut för stormar samt vara lättillgängliga för transport till andra delar av landet.

Mobiloperatörerna har ca 30 transportabla mobilbasstationer som kan förstärka såväl områden i landet som områden utanför Sveriges gränser. Stationerna är operatörsbundna så till vida att de har olika utrustning i sina siter. Beroende på behov kan siterna skifta inredning så det kan stödja en och samma operatör. Flera operatörer rapporterar driftinformation publikt vilket ställs till samtliga medborgares förfogande. Reservkraft för att säkerställa drift av mobiltelefonsystem har ställt till branschens förfogande.

2. SO Transporter

Samverkansområdet utbildar, i samverkan med MSB, frivilliga som kunskapsstöd till sina ledningsfunktioner i frågor som gäller CBRN. Dessa förmågor kan även ställas till andra myndigheters förfogande.

Trafikverket

Det finns en hel del bromateriel inom verket fördelade på verkets regioner. Som förbindelsemateriel finns broar, pontoner och tillfälliga färjor med drivenheter. Behovet av förbindelsemateriel bygger på risk- och sårbarhetsanalyser. Trafikverket har av FM fått ett antal bandvagnar (Bv 206). Målet är att fördela 45 persontransportbv, 3 lednings- och samverkansbv, 3 servicebv och några drivmedelsbandv på tre orter, Sollefteå, Borlänge och Jönköping. Bandvagnarna bemannas och körs av personal ur de frivilliga försvarsorganisationerna FAK, SKBR och FRO. Syftet med dessa bandvagnar är att tillhandahålla en stöd- och förstärkningsresurs till aktörerna i samhällets krisberedskap.

Vidare finns ett antal reservkraftaggregat med kapacitet 100KVA som kan lånas i samband med elavbrott. Viss skyddsutrustning, lätt C-skyddsdräkt och skyddsmask 90, finns också att låna.

Kompetenser inom vägbyggnadsområdet erbjudas som hjälp till andra väghållare som kommuner och enskilda i samband med krissituationer.

Transportstyrelsen

Inom Transportstyrelsen finns Trafikregistret med tre delar som hanterar respektive fordon, körkort och yrkestrafik. I samband med stora olyckor kan det finnas behov av speciella fordon med t.ex. stor lyftkapacitet. Med hjälp av Trafikregistret kan ansvarig aktör få reda på var i landet denna kapacitet finns. På liknande sätt kan specifika fordonstyper sökas i Trafikregistret även i andra liknande situationer.

Sjöfartsverket

Myndigheten har ansvar att i samverkan med Kustbevakningen, MSB och 6 kommunala räddningstjänster utveckla RITS, räddningstjänst till sjöss, som avser specialresurser för rökdykning och kemdykning vid sjöräddning respektive miljöräddning till sjöss.

3. SO Farliga ämnen

Kustbevakningen

Fartyg med personal för transporter och släckinstaser vid bränder i skärgårdsområden och kustnära områden samt vid fartygsbränder kan ställas till krishanteringssystemets förfogande. Vidare har Kustbevakningen resurser och kompetens vad gäller miljöräddning till sjöss. Kustbevakningsflyget kan i samverkan med kommuner och andra myndigheter även nyttjas i samband med större olyckor och extraordinära händelser.

Smittskyddsinstitutet m.fl.

SMI, SVA, SLV och FOI har ett samarbete som heter Forum För Beredskapsdiagnostik. Tanken med detta samarbete är att kunna utnyttja varandras resurser vid svår B-påfrestning.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Myndigheten är ansvarig för SNAM, det nationella ambulansflyget. Detta kan användas såväl nationellt som internationellt, civilt som militärt. Det kan röra sig om ett landsting i en del av Sverige som vid en stor olycka kan behöva förflytta patienter till ett annat landsting. Det kan också vara patienter som behöver flygas ut från ett land som drabbats hårt av en katastrof eller terrorattak.

För närvarande förfogar MSB över särskilda nationella förstärkningsresurser främst skydd för och bekämpning av farliga ämnen såsom oljeskydd, bekämpning av kemikalieolyckor, sanering och indikering, samt skydd för och bekämpning av naturolyckor såsom översvämningsskydd och skogsbrandbekämpning. Till dessa kommer resurser för internationella humanitära insatser som också kan användas som nationell förstärkning. Dessa resurser tillsammans med MSB:s särskilda förstärkningsresurser finns i den samlade nationella resursdatabasen RIB – Resurs.

De nationella förstärkningsresurserna vid olyckor med farliga ämnen omfattar för närvarande fem oljeskyddsdepåer samt sex kemenheter, fyra saneringsenheter och tre indikeringsenheter. Indikeringsenheterna är under uppbyggnad och därför inte fullt operativa. Till detta kommer samverkansavtal med ett antal större kemindustrier om stöd vid olyckor med farliga ämnen. Utöver detta finns ett 10-tal kemkoordinatorer, dessa har dock i nuläget ingen operativ uppgift utan ska endast stödja kommunerna i det förebyggande arbetet. De nationella förstärkningsresurserna vid naturolyckor omfattar för närvarande utrustning för översvämningsskydd och skogsbrandbekämpning. Därutöver förfogar MSB över ett antal elverk som kan sättas in under elavbrott vid hårda stormar.⁷⁶

Den myndighetsgemensamma informationstjänsten för allmänheten, Krisinformation.se, kan i samband med en extraordinär händelse förstärkas med en telefontjänst, som t.ex. i samband med pågående pandemi. Vidare arbetar MSB med att utveckla en funktion som stöd till drabbade människor i samband med en katastrof.

3. SO Skydd, undsättning och vård**Socialstyrelsen**

Socialstyrelsens beredskapslager har minskats för att vara anpassat till fredstida krissituationer. I dessa lager finns vårdutrustning med sängar och sängutrustning, medicinteknisk utrustning, skadeplatsutrustning med bl.a. sjukvårdstält och bårar. Vidare finns elverk i olika dimensioner, sambandsutrustning och kemskyddsutrustning. Skyddsmasker m/90

⁷⁶ Utdrag ur MSB VP-uppdrag 7, 2009

har införskaffats i samarbete med tidigare Statens Räddningsverk, KBV, Tullverket och RPS. En del av den lagrade utrustningen är utställd på några landsting.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Den utrustning som MSB har för internationella insatser kan också nyttjas vid stora olyckor och extraordinära händelser nationellt.

Exempel på merutnyttjande av statliga resurser

De MOLOS-bandvagnar som Svenska kraftnät iordningställt för elberedskapens räkning har sådana kapaciteter och möjligheter att de även kan användas av kommuner och myndigheter i samband med bortfall av telefonsystem. Liknande resurser finns också hos Trafikverket vars ledningsbandvagnar är mycket avancerade. Dessa kan användas som ledningsplattformar av fler aktörer i samverkan lokalt eller över större områden i samband med stora olyckor och extraordinära händelser.

Trafikverket har utrustat några s.k. trossbandvagnar som i några fall kan utrustas med drivmedelstankar. Dessa är en utomordentlig resurs för att i samband med stormar och andra naturhändelser säkerställa driften av reservkraftaggregat i mobiltelefonsystem, RAKEL och andra samhällsviktiga verksamheter, t.ex. vattenreningsverk.

Till sina flygplatser har LfV låtit utbilda frivilliga i krishantering och medmänskligt stöd. Dessa ska vara en resurs för att avlasta och komplettera den ordinarie personalen vid allvarliga händelser som påverkar flygplatserna. Behovet avser i första hand flygplatserna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessa resurser kan även nyttjas av kommuner och landsting i samband med händelser där många människor behöver stöd.

Andra resurser som kan merutnyttjas i samband med extraordinära händelser är elverk från t.ex. Socialstyrelsen och Trafikverket.

Resurser för höjd beredskap

Det gamla totalförsvarets materiella resurser håller på att avvecklas på den militära sidan men finns i viss mån kvar inom det civila. Kommunerna disponerar av staten ägd utrustning för räddningstjänst under höjd beredskap (RHUB-materiel). Mycket av denna utrustning börjar bli ålderstigen, främst den skyddsmateriel som är avsedd för befolkningen. RUHB-organisationens bokförda värde per den 1 januari 2009 är ca 195 miljoner.

Bilaga 8 - De frivilliga försvarsorganisationerna

De frivilliga försvarsorganisationerna är 18 st och finns listade i bilaga till "Förordning (1994;524) om frivillig försvarsverksamhet". De flesta har sitt huvudsakliga engagemang riktat till Försvarsmakten medan några enbart ägnar sig åt utbildningar som stöd i icke militär verksamhet. Under de senaste åren har emellertid fler av de "militära" organisationerna sökt sig över till den civila sidan.

Organisationernas förmåga i krishanteringssystemet

Inom de flesta av de frivilliga försvarsorganisationerna finns kompetenser och/eller resurser som på något sätt kan användas i krishanteringssystemet. Nedan listas de frivilliga försvarsorganisationerna enligt frivilligförordningen och vilka kompetenser som kan vara intressanta att använda i krishanteringssystemet.

Organisation	Förmåga
Svenska försvarsutbildningsförbundet	Paraplyorganisation för ett antal specialförbund där Criskom är av intresse då de organiserar och vidareutbildar informatörer och journalister. CBRN-förbundet organiserar medlemmar med kunskap inom området CBRN.
Insatsingenjörerna	Organiserar ingenjörer, i regel väg- och vattenbyggare, som emellertid redan finns i byggbranschen. Kan vara av intresse för internationella insatser.
Flygvapenfrivilliga	Organiserar värnpliktiga med erfarenhet av flygplatsverksamhet. Många medlemmar har kompetenser som kan nyttjas på civila flygplatser i krissituationer. Nu rekryteras även civilpliktiga flygplatsbrandmän som medlemmar.
Frivilliga automobilkåren	Medlemmarna har en grundkompetens i sitt "tungt körkort" vilket ofta är grunden för att jobba med olika typer av specialfordon.
Frivilliga flygkåren	Medlemmarna har en grundkompetens och förmåga som flygförare. De kan spana och dokumentera skador på infrastruktur och ge lägesbilden vid höga flöden.
Frivilliga motorcykelkåren	Medlemmarna har en förmåga att framföra motorcyklar i terräng. De kan nyttjas för rekognosering och mindre transporter.
Frivilliga radioorganisationen	I samverkan med Sveriges sändaramatörer har man vidgat sin förmåga att hantera olika sambandsmedel för att organisera och bygga sambandsnät.
Frivilliga skytteröreisen	Ingen specifik kompetens som behövs vid extraordinära händelser.
Försvarets personaltjänstförbund	Organiserar kuratorer, präster och psykologer vilka har kompetenser för kris- och medmänskligt stöd vid krissituationer. Många finns emellertid redan anställda hos aktörer i krishanteringssystemet.
Svenska blå stjärnan	Organisationen bygger sin verksamhet på djurkunskap. Blå stjärnor vidareutbildas för stöd till veterinärer i samband med epizootier.
Röda korset	De medlemmar som engageras vid olika krissituationer har fått en grundläggande utbildning inom första hjälpen eller i medmänskligt stöd.

Svenska lottakåren	Medlemmarnas förmåga har sin grund i den utbildning de fått inom Försvarsmakten, som stabstjänst och förplägnad. Lottorna kan nyttjas som ledningsstöd i stabsarbete.
Sjövärnskåren	Organisationen disponerar ett antal båtar och fartyg och medlemmarna har i regel god förmåga som båtförare och fartygsbefäl.
Svenska brukshundklubben	Medlemmarna får en grundläggande utbildning till hundförare i samband med olika verksamheter som spårning och sök efter personer. Många utbildas till räddningshundekipage.
Svenska fallskärmsförbundet	Ingen kompetens som behövs generellt vid extraordinära händelser. Kan vara av intresse i samband med SAR-insatser i svårtillgänglig terräng i samband med översvämningar eller andra naturkatastrofer.
Svenska pistolskytteförbundet	Ingen specifik kompetens som behövs vid extraordinära händelser.
Svenska sportskytteförbundet	Ingen specifik kompetens som behövs vid extraordinära händelser.
Civildövsförbundet	Medlemmarnas förmåga ligger i deras tidigare engagemang som hemskyddsombud eller annan utbildning inom organisationen som rör hemberedskap, överlevnad och liknade. Organisationen administrerar FRG-utbildningar.
Bilkåren (tidigare Kvinnliga bilkåren)	Bland medlemmarna finns kompetenser som fordonsförare av olika typer av fordon för persontransporter eller annat. Organisationen förfogar motorinstruktörer.

Utbildningsuppdrag till de frivilliga försvarsorganisationerna utifrån behov i krishanteringssystemet

De nedan redovisade behoven per behovsställande myndighet eller kommun kräver ofta flera olika typer av utbildningar för att skapa den förmåga som krävs. Utbildningarna syftar till att, i en krissituation, tillfredsställa behovet av kvalificerad förstärkningspersonal hos den aktuella myndighet och kommun.

Kommuner

Kommunernas behov av frivilliga ligger väsentligen inom ramen för frivilliga resursgrupper, FRG. I drygt hälften av Sveriges kommuner finns idag FRG etablerat. Inom ramen för FRG verkar frivilliga med en lång rad skilda kompetenser som de erhåller i en befattningsutbildning inom sin egen organisation. I många kommuner finns också ett behov av specialister som inte behöver vara knutna till FRG utan kan tjänstgöra i kommunala ledningsstaber eller inom förvaltningar t.ex. kan finnas behov av kompetenser som berör samband, stabstöd eller krisinformation.

Länsstyrelser

Länsstyrelserna har i många fall uttryckt behov av stöd från frivilliga vid allvarliga kriser. Länsstyrelserna behöver stöd i t.ex. stabsarbete som framtagning av lägesbild, upprättande av samband och informationsspridning. Länsstyrelserna har ett övergripande ansvar i länet vad gäller prioritering och samordning av resurser, vilket även gäller frivilligresurser.

Länsstyrelsernas kunskap om vilka frivilligkompetenser, inom de kommunala FRG och kompetenser kopplade till regionala myndigheter och aktörer som finns i länet är en resurs i krishanteringssystemet.

Affärsverket Svenska Kraftnät, SvK

SvK har i samverkan med branschorganisationen Svensk Energi tagit fram ett koncept för hur frivilliga ska kunna vara en resurs i elreparationsberedskapen. SvK har av Försvarsmakten fått överta ca 200 bandvagnar varav ca 140 är utleasade till företag inom Svensk Energi. Förare till dessa rekryteras och utbildas i samverkan mellan SvK och MSB ur Frivilliga Automobilkåren, FAK, och Bilkåren för att stödja branschföretagen inom Svensk Energi i extraordinära händelser.

SvK har byggt upp ett Mobilt Lednings- och Sambandssystem, MOLOS, som ett stöd till reparationsberedskapen i elbranschen. Varje elsamverkansområde (sju stycken) har tilldelats en sambandsbandvagn och en står uppställd centralt i Åsbro. Dessa vagnar bemannas av frivilliga förare och signalister ur Frivilliga Radioorganisationen, FRO.

I syfte att snabbt skaffa sig en lägesbild av hur ledningsnätet ser ut efter t.ex. stormar och extrema snöfall har SvK ett behov av att nyttja flygresurser ur Frivilliga flygkåren, FFK. Målet är att det i varje län ska finnas ett antal piloter inom FFK:s flyginsatsgrupper som är utbildade att flyga längs ledningsnätet och rapportera till elföretag inom Svensk Energi eller till elsamverkansledningen om skador på elnätet och framkomlighet för reparationsstyrkor.

Trafikverket

Trafikverket, tidigare Vägverket, har av Försvarsmakten fått överta 60 bandvagnar plus några radiobandvagnar och sjuktransportbandvagnar. Dessa bemannas av frivilliga ur FAK och Bilkåren. Radiobandvagnarna bemannas av FRO.

Trafikverket har också behov av att inhämta lägesinformation om situationen på vägarna och järnvägarna efter extrema vädersituationer. För detta ändamål behöver Trafikverket piloter ur FFK:s flyginsatsgrupper.

Samverkansområde Transport SO Tp

Inom samverkansområdet transporter, So Tp, finns sedan några år en CBRN-grupp där diskussioner förs på vilket sätt frivilliga med CBRN-kunskaper kan nyttjas som expertstöd i samband med extraordinära händelser där farliga ämnen är inblandade. Dessa frivilliga har sin ordinarie verksamhet kopplad till något av ämnena inom CBRN-området. Utbildningar genomförs i samverkan med Försvarsutbildarnas CBRN-förbund.

Sjöfartsverket, SjöV

SjöV har behov av flygresurser som kan bidra i sjöräddningstjänst. Ett antal piloter inom FFK har utbildats under de senaste åren och utgångsgrupperats i kustnära län.

Rikspolisstyrelsen, RPS

I samband med försvinnanden finns ett konstant behov av hundresurser – störst där befolkningen är glesast, eftersom där finns färre poliser och hundpatruller. Hundenheten inom rikskriminalpolisen har godkänt ett antal hundekipage ur Svenska brukshundklubben, SBK. För fjällräddning har också ett antal hundekipage godkänts.

Statens jordbruksverk, SJV

SJV har ett behov av frivilliga ur Svenska Blå Stjärnan i anslutning till operativa insatser och etablering av ledningscentraler, OLC, vid större utbrott av djursmitta, epizootier och zoonoser. Uppgifterna rörde provtagning och annan assistans till veterinärer, smittskydd och hantering av jordbrukets djur samt information till och kontakter med djurägare administrativa uppgifter av skilda slag, ansvar för förråd, rengöring etc.

Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM

SSI har under flera år engagerat ett antal frivilliga, Blå stjärnan, Lottorna och Bilkåren, inom strålskyddsberedskapen för att ta prover av betesgräs enligt vissa regler.

LFV

Vid sina flygplatser har LFV behov av frivilliga ur Röda Korset med utbildning i krishantering och medmänskligt stöd. De ska vara en resurs för att avlasta och komplettera den ordinarie personalen vid allvarliga händelser som påverkar flygplatserna. Behovet avser i första hand flygplatserna i Stockholm, Göteborg och Malmö men även LFV:s övriga flygplatser kommer att beröras i ett senare skede.

Swedavia

I extrema vädersituationer och andra hotsituationer mot flygtrafiken kan det finnas ett behov av att säkerställa möjligheterna till öppethållande för vissa av Swedavias flygplatser. Flygvapenfrivilliga, FVRF utbildar förstärkningsresurser för att säkerställa öppethållande av flygplatser och bistå vid lossning och lastning av flygplan vid extrema vädersituationer.

HKV

REMISS
2012-10-15

Bilaga 1 till HKV 03 903:65872
Sida 116 (123)

Bilaga 9 - Exempel på samverkansprotokoll

Här ska ett exempel på protokoll/överenskommelse upprättad av Försvarmakten och en samverkande annan myndighet i samband med en lämpligt utvald händelse där detta är relevant beskrivas. Stefan

Bilaga 10 - Exempel på Insatsorder till förband**Militärregionorder (MRO) 12-102200 Eftersök SKOGSBY**

REFERENSER: A FM BiO 2012
B Lag om skydd mot olyckor (SFS nr:2003:778)

1. ORIENTERING

Yttrebefäl till LKC i X-län ringde in och begärde stöd med eftersök i trakten kring SKOGSBY. Begäran om stöd omfattade MC-ordonnanser för att köra så kallade ledstångssök snarast samt under morgondagen komplettering med manskap och gärna hundar. Eftersöket gäller en kvinna försvunnen mellan lunchtid och klockan 16 den 10 september 2012. RL/PIC är N.N, tel: 000-123 4567. För geografisk brytpunkt kontakta RL. Begärd resurs är flertalet MC och cirka 100 man.

2. UPPDRAG

Försvarsmakten skall stödja berörd polismyndighet baserat på *Lag (2003:778) om skydd mot olyckor*.

3. GENOMFÖRANDE**a) Beslut**

C MR X har beslutat att bistå polismyndigheten i X-län med begärda resurser för eftersök.

b) Uppgift**Förband X**

Avdelar militär insatschef (MIC) och understödjer polisen i eftersök av den försvunna kvinnan fr. o m. snarast och intill dess att insatsen avbryts av RL/PIC.

- Avdela tre MC med förare och MIC snarast.
- Avdelar personella resurser om upp till 100 man från kl 0800 den 11 september 2012.
- Genomför samverkan med polisen i X-län, RL/PIC.
- Muntlig order till VB Förband, TNR: 102100.
-

c) Riktlinjer

Förband X ges mandat att, efter begäran från RL, direkt utöka begärda resurser med ytterligare personella resurser upp till max 130.

4. OPERATIVA STÖDFUNKTIONER**a) Finansiell styrning**

Kostnad: XXXXXXX XXXX
Arbetstid: XXXXXXX XXXX

b) Underhållstjänst**Förband X**

- Säkerställer minst 24 timmars uthållighet för insats.
- Säkerställer egna transporter till och från insatsområdet.

c) Personaltjänst**Förband X**

- Beredd säkerställa egen krisstödsverksamhet med egna resurser.
- MIC svarar för FM:s verksamhetssäkerhet och fattar beslut i samråd med RL om verksamhet skall avbrytas av säkerhetsskäl.
-

d) Ledningssystem

LKC X-län	Tfn: 000-123456
RL/PIC, N.N	Tfn: 010-123456
VB Förband X	Tfn: 0000-1234567
VB MR X	Tfn: 000-000 000
MIC, enligt VB Förband X	Tfn: 000-0000000

5. LEDNING**a) Samordning**

Brytpunkt enligt direktiv efter direktsamverkan RL.

B) Rapportering

Förband X lämnar muntlig rapport dagligen till VB MR X före 0730 och när insats avslutas eller avbryts. Rapport efter genomförd insats erfarenheter insänds till VB MR X efter genomförd insats, mr_xc@mil.se.

N.N

VB MR X**Sändlista**

Förband X

Länspolismyndigheten i X-län

(ett ex avsett för VB och ett ex. avsett för G8)
(ett ex. avsett för LKC)

Som orientering

HKV VB FM

HKV VB ATS

Bilaga 11 - Förkortningar och begrepp

Begrepp	Innebörd
Ansvarsprincipen	Ansvarsprincipen innebär att den som har ett ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har motsvarande ansvar även under krissituationer. Ansvaret inkluderar att vidta de åtgärder som krävs för att både skapa robusthet och krishanteringsförmåga. Ansvarsprincipen innebär också ett ansvar för varje aktör att samverka med andra, ofta sektorsövergripande
Brytpunkt	Lämplig plats i terrängen som fastställs av exempelvis räddningsledare där räddningstjänstfordon, polis, MIC och andra aktörer träffas vid insats.
CIMIC	Civil Military Cooperation, Civil-militär samverkan. CIMIC är ett begrepp som används inom bl.a. NATO och utgår från de militära behoven att samverka för att lösa militära uppgifter. Begreppet används inte för den svenska nationella civil-militära samverkan.
CBRNE	Kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen samt explosiva ämnen.
CSEC	Sveriges certifieringsorgan för IT-säkerhet
Extraordinär händelse	Med allvarlig eller extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser. (Se lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap)
Frivilliga	Personer som efter eget beslut åtagit sig att delta i visst arbete kopplat till olyckor och krissituationer
Funktionssamverkan	Är inget fastställt begrepp men förekommer ofta och avser en samverkan inom ett avgränsat område som exempelvis logistik, säkerhetstjänst eller informationstjänst.
FRG	Frivilliga resursgrupper som kan sluta avtal och användas exempelvis som förstärkningsresurser i kommuner.
FTN	Försvarets telenät
Förmåga i samhällsviktig verksamhet	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområdet att motstå allvarliga störningar så att verksamheten kan bedrivas på en sådan nivå att samhället fortfarande kan fungera och säkerställa en grundläggande service, trygghet och omvårdnad om allvarliga störningar skulle inträffa.
Försvarsplanering	
Geografiskt områdesansvar	Inom ett geografiskt område ska finnas ett organ som verkar för inriktning, prioritering och samordning av tvärsankter åtgärder som behöver vidtas i en krissituation. Områdesansvaret handlar om att få tillstånd denna samordning. Aktörerna hanterar samma kris men har olika uppgifter. Varje aktör agerar självständigt och leder sin egen verksamhet.

Hot	"Omfattar en aktörs kapacitet och avsikt att genomföra skadliga handlingar. Ett hot kan även bestå av en händelse eller en företeelse som i sig framkallar fara mot något eller någon utan att det i sammanhanget förekommer aktörer med kapacitet och avsikt att orsaka skada." (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, <i>Vägledning för risk- och sårbarhetsanalyser</i> . MSB245, april 2011.)
Host Nation Support	Host Nation Support (HNS) eller värdlandsstöd EU:s riktlinjer för att lämna eller ta emot internationellt stöd. Antogs 19 januari 2012. EU:s riktlinjer är inte bindande utan ska ses som ett stödjande verktyg för EU:s medlemsländer i händelse av att de behöver ta emot internationellt stöd vid en kris eller allvarlig händelse.
Kris	Med kris avses en händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och hotar grundläggande värden och funktioner. Kris är ett tillstånd som inte kan hanteras med normala resurser och organisation. En kris är oväntad, utanför det vanliga och vardagliga och att lösa krisen kräver samordnade åtgärder från flera aktörer. Prop. 2007/08:92, sidan 77
Krisberedskap	Enligt förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder, samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer. förordningen (4 § förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap.)
Krishantering	Förmåga att kunna hantera en kris som inträffar. Bygger både på krisledningsförmåga och på operativ förmåga.
Krisledningsförmåga	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområde att vid allvariga störningar leda den egna verksamheten, fatta beslut inom eget verksamhets- eller ansvarsområde, sprida snabb, korrekt och tillförlitlig information och vid behov kunna medverka i samordning och koordinering med andra aktörer och deras åtgärder.
KrisSam	Regionalt webbaserat informationssystem som finns i Kronobergs respektive Skåne län
LEK	Lagen om elektronisk kommunikation
KUT	Kriminalunderrättelsetjänsten ska förse den strategiska och den operativa ledningsgruppen med beslutsunderlag och den operativa verksamheten med underrättelsestöd, så att polisverksamheten inriktas mot bekämpning av de allvarligaste problemen. Regeringens skrivelse 2011/12:73 Ansvar och engagemang – en nationell strategi mot terrorism
Likhetsprincipen	En verksamhets organisation och lokalisering ska så långt som möjligt överensstamma i fred, kris och krig
LSO	Lagen om skydd mot Olyckor
Lägesuppfattning	Lägesuppfattning är en bedömning av hur det som inträffat påverkar aktörens sammanhang. Lägesuppfattningar bygger således på en lägesbild. Både lägesbild och lägesuppfattning är kopplade till beslutsprocesser och behövs som underlag för att kunna avgöra om agerande krävs på något sätt och i så fall hur.

IT-säkerhet	IT-säkerhet är en del av informationssäkerheten och berör främst de delar av begreppet informationssäkerhet som avser säkerheten i den tekniska hanteringen av information som bearbetas, lagras och kommuniceras elektroniskt samt administrationen kring detta
LIVEX	Live Exercise, vedertagen NATO-benämning inom övningsplanering som avser övning i "terrängen" med verkliga chefer och förband (personal),
Medicinskt ansvarig (MA)	Den ur hälso- och sjukvården som prioriterar och beslutar om medicinska åtgärder. SoS termbank.
MIC	Militär Insats Chef. MIC är FM:s chef på plats vid insats, t ex inom ramen för Bevakning, LSO / Stödförordning och IKFN.
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Myndighetssamverkan	
Närhetsprincipen	Kriser ska hanteras på lägsta möjliga nivå i samhället.
Operativ förmåga (civil betydelse)	Förmågan inom ett verksamhets- eller ansvarsområdet att snarast påbörja åtgärder för att hantera eller medverka i hanteringen av konsekvenserna av inträffade händelser, genomföra de åtgärder som krävs för att avhjälpa, skydda och lindra effekterna av det inträffade.
PIC	Polisinsatschef
POSOM	Psyiskt och socialt omhändertagande. Finns i de flesta kommuner för att stödja vid en kris. Består vanligtvis av representanter från men består i allmänhet av representanter för: socialtjänsten, Sjukvården, polisen, skolan, frivilligorganisationer, trossamfund och diakon.
RAKEL	Radiokommunikation för effektiv ledning
RIB	Resurs och integrerat besluts stöd.
Samverkan	"... den interaktion som sker mellan två eller flera aktörer i syfte att samordna sina verksamheter. Samverkan är den metod som väljs när de aktörer vars verksamhet ska samordnas är självständiga gentemot varandra och ingen part därmed har beslutsrätt över den andra". (Nilsson, Claes, m.fl., CMS i princip och praktik, FOI-R—2104—SE, 2006, sid. 17).
RITS-styrka	Räddningsinsats till sjöss, personal särskilt utbildad för att kunna genomföra räddningsinsatser till sjöss. Kommer ur kommuners räddningstjänst och bistår KBV och SjöV.
Samhällsskydd	Med begreppet samhällsskydd menas det arbete som behöver bedrivas för att skydda samhället mot olyckor och allvarliga/extraordinära händelser. I detta arbete deltar såväl myndigheter, organ och institutioner som den enskilda individen.
Samhällsviktig verksamhet	En samhällsviktig verksamhet uppfyller minst ett av följande villkor: - Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.

	- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad allvarlig kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkingarna blir så små som möjligt. (Krisberedskapsmyndigheten, Faktablad 2007-02-23).” Prop. 2007/08:92, sidan 78
Samordning 1	Samordning avser aktivitet som innebär att se till att den verksamhet som bedrivs av olika samhällsorgan genomförs med utgångspunkt i gemensamma planeringsförutsättningar och att själva genomförandet inte präglas av divergerande mål mellan olika samhällsorgan. I den militära begreppsvärlden sker samordning antingen genom befäl eller genom samverkan.
Samordning 2	Samordning är åtgärder i syfte att effektivt kombinera olika verksamheter med varandra omfattande lydnadsförhållanden avseende ledning, koordinering och kontroll av verksamheten (MSD12).
SAMÖ	Samverkansövning
Samverkan	Samverkan avser den dialog som sker mellan självständiga och sidoordnade samhällsaktörer för att samordnat uppnå gemensamma mål.
Sitic	Sveriges IT-incidentcentrum
Sjukvårdsledare	Person i hälso- och sjukvården som administrativt leder sjukvårdens arbete. Utgår på skadeplats ur först anlända ambulans.
SNAM	Svenska nationella ambulansflyget
RHUB	Räddningstjänst under höjd beredskap
RITS-beredskap	Räddningstjänst till sjöss, Stockholm, Göteborg, Helsingborg, Karlskrona, Gotlands och Härnösand/Kramfors kommuner.
Särskild händelse	
Talgrupp (RAKEL)	En talgrupp är en fördefinierad användargrupp i RAKEL och talgruppens egenskaper styrs av parametersättning och kan anpassas till olika behov och användningsområden. En radioanvändare tilldelas permanent eller tillfälligt medlemskap i en talgrupp och kan passa flera talgrupper i radiostationen. För att en radioanvändare ska ha rätt att tala och lyssna i en talgrupp krävs att radiostationen har tilldelats medlemskap i talgruppen och att talgruppen har geografisk täckning i det område den avses användas. Samverkanstalgrupper är avsedda för samverkan mellan användare i olika användarorganisationer.
Totalförsvaret	Definierat i lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Totalförsvaret består av civilt och militärt försvar och är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.
TIB	Tjänsteman i beredskap
Totalförsvars-samverkan	
Vinnova	Verket för innovationssystem
WIS	Skyddat webbaserat informationssystem
VMA	Viktigt meddelande till allmänheten
VB	Vakthavande befäl

Bilaga 12 - Källförteckning och hänvisningar

Räddningstjänst i samverkan, ansvar och uppgifter för räddningstjänstansvariga myndigheter och samverkande organisationer 2008. (ISBN 978-91-7253-342-4).

Handbok för Försvarsmaktens säkerhetstjänst, Hotbedömning (H Säk Hot), 2006 års utgåva fastställs för tillämpning fr.o.m. 2006-04-01.

Handbok för Försvarsmaktens säkerhetstjänst, Säkerhetsskyddstjänst (H SÄK Skydd) 2007 års utgåva (M7739-352005).

Operativ ledning, Bedömning och beslutsfattande Lednings- och fältstabber vid särskild händelse, Lars Nylén Februari 2006 (ISBN 91-89475-44-5).

Säkerhet i samverkan, Försvarsberedningens omvärldsanalys, Ds 2007:46.

Proposition 2008/09:140, Ett användbart försvar.
Proposition 2005/06:133 Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle.
Proposition 2011/12:1 Utgiftsområde 6

Försvarsmaktens stöd till samhället vid kriser, Riksrevisionen 2011-03-31, (RiR 2011:15)

www.msb.se

www.krisinformation.se

Socialstyrelsens termbank, www.socialstyrelsen.se

MSB, Nationella riktlinjer för samverkan i RAKEL inom och med Blåljusorganisationerna, Ver 3.00 2012, Publ. Nr. MSB 418 (ISBN 978-91-7383-245-8).

MSB, Nationella riktlinjer för samverkan i RAKEL, maj 2012, Publ.nr: MSB342, (ISBN: 978-91-7383-186-4).

MSB Ett första steg mot en nationell riskbedömning, MSB 336-2011– november 2011, (ISBN 978-91-7383-180-2).

Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12), HKV 2011-07-01, 09 844:60820 (M7739-354023).

Civil-Militär samverkan på strategisk och operativ nivå, inom HKV – förutsättningar och utveckling, FOI-R3343-SE, december 2011.

HKV 2011-12-16, 01 630:69337, Krigsförbandsspecifikation 2014, KFS14, för Regional stab.